

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

A

S. O. M.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1924:43
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

DOMÄNSTYRELSENS UTLÅTANDE

DEN 28 MAJ 1924

MED FÖRSLAG TILL

KOLONISATION Å KRONOPARKER
I NORRLAND OCH DALARNA

AVGIVET MED ANLEDNING AV KUNGL. MAJ:TS UPPDRAG
DEN 11 NOVEMBER 1923 ÅT DOMÄNSTYRELSEN ATT, I SAMRÅD MED
VERKSTÄLLANDE LEDAMOTEN AV STATENS KOLONISATIONSNÄMND OCH
STATENS EGNÄHEMSINSPEKTÖR, VERKSTÄLLA ÖVERARBETNING
AV KOLONISATIONSKOMMITTENS FÖRSLAG I ÄMNET

STOCKHOLM

1924

Statens offentliga utredningar 1924

Kronologisk förteckning

1. Angående ordnandet av statens kommersiella informationsverksamhet. Promemoria, avgiven av chefen för utrikesdepartementets speciella handelsavdelning. Marcus. 28 s. U.
2. Det svenska lantbrukets produktionskostnader. 2. Bokföringsåren 1920—1921 och 1921—1922. Av L. Nanneson. Meddelande från Kungl. Lantbruksstyrelsen nr 247 (nr 6 1923). Svanbäck. (6), 107 s. Jo.
3. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 12. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Kopparbergs län. Beckman. 47 s. 2 kart. Jo.
4. Supplement nr 2 till Sverges familjenamn 1920. Stat. Repr.-anst. 10 s. Ju.
5. Betänkande med utredning och förslag angående det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. Eklund. vij, 208 s. E.
6. Utredning rörande ny vattenväg mellan Östersjön och Vänern, Göta kanal, jämte bihang, innefattande preliminär utredning rörande vattenväg mellan Hjälmaren och Vänern, Svea kanal. Meddelande från Kungl. Kanalkommissionen. Nr 4. Hægström. 173 s. 3 kart. K.
7. Betänkande och förslag angående läroverks- och landsbibliotek. Uppsala, Almqvist & Wiksell. xi, 511 s. E.
8. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 13. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Västmanlands län. Beckman. 36 s. 2 kart. Jo.
9. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 14. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Värmlands län. Beckman. 52 s. 2 kart. Jo.
10. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 11. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Blekinge län. Beckman. 32 s. 2 kart. Jo.
11. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 15. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Jämtlands län. Beckman. 32 s. 2 kart. Jo.
12. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 18. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Gotlands län. Beckman. 19 s. 1 karta. Jo.
13. Förslag till lönerreglering för befattningshavare vid rikets allmänna läroverk samt vid folk- och småskolor m. fl. läroanstalter. Tullberg. 413 s. E.
14. Iakttagelser rörande socialiseringen i Österrike 1918—1922. Av Nils Karleby. Tiden. vij, 111 s. Fi.
15. Det svenska tobaksmonopolet. En undersökning av dess verksamhet 1915—1922. Av M. Marcus. Tiden. vij, 106 s. Fi.
16. Betänkande med förslag till gruvlag. Norstedt. 400 s. Ju.
17. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 19. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Västerorrlands län. Beckman. 77 s. 2 kart. Jo.
18. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 9. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Hallands län. Beckman. 146 s. 3 kart. Jo.
19. Anvisningar rörande vägväsendet och automobiltrafiken. Blom. 24 s. K.
20. Skeppstjänstkommitterades betänkande. 3. Förslag till lag om särskild pensionsförsäkring av sjöfolk. Marcus. 123 s. H.
21. Fastighetsregisterkommissionens meddelanden. 13. Sammandrag av inkomna yttranden över fastighetsregisterkommissionens förslag den 25 augusti 1923 angående tillsynen å fastighetsregistreringen m. m. Palmquist. 79 s. Ju.
22. Statens järnvägar. Kortfattad översikt av deras tillkomst, ekonomi och organisation. Av M. Marcus. Tiden. vij, 149 s. Fi.
23. Handledning vid utarbetandet av brandordningar för landskommuner. Marcus. 16 s. K.
24. K. skolöverstyrelsens utlåtande över skolkommissionens betänkanden 1—5. Norstedt. 346 s. E.
25. Normalbestämmelser för leverans och provning av cement (cementbestämmelser) samt för byggnadsverk av betong och armerad betong (betongbestämmelser). Norstedt. 42 s. K.
- 26—27. Betänkande med förslag till ett systematiskt utforskande av den svenska allmogekulturen. 1. Huvudbetänkande och förslag. vij, 156 s. 1 pat.-tab. 2. Allmogeforskningen i Sverige och dess nordiska grannländer. iv, 204 s. V. Petterson. E.
28. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 16. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Norrbottens län. Beckman. 21 s. 2 kart. Jo.
29. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 20. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Västerbottens län. Beckman. 29 s. 2 kart. Jo.
30. Statens järnvägar som allmänt affärsverk. Tiden. 411 s. Fi.
31. Utredning rörande kungl. teaterns ekonomi och konstnärliga verksamhet. Norstedt. (2), 63, 27 s. E.
32. Malmkommissionens slutbetänkande. Utredning angående nyttiggörandet av statens norrländska malmfyndigheter. Beckman. 346 s. H.
33. Malm tillgången i Norrbottens län. Utredning, ingående i malmkommissionens betänkande den 31 mars 1923. Av Edw. S. Berglund. Beckman. 130 s. H.
34. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 26. Ljusindustrin samt tillverkningen av glycerin med särskild hänsyn till förhållandena före världskriget. Av J. Lublin. Tullberg. iv, 119 s. Fi.
35. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 27. Ylleindustriens produktionsförhållanden. Av K.-G. Hagström. Marcus. iv, 110 s. Fi.
36. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 28. Den svenska tegelindustriens utveckling 1881—1913 med särskild hänsyn till dess ställning ären närmast före världskriget. Av B. Ohlin. Marcus. iv, 79 s. Fi.
- 37—38. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 36. Betänkande angående tullsystemets verkningar i Sverige före världskriget. Marcus. Del 1. xix, 365 s. Del 2. 354 s. Fi.
39. Sveriges vattenkrafttillgångar och vattenkraftproduktion. Av S. Låbeck. Tiden. 15 pl., vij, 140 s. Fi.
40. Till frågan om ny jorddelningslagstiftning. Palmquist. (4), 368 s. Ju.
41. Utredning med förslag till lag om läringsväsendet i vissa yrken. Norstedt. 104 s. E.
42. Förbrukningen av virke till husbehov på Värmlands läns landsbygd. Norstedt. 79 s. Jo.
43. Domänstyrelsens utlåtande den 28 maj 1924 med förslag till kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. Tullberg. 76 s. Jo.

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1924:43
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

DOMÄNSTYRELSENS UTLÅTANDE

DEN 28 MAJ 1924

MED FÖRSLAG TILL

KOLONISATION Å KRONOPARKER I NORRLAND OCH DALARNA

AVGIVET MED ANLEDNING AV KUNGL. MAJ:TS UPPDRAG
DEN 11 NOVEMBER 1923 ÅT DOMÄNSTYRELSEN ATT, I SAMRÅD MED
VERKSTÄLLANDE LEDAMOTEN AV STATENS KOLONISATIONSNÄMND OCH
STATENS EGNAHEMSINSPEKTÖR, VERKSTÄLLA ÖVERARBETNING
AV KOLONISATIONSKOMMITTÉNS FÖRSLAG I ÄMNET

A.-B. HASSE W. TULLBERGS BOKTRYCKERI
STOCKHOLM 1924

STANLEY GUNTER & COMPANY, INC.
NEW YORK, N. Y.

DOMANSTREKENS-UTLANNINGEN
ADDELNADEN
KOLONISATION I KRONOGRÄNNEN
I NORRLAND OCH DALARNA

STYCKET ÄR DET ANDRA I SERIEN
OCH I FÖLJANDE BOKER I SERIEN
KOLONISATION I KRONOGRÄNNEN
I NORRLAND OCH DALARNA
AV STANLEY GUNTER & COMPANY, INC.

STANLEY GUNTER & COMPANY, INC.
NEW YORK, N. Y.

Till KONUNGEN.

Eders Kungl. Maj:t har genom nådigt beslut den 11 november 1923 uppdragit åt domänstyrelsen att, i samråd med verkställande ledamoten av statens kolonisationsnämnd och statens egnahemsinspektör, verkställa överarbetning av kolonisationskommitténs förslag till kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna samt därefter till Eders Kungl. Maj:t inkomma med utformat förslag i ämnet i den riktning, som anges i statsrådsprotokollet över jordbruksärendet samma dag¹.

Efter att i berörda protokoll hava erinrat, bl. a., att den genom Eders Kungl. Maj:ts förordnande den 30 juni 1916 tillsatta kolonisationskommitténs i betänkande den 31 maj 1922 framlagt, bl. a., förslag till kolonisation av kronoparkerna i Norrland och Dalarna jämte motiv till dessa förslag, samt att över betänkandet avgivits infordrade utlåtanden av ett flertal myndigheter, varvid framförts synpunkter, som i väsentliga hänseenden avveko från kommittémajoritetens, och framstälts erinringar, vilka icke utan vidare torde kunna avvisas, har statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet förmått sig icke kunna förorda, att det av kolonisationskommittén framlagda förslaget, vilket i allt väsentligt anslöte sig till de vid försökskolonisationen tillämpade anordningarna, framlades för riksdagen såsom en slutlig lösning av den norrländska kronoparkskolonisationsfrågan. Jämsides med de påbörjade kolonisationsförsökens fullföljande och samlandet av erfarenheter från dem borde ett förnyat överbäggande av frågan i dess helhet komma till stånd, varvid de erinringar mot kommitténs förslag, som från skilda håll framkommit, borde närmare skärskådas.

Den anbefallda överarbetningen med åtföljande förnyade förslag i ämnet skulle verkställas med beaktande av i huvudsak följande riktlinjer:

1. Utgångspunkten för kolonisationens bedrivande å kronoparkerna i Norrland och Dalarna skulle vara behovet av ytterligare arbetskraft för skötsel av skogarna.

¹ Utdrag ur detta statsrådsprotokoll är härvid fogat såsom *bilaga nr 2*.

2. Upplåtelseformen skulle göras beroende av den tillgängliga odlingsmarkens belägenhet.

a) Sådana områden, som utan olägenhet kunde från kronoparkerna helt avskiljas såsom belägna å kronomarks angränsning till enskild jord och vilka områden i första hand borde anlitas för kolonisation, skulle upplåtas med äganderätt. Dessa områden skulle upplåtas på i stort sett liknande grunder, som tillämpades vid upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med beaktande likväl av att sådana villkor föreskrevs i fråga om jordpris, tilldelning av virke, bete m. m., att de i förevarande fall förekommande speciella behoven bleve på ett ändamålsenligt sätt tillgodosedda.

b) Där för kolonisationsföretag, som ansåges erforderliga för vinnande av ökad arbetskraft, icke funnes till förfogande i nästförestående punkt berörda, å kronoparkernas utkanter belägna områden, utan allenast sådana områden inuti kronoparkerna, som icke lämpade sig att avskiljas från skogsförvaltningens vård, torde upplåtelse med nyttjanderätt kunna alltjämt komma i fråga. Dessa upplåtelseborde ske på grunder, som anslöte sig till bestämmelserna om odlingslägenheter, dock med iakttagande att förbättrade villkor bereddes innehavarna i ungefärligen den omfattning, som av kolonisationskommittén föreslagits. Det skulle emellertid undersökas, huruvida icke å ena sidan det av kolonisationskommittén föreslagna byggnadsbidraget borde sänkas och å andra sidan lägenhetsinnehavarna beredas kraftigare bistånd för odlingsarbetets bedrivande.

3. Det skulle vidare tillses, att formerna för de statliga hjälpanordningarna för kolonisationens befrämjande gjordes så enkla som möjligt och i görligaste mån anpassade sig efter den nybygges- och odlingsverksamhet, som naturligen ägde rum.

Till fullgörande av förenämnda uppdrag får styrelsen, som i frågan samrått med förbemälda verkställande ledamoten i statens kolonisationsnämnd och statens egnahemsinspektör, i underdånighet anföra följande.

I underdånigt utlåtande den 29 december 1922 över kolonisationskommitténs förslag har domänstyrelsen rörande de allmänna motiven och förutsättningarna för den ifrågasatta kolonisationen å kronoparkerna i Norrland och Dalarna uttalat bland annat, att med hänsyn till de vanskligheter, varmed jordbruksdrift i Norrland vore förenad på grund av klimat och bristen på kommunikationer m. m., den föreslagna betydande kolonisationen — särskilt i vad den vore avsedd att förläggas till kronoparkerna inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker — och de därmed förbundna uppoffringarna av allmänna medel icke syntes

kunna försvaras ur enbart sociala synpunkter. Däremot funnes enligt styrelsens mening fullt välgående skäl till att staten lämnade sitt kraftiga stöd för en kolonisation i sådan omfattning, att därigenom skapades ökad möjlighet att å statsskogarna införa intensivare skogsbruk, där dylikt på grund av brist på tillgänglig arbetskraft för närvarande icke kunde tillämpas. Då jordbruk i de avlägset belägna norrländska skogsbygderna icke annat än i undantagsfall kunde bedrivas på så sätt, att dess utövare enbart därav kunde erhålla sin och sin familjs skäliga bärgning, borde ifrågavarande kolonisation ske huvudsakligen endast i sådan omfattning, att kolonisterna under normala förhållanden i rätt avsevärd utsträckning kunde påräkna arbete på kronoparkerna eller eventuellt i övrigt inom orten.

I enlighet med de givna direktiven synes nu *ifrågavarande kolonisationsverksamhet böra äga rum med iakttagande av följande huvudprinciper.*

1. Där å kronopark hinder möter att med tillgänglig arbetskraft — antingen från redan befintliga bosättningar å samma eller angränsande kronoparker eller från i parkernas närhet bosatt annan arbetarebefolkning, som för sin bärgning är hänvisad till att i första rummet å samma skogar söka erhålla årlig arbetsförtjänst — kunna bedriva sådant intensivt skogsbruk, som med hänsyn till rådande förhållanden å orten är möjligt, skall åligga domänstyrelsen att efter utredning rörande den ökade arbetskraft, som under normala förhållanden kan anses erforderlig, undersöka med ledning av den odlingsmarksinventering, som redan skett, huruvida för odling och bebyggande tjänliga områden av tillräcklig omfattning finnas å kronoparken eller närbelägna andra parker. Härvid skall i första hand tagas i anspråk sådan odlingsmark, som, belägen invid kronoparkens gränser mot enskild mark, anses kunna utan olägenhet helt avskiljas från kronoparken och upplåtas med äganderätt.

Skulle sålunda belägna odlingsområden icke stå till förfogande i den omfattning, som vid förutnämnda undersökning angående behovet av ökad arbetskraft ansetts erforderlig, må inuti kronoparken belägen odlingsmark, där sådan finnes att tillgå, jämväl tagas i anspråk för ändamålet, varvid upplåtelse av sådan mark skall ske med nyttjanderätt.

2. Fråga om odlingsmarks avskiljande från kronopark för upplåtande som kolonat med äganderätt underställes Eders Kungl. Maj:ts beslut, sedan genom domänstyrelsens försorg utredning verkställets rörande de med upplåtandet förenade kostnaderna m. m.

3. Beträffande upplåtelse med nyttjanderätt bör tillkomma domänstyrelsen att, i likhet med vad nu är fallet i fråga om upplåtelse av odlingslägenheter å kronoparker i Norrland och Dalarna, därom fatta beslut. Med hänsyn till att det i enlighet med de givna direktiven bör ankomma

på staten att utföra sådana kolonisationsarbetet befrämjande åtgärder som väganläggningar, torrläggningar m. m., lärer emellertid tillhöra domänstyrelsen att årligen på tid, som Eders Kungl. Maj:t bestämmer, avgiva förslag till sådana arbeten av förenämnda slag, som anses böra komma till utförande under nästpåföljande år samt de beräknade kostnaderna därför.

4. Sedan behörigt beslut meddelats rörande vissa odlingsområdets avskiljande från kronopark samt medel anvisats till bestridande av därmed förenade kostnader ävensom till erforderliga grövre kolonisationsbefrämjande åtgärder — beträffande såväl äganderätts- som nyttjanderättsupplåtelser — skall åligga domänverket ombestyras de till upplåtande avsedda områdenas fördelning i lämpliga lägenheter och dessas utstakande på marken, anlägga nödiga utfartsvägar för de skilda kolonisationsområdena samt upptaga för de odlingsbara sankmarkernas torrläggning erforderliga avlopps- och huvuddiken ävensom de laggdiken, som närmast erfordras för att odlingsarbetet å skilda lägenheter må kunna igångsättas. I den mån medel anvisats till uppförande i särskilda fall av byggnader på vissa kolonat, skall domänverket jämväl ombesörja sådant byggnadsarbets utförande.

5. Kolonat, som äro avsedda att upplåtas med äganderätt, saluvärderas genom domänstyrelsens försorg med iakttagande av därför givna bestämmelser samt utbjudas till försäljning på i huvudsak enahanda grunder, som tillämpas vid upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar.

Sådana lägenheter, beträffande vilka nyttjanderätt bör ifrågakomma, upplåtas genom domänstyrelsen enligt grunder, som huvudsakligen ansluta sig till gällande bestämmelser angående upplåtande av odlingslägenheter i Norrland och Dalarna.

Upplåtelse av lägenhet, med ägande- eller nyttjanderätt, kan ske antingen efter det förenämnda kolonisationsbefrämjande åtgärder, eventuellt även byggnadsarbeten, utförts, eller ock innan desamma påbörjats eller, ehuru igångsatta, slutförts. I senare fallet skall i köpekontraktet eller nyttjanderättsavtalet intagas bestämmelse rörande omfattningen av statens åtagande i berörda avseende samt tiden för detsammes fullgörande.

I fråga om sätt och villkor för upplåtelse får styrelsen anföra följande.

Upplåtelse av kolonat.

Sedan de till upplåtande med äganderätt ifrågasatta odlingsområdena genom skogsstatspersonalen kartlagts, och förslag med behöriga kostnadsberäkningar uppgjorts till områdenas fördelning i kolonat, till nödiga avlopps- och andra avledningsdiken samt till utfartsvägar för de

skilda kolonatområdena, och efter det att dessa förslag genom domänstyrelsen underställts Eders Kungl. Maj:t samt medel anvisats för arbetenas utförande, bör tillkomma domänstyrelsen att med anlitande av lantmätare på marken utstaka och rörlägga de skilda kolonaten ävensom vidtaga åtgärd för desamma avsöndring från kronoparken.

Styrelsen bör ock, såsom förut berörts, ombesörja, att förenämnda torrlägnings- och vägarbeten må varda utförda inom ramen för anvisade anslag.

Kolonisationskommittén har föreslagit, att kolonat skola utläggas dels av större, dels av mindre typ. Av odlingsmark skulle i allmänhet läggas till större kolonat omkring femton och till mindre kolonat omkring sex hektar. Styrelsen har visserligen icke något att invända mot denna tilldelning av odlingsmark åt de skilda kolonaten, men får dock — under erinran om vad styrelsen i underdånigt utlåtande den 29 december 1922 över kolonisationskommitténs betänkande anfört därom, att med den föreslagna odlingsmarksarealen innehavare av större kolonat icke torde kunna utföra nämnvärt arbete å kronoparken under sommarmånaderna — framhålla, att kolonat av större typ synas böra upplåtas allenast i mindre omfattning och i så fall särskilt på med hänsyn till kommunikationer m. m. jämförelsevis mera gynnsamt belägna platser. I övrigt anser styrelsen särskild anledning icke föreligga för att nämnda arealsiffror fasthållas, utan synes tilldelningen av odlingsmark böra rättas efter rådande förhållanden i skilda fall, dock att densamma bestämmas till minst sex, högst femton hektar.

*Kolona-
tens till-
delning av
odlings-
mark.*

Enligt kolonisationskommitténs förslag borde kolonat, utöver odlingsmarken, tilldelas så stor areal skogsmark, som erfordras för att av densamma må kunna, under förutsättning av medelgod skötsel, utvinnas en årlig virkesavkastning av, beträffande större kolonat, tio och, beträffande mindre kolonat, sex kubikmeter fast mått. Ehuru denna virkesfångst icke kunde anses tillräcklig för respektive kolonats behov av virke för skilda ändamål — gagnvirke till underhåll av byggnader, virke till hägnader, broar och täckdiken samt nödig brännved m. m. — skulle kolonisterna därav kunna i huvudsak fylla erforderligt gagnvirkesbehov, varjämte sådan skogsmarkstilldelning medförde fördelen, att smärre, tillfälliga behov av även annat virke kunde tillgodoses därifrån.

*Hus-
behovs-
virke.*

Förutom förenämnda virkesavkastning från kolonatet tilldelad skogsmark skulle enligt förslaget kolonisten därjämte vara berättigad att, sedan kolonatet förvärvats med äganderätt, avgiftsfritt efter anvisning, till dess trettio år förflutit från kolonatets första upplåtande, erhålla från kronoparken dels viss mängd brännved, växlande mellan tjugu och trettiofem kubikmeter fast mått, dels erforderligt virke för läggande av täckdiken samt för uppförande av nödiga lador för grödans förvarande.

Styrelsen har visserligen i förenämnda underdåniga utlåtande över kolonisationskommitténs förslag tillstyrkt vad kommittén i dessa avseenden föreslagit, men anser sig nu, med hänsyn till de i flera avseenden ändrade grunder, på vilka kolonaten enligt givna direktiv äro avsedda att upplåtas, böra ifrågasätta viss begränsning av de sålunda föreslagna virkesfångsträttigheterna. Då kolonaten skola upplåtas på i huvudsak liknande grunder, som tillämpas vid upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med beaktande likväl av att sådana villkor föreskrivas i fråga om bl. a. tilldelning av virke, att de här förekommande speciella behoven bliva på ett ändamålsenligt sätt tillgodosedda, har styrelsen visserligen intet att erinra emot att nu ifrågavarande egnahemsbyggare erhålla i avseende på skogsfånget vissa förmåner, som icke tillkomma egnahemsbyggare å kronomark inom de sydligare länen, men styrelsen anser dock, att dessa förmåner böra begränsas till följande, nämligen

att staten avgiftsfritt å rot på kronoparken tillhandahåller kolonist det byggnadsvirke, som erfordras för uppförande av de i byggnadsplanen upptagna husen eller, om staten endast delvis utför detta arbete, för fullbordande av desamma, dock att därtill skall i första hand tagas för ändamålet lämpligt virke från mark, som är avsedd till odling, eller som tages i anspråk för beredande av erforderligt gårdsutrymme på lägenheten, samt

att kolonist må vara berättigad att under de femton första upplåtelseåren avgiftsfritt efter utsyning eller anvisning å kronoparken erhålla dels virke, som efter besiktning visar sig vara erforderligt såväl för underhåll av byggnader som ock till nödiga foderlador, hägnader, täckdiken, hässjor, slöjd och dylikt, dels brännved, högst 30 kubikmeter fast mått årligen, dels ock efter domänstyrelsens beprövande i varje särskilt fall virke till bagarstuga och bastu, med iakttagande dock att ifrågavarande virkesbehov skall i första hand tillgodoses av skog, som utfälles för kolonatets uppodling eller för beredande av erforderligt gårdsutrymme, eller som i övrigt bör uttagas från kolonatets område till förhindrande av att skog, som vindfällts eller eljest skadats, må förstöras.

Genom de sålunda föreslagna virkesfångsträttigheterna synas så avsevärda fördelar komma att beredas kolonisterna i jämförelse med innehavare av egnahemslägenheter, som upplåtits från kronoegendomar enligt nådiga kungörelsen den 17 oktober 1913, att vidare medgivanden i dessa avseenden icke skäligen kunna påfordras.

Styrelsen håller sålunda före, att vid områdestilldelningen särskilt skogsmarksområde icke bör komma i fråga. Då emellertid kolonatens odlingsmark i huvudsak utgöres av torvmarker med i allmänhet mycket oregelbunden form och då kolonaten böra erhålla så formliga figurer

som möjligt, blir, såsom kolonisationskommittén påpekat, följden, att en del skogsmark redan av denna anledning kommer att tilläggas kolonaten. Kommittén har meddelat, att enligt vunnen erfarenhet vid försökskolonisationen — varvid beaktats att kolonaten böra givas lämplig form och begränsning — det torde kunna beräknas, att i medeltal 6 à 7 hektar skogsmark tillfalla de större och 3 à 4 hektar de mindre kolonaten. Med rätt skötsel av denna mark, även om densamma på grund av rådande förhållanden bleve i vissa fall av mindre omfattning, böra åtminstone smärre, tillfälliga virkesbehov för kolonaten, särskilt av det mera värdefulla gagnvirket, kunna därifrån tillgodoses, synnerligast i betraktande av att skogstillgången därå i allmänhet icke behöver tagas i anspråk under de första femton åren. Anskaffande av bränsle genom köp från kronoparken efter det att sistnämnda år tilländagått torde icke kunna bliva betungande för kolonisten, då värdet å rot av dylikt virke — klenare gallringsvirke, rensnings- och avfallsvirke m. m. — i regeln är ringa.

Styrelsen anser dock, att sådana träd å område, som är avsett att upplåtas till kolonat, vilka på grund av grovlek eller beskaffenhet i övrigt icke äro lämpliga att användas till husbehov, böra genom vederbörande jägmästare avverkas för kronans räkning, innan kolonaten upplåtes.

Kolonisationskommittén har utarbetat särskilt förslag till förordning angående dispositionsrätten över skogen å kolonat, som försålt från kronopark. I enlighet härmed skulle avverkning av skog å kolonaten få bedrivas i allmänhet endast till fastighetens husbehov. Blev emellertid skog å kolonaten vindfälld eller annorledes skadad och sådan skog ej kunde för fastighetens behov tillvaratagas, innan den toge ytterligare skada, eller skulle eljest skogstillgången å kolonaten komma att överstiga vad med tillämpning av en uthållig skogshushållning för fastighetens framtida behov kunde beräknas erforderligt under närmaste fem år, skulle sådant överskott efter vederbörlig utsyning få av ägarna avverkas till fritt förfogande. Förslaget innehåller därjämte bestämmelser angående ordning för verkställande av stämpling, angående beslags- och åtalsrätt, straffpåföljd för brott mot givna föreskrifter m. m.

Då enligt styrelsens förslag särskilda skogsmarksområden icke skulle tilldelas kolonaten, utan till kolonat komme att av skogsmark höra allenast den jämförelsevis ringa areal, som eventuellt kan falla inom kolonatets gränser, på det att detsamma må erhålla lämplig figur, anser styrelsen för sin del, att särskild författning med bestämmelse i fråga om dispositionsrätten över skogen å kolonat icke är erforderlig.

Efter försäljning kommer kolonat eventuellt tillhörande skogsmark med därå växande skog att vara underkastad bestämmelserna i antingen

nådiga förordningen angående utsyning å viss skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. fl. områden eller ock gällande skogsvårdslag, beroende på inom vilken ort kolonatet är beläget. Det torde vara önskvärt, att, i den mån så ske kan, ensartade bestämmelser gälla för all enskilde tillhörig skogsmark inom en och samma ort, och synes hinder icke finnas för att nu ifrågavarande områden lyda under förenämnda skogsförfattningar. Skulle skog på grund av vindfällning, torka eller annan påkommen skada behöva avverkas och densamma i undantagsfall icke skulle erfordras för fastighetens husbehov, bör dock hinder ej läggas för att ägaren i vederbörlig ordning må kunna erhålla tillstånd till skogens avverkning för fritt förfogande.

Då emellertid jämlikt nådiga *förordningen den 18 juni 1915 angående utsyning å viss skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. fl. områden* utsyning av barrträd för avverkning till annat ändamål än fastighetens eller därmed sambrukad fastighets oundgängliga husbehov skall verkställas enligt avverkningsplan, torde ej heller utsyning till avsalu av eventuellt uppkommen torrskog eller dylikt kunna ske, utan att avverkningsplan finnes uppgjord för skogen. Uppgörande av avverkningsplaner för de små skogsmarksarealer, som kunna tilläggas inom lappmarkerna upplåtna kolonat, synes dock ur praktisk synpunkt icke böra ske. Om ock här förut antytt förhållande — nämligen att å kolonat skog skadas i den omfattning, att densamma icke kan tillgodogöras för kolonatets husbehov, innan den tager ytterligare skada — endast i undantagsfall torde inträffa, bör dock i så fall finnas möjlighet för kolonisten att tillvarataga virket, på det att detsamma ej måtte förfaras. Det synes för den skull vara *erforderligt, att förenämnda nådiga förordning kompletteras med följande stadgande*, vilket synes kunna intagas som en särskild paragraf, 20 §:

”Vad i denna förordning stadgas om avverkningsplan gäller icke beträffande kolonat, där utsyning avser vindfälld, torr eller eljest skadad skog. Utsyning må icke ske, om virket erfordras för fastighetens husbehov.”

Styrelsen har här förut föreslagit, att kolonist skulle tillerkännas rätt att under de femton första upplåtelseåren erhålla behövt husbehovsvirke efter utsyning å kronoparken, med iakttagande dock att virkebehovet i första hand skulle tillgodoses av skog, som utfälles för kolonatets uppodling eller för beredande av erforderligt gårdsutrymme, eller som i övrigt bör uttagas från kolonatet till förhindrande av att skog, som vindfällts eller eljest skadats, må förstöras. Härav följer, att under nämnda tidsperiod tilläventyrs företagen avverkning å kolonatet av skog till annat ändamål än husbehov bör medföra motsvarande minskning i det husbehovsvirke, kolonisten är berättigad erhålla från kronoparken.

Beträffande den rätt till fritt kreatursbete å kronoparken, som skäligen bör medgivas kolonist, får styrelsen hänvisa till vad styrelsen härom anfört i förberörda underdåniga utlåtande över kolonisationskommitténs betänkande. Ehuru nu är avsett, att kolonisten skulle omedelbart förvärva kolonatet och sålunda ej, såsom kolonisationskommittén föreslagit, innehava detsamma i första hand å allenast arrende, anser sig styrelsen dock böra tillstyrka *fri* betesrätt å kronoparken för å kolonatet vinterfödda hästar och nötkreatur under samma tidsperiod, som föreslagits för kolonistens rätt till visst skogsfång å kronoparken, eller de första femton åren av upplåtelseiden, dock med sådan begränsning att bete ej må äga rum å mark, där betandet skulle förorsaka märkligt hinder för skogens återväxt.

*Kreaturs-
bete.*

Kolonisationskommittén har föreslagit, att, där nödiga byggnader icke uppföras genom statens försorg, kolonist skall vara pliktig att inom en tid av *tio år* från den dag, då kolonatet tillträtts, hava fullbordat uppförandet av erforderlig manbyggnad och uthus enligt vid tillträdet bestämd byggnadsplan, dock att senast vid utgången av det femte upplåtelseåret byggnadsarbetet skall hava fortskridit på så sätt, att, beträffande manbyggnaden, densamma skall vara grundlagd, upptimrad och täckt, varjämte allt murningsarbete ävensom inredning i förstuga och kök skall vara utfört, samt beträffande uthusbyggnaden, den del av densamma, som är avsedd till ladugård, skall vara upptimrad och inredd, varjämte gödselstad skall vara anordnad. För fullgörande av angivna byggnadsarbete skulle kolonist äga av staten erhålla byggnadshjälp, som utginge med $\frac{5}{6}$ av det belopp, vartill byggnadskostnaderna beräknats, dock med högst 5,000 kronor, vilket belopp skulle, där kolonatet övertages med äganderätt, återbetalas på enahanda sätt, som vore bestämt för gäldande av egnahemslån, dock att räntan skulle utgå med allenast 3.6 procent.

*Kolona-
tens be-
byggande.*

Enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar tillhör köpare av obebyggd jordbrukslägenhet att inom *fem år* från tillträdesdagen hava lägenheten bebyggd med bostad och för lägenhetens skötsel i övrigt nödiga byggnader. Denna byggnadsverksamhet stödjdes genom egnahemslån, premielån och andra dylika hjälpmedel i enlighet med därom gällande bestämmelser. Enligt de givna direktiven skulle dessa grunder tillämpas även i fråga om de kolonat, som med äganderätt upplätas å kronoparkerna i Norrland och Dalarna.

Vid jämförelse mellan kolonisationskommitténs förslag till byggnadsverksamhetens stödjande och sistnämnda grunder framgår, att för kolonisten bestämmelserna i berörda förslag äro i vissa avseenden gynnsammare än de i grunderna angående upplåtande av egnahemslägenheter stadgade.

Enligt förslaget är tiden för byggnadernas fullbordande satt till tio år, enligt "grunderna" fem år; enligt förslaget utgår räntan på byggnadshjälpen — byggnadslånet — efter 3.6 procent, under det att räntan å egnahemslånen för närvarande utgör 4 procent för tiden till och med året före det amorteringsskyldigheten inträder, samt därefter $4\frac{3}{4}$ procent.

Då arbetet med anordnande av ett kolonat i Norrland och Dalarna, obebyggt och ouppodlat, i regeln är avsevärt mer betungande än ordnandet av en från kronoegendom i södra delarna av landet upplåten egnahemslägenhet, vilken i allmänhet omfattar åtminstone någon odlad jord, anser styrelsen, att tiden för fullbordandet av kolonatets byggnader skäpligen bör utsträckas över den tid, som är bestämd för sistnämnda lägenheter. Styrelsen håller före, att byggnadstiden lämpligen bör bestämmas till sju år efter det kolonatet tillträtts.

Beträffande den högre räntesatsen vid egnahemslån lärer, då byggnadsverksamheten skall främjas genom sådant lån, ändring däri icke kunna ske, men torde olägenheten av denna högre ränta kunna uppvägas av den möjlighet, som föreligger för kolonisten, att genom s. k. premielån kunna erhålla odlings- och byggnadsbidrag, högst 1,500 kronor, vilket vid ordentligt fullgörande av avtalat arbete icke behöver vare sig föräntas eller återbetalas.

I här förut omförmält anförande till statsrådsprotokollet den 11 november 1923 har departementschefen uttalat bl. a. att, förutom erforderliga grövre kolonisationsbefrämjande åtgärder såsom väganläggningar, torrläggningar och dylikt, i undantagsfall statlig byggnadsverksamhet borde ifrågakomma, såsom inom finnbygden eller där det kunde befinnas vara av nöden att någon mönsterbyggnad uppfördes till ledning för den självbyggnadsverksamhet, som i övrigt borde ifrågakomma.

Styrelsen har för sin del intet att häremot erinra, och torde sådan genom staten bedriven byggnadsverksamhet böra ske i huvudsakligen enahanda ordning samt utsträckning i avseende på skilda byggnader, som tillämpats vid försökskolonisationen.

Ifrågavarande statliga byggnadsverksamhet torde böra åligga domänstyrelsen ombestyras efter Eders Kungl. Maj:ts bestämmande i varje särskilt fall. Styrelsen får emellertid erinra om vad styrelsen i denna fråga anfört i underdånigt utlåtande den 29 december 1922, nämligen att, förutom i finnbygden, även å vissa andra, särskilt avlägsna orter med ringa byggnadskunnighet hos befolkningen statlig byggnadsverksamhet torde i undantagsfall böra tillämpas. Styrelsen framhöll ock i samband härmed, att kostnaderna för en av staten bedriven byggnadsverksamhet komme att ställa sig jämförelsevis dyrare i nu berörda, i flera avseenden vanlottade bygder än på mera välbelägna orter. Då det emellertid vore av särskild vikt för kolonist i förutnämnda trakter, att

de framtida avgäldsbeloppen — ränta och amortering å köpeskillingen — icke sattes för höga, fann styrelsen sig böra ifrågasätta sådan bestämmelse, att vid uppskattning för bestämmande av kolonatets köpeskillning det genom statens försorg utförda byggnadsarbetet icke skulle upptagas till högre värdebelopp, än som motsvarade byggnadshjälpen till andra, självbyggande kolonister. Styrelsen hade föreslagit denna byggnadshjälp till beträffande kolonat av större typ 3,500 och beträffande kolonat av mindre typ 3,000 kronor.

Då byggnadsarbete på kolonat bedrivs genom statens försorg bör det samma utföras i regeln allenast i den utsträckning, som kolonisationskommittén föreslagit och som tillämpats vid försökskolonisationen, och bör detta statliga byggnadsarbete vara utfört inom tre år efter det kolonatet upplåtits, därest ej i avseende på arbetskostnader och materialpriser inträffar sådan stegring, att den måste anses såsom giltig anledning till förlängning av denna tid. Kolonist, som emottagit sådant av staten delvis bebyggt kolonat, bör vara pliktig att hava fullbordat byggnaderna senast fyra år efter det statens byggnadsskyldighet fullgjorts. Under hänvisning till vad styrelsen här förut samt i berörda underdåniga utlåtande den 29 december 1922 anfört rörande den i undantagsfall förekommande statliga byggnadsverksamheten, får styrelsen hemställa, att den lösensumma, som kolonist skall hava att betala för rätten att övertaga av staten i förutberörda omfattning uppförda byggnader, må bestämmas till 3,500 kronor,* eller, där Eders Kungl. Maj:t i särskilt fall kan finna skäl föreskriva, att byggnaderna skola helt fullbordas genom statens försorg, skälig förhöjning å detta belopp enligt Eders Kungl. Maj:ts beslut i varje fall.

Såsom styrelsen i nyssnämnda utlåtande föreslagit, bör, där så lämpligen kan ske, domänverket, till hjälp för kolonisterna — även sådana som erhålla upplåtelse med nyttjanderätt — ombestyras erforderligt byggnadsvirkes avverkning och framforsling ävensom detsamma huvudsakliga förädling, såsom försågning m. m. Sålunda mer eller mindre förädlat virke skulle kolonisten äga att till statens självkostnadspris — virkets rotvärde borträknat — inlösa. Därjämte bör domänverket anskaffa erforderliga andra byggnadsmaterialier att ävenledes mot självkostnadspris tillhandahållas kolonisterna.

Enligt kommitténs förslag skulle det åligga kolonist att inom i upplåtelsekontrakt (mot lega) bestämd tid hava fullgjort visst odlingsarbete. Innehavare av kolonat utav större typ skulle äga bekomma dels odlingshjälp, dels ock vid ytterligare odling odlingspremier, varemot innehavare av mindre kolonat icke skulle erhålla något statsunderstöd för odling fränsett dock det grövre avdikningsarbetet, som genom statens försorg skulle utföras beträffande samtliga kolonat.

*Kolona-
tens upp-
odling.*

Då kolonaten nu äro avsedda att av kolonisterna omedelbart vid upplåtandet övertagas med äganderätt enligt förenämnda grunder, kommer odlingsarbetet att i likhet med byggnadsverksamheten stödjas genom egnahemslån och premielån m. m. Enligt gällande bestämmelser äro egnahemslån för jordbrukslägenheter avsedda att främja nybildning av jordbruk, varjämte vid utlämnande av premielån företräde bör givas den, som därmed avser att utföra sådana företag som nyodling, uppförande av ekonomihus, gödselstad och dylikt. Med hänsyn härtill synes innehavare av kolonat, varom nu är fråga, hava all utsikt att kunna erhålla dylika lån. Då därjämte å premielån, som kan utgå med ett belopp av intill 1,500 kronor, ej erlägges ränta, och detsamma skall anses vara guld, då inom föreskriven tid avtalade arbeten vederbörligen utförts, synas kolonisterna härigenom kunna komma i åtnjutande av ett rätt avsevärt stöd, särskilt för odlingsarbetet.

Enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar är köpare av lägenhet förbunden att inom viss bestämd tid hava fullgjort viss byggnadsskyldighet. Något åläggande att å lägenheten verkställa nyodlingsarbete stadgas däremot icke, då i regeln lägenheten torde vara i större eller mindre grad uppodlad redan vid upplåtandet. I nu förevarande fall, då fråga gäller icke odlad mark och där staten ikläder sig ej obetydliga kostnader för kolonisationsverksamhetens stödjande, synes staten även böra tillse, att upplåtelsevillkoren bestämmas på så sätt, att största möjliga garanti erhålles för att det med upplåtandet avsedda ändamålet må vinnas. För sådant avseende är av vikt, att kolonisten, så snart ske kan, erhåller en i ekonomiskt hänseende jämförelsevis tryggad ställning. Sådan torde i allmänhet icke kunna nås med mindre kolonisten erhåller en rätt väsentlig del av sin bärgning av jordbruksavkastning från kolonatet. Detta måste för den skull snarast uppodlas, åtminstone till viss del. Styrelsen får i enlighet härmed föreslå, att bland köpevillkoren intages föreskrift därom, att köparen skall vara skyldig att senast inom samma tid, som bestämmes för byggnaders uppförande, hava uppodlat viss del av kolonatet. Då den till odling dugliga marken å skilda kolonat kan, enligt vad här förut föreslagits, variera från sex till femton hektar, synes den ifrågasatta odlingskyldigheten böra bestämmas att omfatta minst $\frac{1}{3}$ av den till odling avsedda markens areal.

*Köpe-
skilling.*

Beträffande den köpeskilling, som bör åligga kolonist att utgiva för till honom med äganderätt upplåtet kolonat, får styrelsen hänvisa till vad styrelsen därom anfört i sitt underdåniga utlåtande den 22 december 1922 och hemställa, att värdet av mark och därå växande skog av skilda slag må i enlighet med nedanstående grunder bestämmas av domänsty-

relsen samt att de byggnader, som uppföras av staten i den omfattning, som härovan sagts, åsättas ett värde av 3,500 kronor.

Vid värdesättandet av marken bör tagas i betraktande statens kostnader för å odlingsmarken utförda torrlägningsarbeten, dock att, då dessa oftast i viss mån även torde vara till gagn för omgivande kronopark, nödig hänsyn härtill synes böra tagas och således ej hela kostnaderna läggas på kolonaten.

Kolonisationskommittén har beräknat kostnaderna för de dikningsarbeten, som erfordras för kolonatens torrläggning till i medeltal 160 kronor per hektar. Då enligt styrelsens mening dessa kostnader torde kunna i viss mån nedbringas, får styrelsen, med beaktande av vad här ovan anförts rörande avdikningsarbetets nytta jämväl för kronoparken, hemställa, att sådan föreskrift meddelas, att värdet å odlingsmarken med å densamma utförda torrlägningsarbeten icke må sättas högre än till 70 kronor för hektar.

Kostnaderna för genom staten anlagda utfartsvägar böra ej fördelas på kolonaten, då dessa vägar i allmänhet äro till nytta jämväl för skogen.

Kolonisterna böra, såsom här förut framhållits, erhålla virke fritt å rot dels för byggnadernas uppförande, dels för desammas underhåll under de första femton åren, vadan värdet å virke, som från kronoparken avhämtas för dylikt ändamål, ävensom till bränsle m. m. under nyssnämnd tid icke bör ingå i köpeskillingen. Då därjämte virke å kolonatets odlingsmark och å mark till nödigt tomtutrymme är avsett att i första hand tagas i anspråk vid byggnadernas uppförande samt till byggnadsunderhåll m. m. under de första femton åren, bör ej heller värdet å skog på denna mark ingå i köpeskillingsbeloppet.

Den fastställda köpeskillingen för upplåtet kolonat bör gäldas enligt i huvudsak samma bestämmelser, som äro föreskrivna i mom. 14 a), 15 och 16 av nådiga kungörelsen den 17 oktober 1913 (nr 271) angående grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar med däri skedda ändringar genom nådiga kungörelsen den 28 november 1919 (nr 728). Då emellertid köpeskillingen för obebyggd och cuppodlad lägenhet torde uppgå till jämförelsevis ringa belopp, men de genom statens försorg utförda förberedande kolonisationsåtgärderna dock betinga rätt avsevärda kostnader för varje kolonat, synes det i 15 punkten av nämnda nådiga kungörelse bestämda beloppet, som köparen skall hava att utöver den avtalade köpeskillingen erlægga, därest byggnads- och i nu förevarande fall även odlingsskyldigheten icke behörigen fullgöres, böra bestämmas att motsvara hälften av det vid köpeskillingsbestämmande beräknade värdet å mark samt växande skog.

Kolonists byggnads- och odlingsarbete är avsett att främjas genom egnahemslån m. m. enligt därför gällande bestämmelser, och skola även

desså lån räntas och amorteras på i huvudsak enahanda sätt som köpeskillingsbeloppet. Kolonisten kommer sålunda att i fråga om fullgörande av förräntning och amortering av lån bliva underkastad kontroll från såväl statens som egnahemsnämndens sida. Då dylikt beroende av två skilda kontrollmyndigheter kunde anses vara mindre ändamålsenligt och i vissa avseenden vålla kolonisten olägenheter, synes vara lämpligt, att kolonisten anhåller om så stort egnahemslån, att han därmed må kunna till staten inbetala ogulden del av köpeskillingen.

Även om så sker, måste staten genom sina organ ändock öva viss tillsyn över kolonatet, såsom i fråga om att inom föreskriven tid byggnader uppföras och odling verkställes i bestämd omfattning, varjämte kolonisten skall tilldelas byggnadsvirke, brännved m. m. Utövändet av denna tillsyn och ombesörjandet av virkestilldelning m. m. måste dock anses naturlig för vederbörande revirpersonal, då kolonatet ju är upplåtet i främsta rummet för att därigenom må erhållas ökad arbetskraft för kronoparkens skötsel, och personalen sålunda måste komma i nära beröring med kolonisten. Egnahemsnämndens befattning med kolonisterna torde i huvudsak komma att begränsas till att pröva framställningar om och i stadgad ordning utlämna egnahems- och andra lån till främjande av byggnads- och odlingsarbetet, att vaka över att detta arbete må bliva vederbörligen fullgjort — varvid samarbete med vederbörande jägmästare lämpligen torde kunna anordnas — samt att tillse det räntor och avbetalningar bliva behörigen inbetalda.

*Personliga
företsätt-
ningar för
erhållande
av kolonat.*

Emot vad kolonisationskommittén föreslagit rörande de personliga företsättningarna för att sökanden må antagas till kolonist har styrelsen intet att erinra.

*Jakt och
fiske.*

Beträffande kolonisternas rätt till jakt och fiske får styrelsen hänvisa till vad styrelsen därom anført dels i sitt förberörda utlåtande över kolonisationskommitténs förslag, dels i sitt underdåniga utlåtande den 30 november 1923 över de jaktsakkunnigas förslag om ändringar i jaktlagen, fridlysningsbestämmelser m. m., i vad detta utlåtande rörer 6 § i lagen om rätt till jakt.

Upplåtelse av odlingslägenheter.

I de fall, där till avhjälpande av befintlig brist å arbetskraft för kronoparks rationella skötsel och vård sådan till odling tjänlig mark, som är belägen å kronoparks angränsning intill enskild mark och som utan olägenhet kan helt avskiljas från kronoparken, icke står till förfogande för anordnande av kolonisationsföretag, skulle i enlighet med de givna direktiven upplåtelse av lägenheter med nyttjanderätt få äga rum å till odling tjänlig, inuti kronoparken belägen mark, där sådan funnes att tillgå. Upplåtelsema skulle ske på grunder, som anslöte sig till be-

stämmelserna om odlingslägenheter, med iakttagande dock att förbättrade villkor bereddades innehavarna i ungefärligen den omfattning, som av kolonisationskommittén blivit föreslagen. Det borde dock undersökas, huruvida icke å ena sidan det av kolonisationskommittén föreslagna byggnadsbidraget borde sänkas och å andra sidan lägenhetsinnehavaren beredas kraftigare bistånd för odlingsarbetets bedrivande.

Kolonisationskommittén har i sitt avgivna betänkande (sid. 7 och följande) redogjort för tillkomsten och utvecklingen av skogstorps- och odlingslägenhetsväsendet å kronoparker i de norra länen, och anser sig styrelsen ej böra ånyo redogöra därför. Det torde dock vara lämpligt att erinra om dels de skilda författningar, vilka hava tillämplighet vid nu skeende upplåtelse av odlingslägenheter, dels de bestämmelser av större betydelse, som därvid gälla.

Grundförfattningen, enligt vilken odlingslägenheter numera upplåtas, utgöres av nådiga kungörelsen den 18 juni 1909 (nr 69) angående upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen. Genom nådiga kungörelserna den 17 oktober 1913 (nr 253), den 9 oktober 1914 (nr 334) och den 4 juni 1920 (nr 260) ha föreskrivits vissa ändringar i förutnämnda författning ävensom tillägg därtill, berörande dels sättet för beräkning av den för lägenheten utgående årliga avgiften, dels storleken av den innehavaren tillkommande odlingshjälpen och den ordning, i vilken denna skall utbetalas.

Förenämnda författningars huvudbestämmelser, i vad de röra upplåtande av nya odlingslägenheter, äro i korthet följande:

1) Å kronoparker och överloppsmarker nedom odlingsgränsen i de sex nordligaste länen må på ansökan till mindre bemedlade eller obemedlade, som äga god frejd och gjort sig kända för arbetsamhet och hederlig vandel samt äga förutsättningar för drivande av ett mindre jordbruk, av domänstyrelsen på arrende upplåtas sådana till odling och bebyggande tjänliga lägenheter, som där kunna vara att tillgå, under förutsättning *antingen* att sådant för skogens vård och bevakning finnes vara gagneligt *eller* att den jord, vars upplåtande begäres, är belägen i närheten av odlad bygd eller kommunikationsled och hinder från skogsvårdens synpunkt ej möter;

2) Till odlingslägenhet må ej läggas odlingsmark av större vidd, än att lägenheten i oundodlat skick kan brukas utan nämnvärt anlåtande av legd arbetskraft;

3) Upplåtelse tiden är femtio år, med innehavaren förbehållen optionsrätt till förnyat arrende vid arrendetidens slut;

4) Lägenheten skall bebyggas och uppodlas på sätt och inom tid, som i upplåtelsekontraktet är föreskrivet;

5) Lägenhetsinnehavaren erhåller från kronans mark efter utsyning eller anvisning fritt virke till lägenhetens byggnader och annat husbehov;

6) Fritt bete för å lägenheten vinterfödda häst- och nötkreatur erhålles å anvisat område av kronoparken;

7) Lägenhetsinnehavaren åtnjuter under de första femton upplåtelse-åren frihet från utlagor och onera för lägenheten;

8) Lägenhetsinnehavare äger att av allmänna medel erhålla *dels* odlingshjälp med 750 kronor, varav utbetalas två tredjedelar i mån av föreskrivna arbetens fortgång, dock ej i mindre poster än 75 kronor varje gång, och återstående tredjedel, då lägenhetens uthus- och manbyggnader äro färdiga och godkända samt minst en hektar jord, som vid tiden för lägenhetens upplåtande varit ouppodlad, är bruten och försvarligt hävdad såsom åker, *dels ock* särskilt tilläggsbidrag med ett belopp, svarande mot hälften av innehavarens kostnad för föreskrivna byggnadsarbeten med iakttagande dock att sådant tilläggsbidrag icke må överstiga 1,250 kronor, och är lägenhetsinnehavaren berättigad uppbära hela det honom tillkommande tilläggsbidraget i mån som arbetet med fullbordandet av lägenhetens åbyggnader fortgår, dock ej i mindre poster än 200 kronor varje gång;

9) Lägenhetsinnehavare är pliktig att från och med sextonde besittningsåret för lägenheten erlægga en vid upplåtelsen bestämd årlig avgift, beräknad efter 3.6 procent av dels det kapitalvärde lägenheten anses äga vid tiden för upplåtelsen, vilket värde för ouppodlad och obebyggd lägenhet dock ej må sättas högre än 20 kronor för hektar, impedimenten oberoende, dels ock förenämnda odlingshjälp, 750 kronor, varjämte innehavare, som uppbär tilläggsbidrag, högst 1,250 kronor, är skyldig vidkännas den höjning i den årliga avgiften, som motsvarar 3.6 procent å sagda bidrag.

Kolonisationskommittén har icke direkt hemställt, att upplåtelse av odlingslägenheter med nyttjanderätt å kronoparken icke vidare skulle få äga rum, men det framgår dock av de gjorda uttalandena och framlagda förslagen, att kommittén hållit för givet, att, sedan kolonisationsförslaget vunnit behörigt godkännande, upplåtande av odlingslägenheter på i huvudsak nuvarande grunder icke vidare skulle äga rum.

Omförande av skogstorp och odlingslägenheter till kolonat med äganderätt.

Till förbättrande av ställningen för nuvarande innehavare av skogstorp och odlingslägenheter har kolonisationskommittén emellertid föreslagit, att dessa lägenheter på innehavarnas begäran skulle omföras till kolonat, varvid innehavarna skulle komma i åtnjutande av enahanda förmåner, som enligt kommitténs förslag tillkomme andra kolonister, samt i tillämpliga delar vara underkastade de villkor, som i övrigt komme att gälla för de sistnämnda. I fråga om byggnads- och odlingshjälp skulle sålunda innehavare av till kolonat omförda odlingslägen-

heter jämsställas med andra kolonister, med beaktande dock av eventuellt redan bekommen sådan hjälp. Odlingshjälpen skulle utgå med samma belopp, som föreslagits för innehavare av kolonat utav större typ. Lägenheterna skulle få förvärfvas med äganderätt enligt de bestämmelser rörande beräknande av köpeskillingens storlek och densammas erläggande, som bleve gällande för kolonat, dock att för redan odlad mark ingen ersättning skulle utgå. Vidare skulle lägenheterna, därest förutsättningar därför funnes och sådant utan olägenhet kunde ske, utökas med odlingsmark i den omfattning och enligt de grunder, som kunde komma att fastställas för kolonat av olika typer under förutsättning dock, att, beträffande marktilldelning i samma omfattning som till större kolonat, lägenhetsinnehavaren visat sig besitta erforderliga kvalifikationer för drivande av ett dylikt mera omfattande jordbruk. Kommittén har slutligen föreslagit, att det borde tagas under omprövning, huruvida ej skogstorp eller odlingslägenhet, som låge avsides och saknade odlingsmark samt möjlighet att inom lämpligt avstånd från boplatsen erhålla ytterligare tilldelning av dylik mark, borde förflyttas till annan lämpligare plats, i vilket fall staten genom ekonomiskt understöd borde hålla innehavaren skadeslös för det arbete och de kostnader, som han nedlagt å skogstorp eller odlingslägenheten. Åtgärder för utvidgande eller förflyttning av skogstorp eller odlingslägenhet skulle vidtagas endast, därest innehavaren gäve sitt frivilliga samtycke därtill.

Domänstyrelsen har i förberörda underdåniga utlåtande över kolonisationskommitténs förslag förmålt sig icke hava något väsentligt att erinra mot vad kommittén i nu ifrågavarande avseende föreslagit. Styrelsen ville dock framhålla vikten av att vid fråga om överförande av odlingslägenhet eller skogstorp till kolonat övervägande gjordes, huruvida från statens sida dylikt omförande kunde vara lämpligt med hänsyn till dels lägenhetens beskaffenhet och belägenhet dels innehavarens personliga kvalifikationer. Styrelsen ansåg sig icke kunna tillstyrka kommitténs förslag i vad det avsåge, att staten skulle hålla den lägenhetsinnehavare, som önskade förflyttning till annan plats, skadeslös för det å den gamla lägenheten nedlagda arbetet. Härför funnes enligt styrelsens mening inga bärande skäl, enär på grund av gällande bestämmelser upplåtelser av skogstorp och odlingslägenheter alltjämt ägt rum på platser, som av innehavarna själva utvalts, varvid intet som helst tvång funnits från statens eller dess tjänstemäns sida. Staten komme ändock att vid dylik ifrågasatt förflyttning vållas förlust i anledning av att skog i större eller mindre grad förstörts å den förut upplåtta platsen m. m. I övrigt höll styrelsen före, att upplåtelser enligt nu gällande författningar rörande odlingslägenheter fortfarande borde få äga rum.

Under förutsättning att upplåtelser av kolonat med äganderätt i huvud-

sakligen den ordning, som här förut föreslagits, komme att medgivas, har styrelsen intet att erinra mot att innehavare av skogstorp eller odlingslägenhet må på därom gjord begäran erhålla rätt till torpets eller lägenhetens förvärvande med äganderätt på i tillämpliga delar enahanda villkor, som må varda bestämda för erhållande av kolonat med äganderätt, allt dock under förutsättning, att med hänsyn till behovet av arbetskraft för skogens skötsel utsikt finnes för att kolonisten under normala förhållanden skall kunna beredas betryggande arbetsförtjänst å närliggande kronoskogar, att lägenheten är belägen å kronoparkens angränsning till enskild jord och utan olägenhet kan från kronoparken helt avskiljas, att till lägenheten hör en areal för odling tjänlig mark av minst sex hektar eller, för det fall att så icke är förhållandet, tillgång till odlingsjord finnes invid eller i närheten av lägenheten så att densamma därmed må kunna utökas i nödig omfattning, samt att innehavaren prövas äga de personliga kvalifikationer, som kunna varda bestämda för den, som må antagas till kolonist.

Styrelsen får vidare föreslå, att ifrågasatt omförande av skogstorp eller odlingslägenhet till kolonat med äganderätt icke må äga rum i annat fall, än att innehavaren fullgjort de byggnads- och odlingsarbeten, som ålegat honom enligt upplåtelsekontraktet.

Den tid, för vilken innehavare av till kolonat omförd odlingslägenhet bör tillförsäkras fritt skogsfång till husbehov samt få betesrätt å kronoparken, synes, med hänsyn till förut under viss tid åtnjuten dylik rätt, böra begränsas till tio år från och med året för lägenhetens övertagande med äganderätt.

Köpeskillingen för lägenheten bör beräknas med hänsyn till det statsbidrag för byggnaders uppförande och odlings utförande, som må hava bekommit, markens beskaffenhet i ouppodlat skick samt värdet av den ståndsog, som må finnas å till odling ej avsedda delar av lägenheten, och bör köpeskillingen betalas i samma ordning, som må varda bestämd beträffande förvärv av nya kolonat.

För ytterligare uppodling och andra grundförbättrande åtgärder å lägenheten står lägenhetsinnehavaren fritt att hos egnahemsnämnden göra hemställan om egnahemslån och premielån, varvid jämväl, om så önskas, förutnämnda lån må kunna begäras i den omfattning, att kronans fordran kan inbetalas.

*Upplåtelse
av nya odlingslägenheter.*

I fråga om grunderna för upplåtelse av nya odlingslägenheter skulle dessa ansluta sig till förenämnda nu gällande bestämmelser med iakttagande av att förbättrade villkor bereddes innehavarna i ungefärligen den omfattning, som av kolonisationskommittén föreslagits, varvid dock borde undersökas bl. a., huruvida icke det av kommittén föreslagna byggnadsbidraget borde sänkas.

Såsom styrelsen i sitt förberörda underdåniga utlåtande över kolonisationskommitténs förslag uttalat, torde framgången av kolonisationen å kronoparkerna i nu ifrågavarande delar av landet i hög grad vara beroende på storleken av de avgälder, som kolonisten framdeles har att utgiva till statsverket för de förmåner han åtnjutit vid respektive lägenheters anordnande. Det synes för den skull icke lämpligt, att staten, genom att tilldela lägenhetsinnehavaren jämförelsevis högt bidrag till utförande av byggnads- och odlingsarbetet, försätter denne i den ställning, att han, då tiden för erläggande av årlig avgift inträder, måste erlægga en efter hans förhållanden avsevärdare dylik avgift.

Styrelsen föreslog i berörda utlåtande, att sådan kolonist, som av kolonisationskommittén avsågs, skulle i statsbidrag för uppförande av byggnader erhålla 3,500 kronor beträffande kolonat av större typ och 3,000 kronor beträffande kolonat av mindre typ. Kolonisationskommittén hade föreslagit, att byggnadshjälpen skulle utgå med $\frac{5}{6}$ av det belopp, vartill byggnadskostnaderna beräknats, dock högst 5,000 kronor. Enligt förslaget skulle från och med sjätte året efter kolonatets tillträde kolonist hava att erlægga en årlig avgift beräknad efter 3.6 procent å dels sålunda undfångnen byggnadshjälp, dels det uppskattade värdet av odlingsmarken, således i regeln cirka 190 och 207 kronor respektive för kolonat av mindre och större typ.

Styrelsen håller före, att det för kolonistens framtida välfärd är lyckligast, om han vid lägenhetens anläggande icke ikläder sig så stora förbindelser, att han allt framgent kommer att tyngas av därmed följande jämförelsevis stora årliga arrendeavgälder.

Innehavare av lägenheter med nyttjanderätt skola enligt gällande bestämmelser för odlingslägenhetsupplåtelser icke hava att erlægga årliga avgifter förrän från och med sextonde besittningsåret. Den arbetsförtjänst, innehavaren under dessa frihetsår kan förskaffa sig, behöver alltså icke till någon del tagas i anspråk för räntor å bekommet statsbidrag för bebyggande och odling. Härigenom har odlingslägenhetsinnehavaren en beaktansvärd fördel framför sådan kolonist, som kolonisationskommittén tänkt sig, och bör under sådana förhållanden den förstnämnde hava utsikt att reda sig med rätt avsevärt lägre byggnads- och odlingshjälp från staten, varigenom han ock kommer i en tryggare ekonomisk ställning i framtiden.

Därest, såsom här förut framhållits, staten å de till upplåtande avsedda odlingsområdena utför erforderliga grövre kolonisationsbefrämjande åtgärder, såsom väganläggningar, torrläggningar o. d. i samma omfattning, som avsetts beträffande kolonisationsområden att upplåtas med äganderätt, samt staten i övrigt i den omfattning, som lämpligen kan ske, underlättar byggnadsarbetet genom tillhandahållande mot självkost-

nadspris av erforderligt, mer eller mindre förädlat virke m. m. anser styrelsen, att med ett byggnads- och odlingsbidrag av samma storlek, som enligt nu gällande författningar kan utgå till innehavare av odlingslägenheter, eller 2,000 kronor, innehavarna kunna anses erhålla ett så kraftigt bistånd, att de böra bliva i stånd att inom skälig tid dels uppföra nödiga byggnader i den omfattning, som i upplåtelsekontrakt bestämmes, dels ock till åker uppodla minst en hektar jord.

Beträffande ordningen för uppbärande av förenämnda byggnads- och odlingsbidrag torde böra följas de regler, som angivas i 15 mom. av kungörelsen den 18 juni 1909 angående upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen, sådant detta moment lyder enligt kungörelsen den 9 oktober 1914, dock med ändring att dels den del av bidrag, som kolonisten må utfå i mån av arbetets fortgång, bör bestämmas till högst $\frac{4}{5}$ av detsamma, dels ock att utbetalning av bidrag ej må ske i smärre poster än 150 kronor varje gång.

I de angivna direktiven har emellertid ock ifrågasatts, att lägenhetsinnehavarna borde beredas kraftigare bistånd för odlingsarbetets bedrivande, varvid framhållits, att statens bidrag borde inriktas med huvudvikten lagd på odlings befämjande.

Styrelsen får i anledning härav erinra om vad styrelsen i fråga om kolonatens uppodling anfört i sitt oftaberörda underdåniga utlåtande över kolonisationskommitténs förslag. Styrelsen ansåg, att ett av huvudvillkoren för att bosättning skulle kunna äga rum vore, att familjen hade möjlighet att på koloniet föda åtminstone en ko. Då emellertid kolonisten under de första åren bleve upptagen i huvudsak med byggnadernas uppförande, finge han därunder tillfälle att allenast i mindre omfattning befatta sig med odlingsarbete. I följd härav vore av särskild betydelse, om kolonisten kunde beredas sådan lättnad, att genom statens försorg uppodlades en hektar odlingsjord av torvmark på varje kolonat, varjämte, där så erfordrades, det uppodlade området borde tillföras behöflig mängd kalk. Med hänsyn till att huvuddiken och laggdiken redan förut vore upptagna syntes kostnaderna för det föreslagna odlingsarbetet kunna begränsas till i medeltal cirka 500 kronor.

Styrelsen får beträffande nu ifrågavarande odlingslägenheter återupptaga förenämnda förslag och hemställa, att staten på angivet sätt må befämja kolonatens uppodling, samt att kostnaderna för berörda odlingsarbete icke må tagas i beräkning vid bestämmande av den framtida årliga avgiften för lägenheten.

Rörande den avgift, som odlingslägenhetsinnehavaren skall vara pliktig att för lägenheten utgiva, synes denna, i likhet med vad enligt nuvarande bestämmelser är gällande, böra utgå från och med det 16:de besittningsåret samt beräknas efter 3.6 procent av dels det uppskattade

värdet å den i upplåtelsen ingående marken med å densamma utförda torrlägningsarbeten, dels ock den byggnads- och odlingshjälp, som, på sätt här ovan sägs, till lägenhetsinnehavaren kommer att utgå.

Såsom här förut erinrats, är i nådiga kungörelsen den 17 oktober 1913 (nr 253) bestämt, att, vid beräkning av den årliga avgiften för odlingslägenhet, kapitalvärdet å ouppodlad och obebyggd lägenhet icke må sättas högre än till 20 kronor för hektar, impedimenten oberäknade. Då enligt nu föreliggande förslag staten skulle åtaga sig att i viss omfattning ombestyrja lägenhetens torrläggning, synes nämnda maximi-värde väl lågt. Styrelsen anser, att vid värdesättningen av odlingsmarken de därå genom staten utförda torrlägningsarbetena böra beaktas, dock med iakttagande av vad styrelsen anfört beträffande bestämmande av köpeskilling för kolonat, nämligen att, då torrlägningsarbetena oftast äro till gagn jämväl för kronoparken i övrigt, hela avdikningskostnaderna icke böra läggas på odlingslägenheterna.

Styrelsen får under hänvisning till vad härom anförts vid behandling av frågan om bestämmande av köpeskilling för kolonat hemställa, att vid beräkning av den årliga avgiften för odlingslägenhet värdet å odlingsmarken med å densamma utförda torrlägningsarbeten icke må sättas högre än till 70 kronor för hektar.

Att statens kostnader för uppodling av en hektar odlingsmark på varje lägenhet icke må medtagas vid beräkning av den årliga avgiftens storlek, därom har styrelsen här förut hemställt.

Kolonisationskommitténs förslag, att innehavare av kolonat utav mindre typ skulle erhålla viss *premie* för av honom eller hans familj utfört *skogsarbete* å kronopark samt att innehavare av kolonat utav större typ skulle erhålla *odlingspremier* med 150 kronor för varje hektar odlad jord utöver den areal, vilken det kontraktensligt ålåde honom uppodla, dock högst 500 kronor för varje kolonist, anser sig styrelsen, under hänvisning till vad styrelsen härom anfört i underdånigt utlåtande över kommitténs betänkande, icke böra biträda vare sig beträffande upplåtelser med äganderätt eller med nyttjanderätt.

Däremot har styrelsen intet att erinra mot kommitténs förslag angående *kolonisternas kreaturslånefond*. Lån ur denna fond bör dock kunna erhållas av såväl kolonister som odlingslägenhetsinnehavare.

Under hänvisning till vad här förut anförts får styrelsen i underdånighet bilägga *förslag till kungörelse* angående grunder för upplåtande av kolonat och odlingslägenheter å kronoparker i de sex nordligaste länen (*bilaga nr 1*).

I förenämnda utlåtande över kolonisationskommitténs betänkande har styrelsen beträffande *kolonisationsarbetets organiserande* föreslagit, att

verksamheten för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna skulle stå under ledning av domänstyrelsen. Såsom skäl härför framhöll styrelsen bl. a. följande. Med hänsyn till rådande förhållanden i avseende på klimat m. m. i de orter, där kolonisationen i främsta rummet komme att bedrivas, nämligen i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt i andra mera avlägset belägna delar av huvudsakligast Övre Norrland, kunde ej förväntas, att mer än ett ringa antal av de blivande kolonaten skulle nå sådan utveckling, att innehavarna med familjer kunde erhålla full eller ens huvudsaklig bärgning av enbart jordens avkastning. Det stora flertalet, för att icke säga samtliga kolonister komme att för sin utkomst bliva hänvisade till att söka erhålla arbetsförtjänst utom kolonatet och därvid främst å kronoskogarna. Vid kolonisationens planläggande måste för den skull tillses, att kolonaten förlades till sådana kronoparker, å vilka under normala förhållanden arbetsförtjänst i erforderlig myckenhet kunde beredas innehavarna, och borde kolonisationens omfattning å viss ort i främsta rummet bestämmas härav, varvid upplåtandet av kolonatområden på en och samma kronopark borde ske periodvis, allt efter som utvecklingen av skogsbruket därstädes kunde beräknas fortgå. Under sådana förhållanden, och då det syntes ligga närmast till hands, att det huvudsakliga arbetet med kolonaternas utläggande, förseende med vägar samt torrläggande i första hand, ävensom tillsynen över att byggnader uppfördes och virke därtill komme kolonisterna till del m. m. ombestyrdes av skogsstatspersonalen, ansåg styrelsen, att kolonisationsverksamheten på kronoparkerna lämpligast borde handhavas av domänstyrelsen och den densamma underlydande personalen.

När i de direktiv, som givits styrelsen för fullgörande av nu förevarande uppdrag, bestämt fastslagits, att utgångspunkten för kolonisationens bedrivande skall vara behovet av ytterligare arbetskraft för skogarnas skötsel, är givetvis än naturligare, att verksamheten handhaves av domänstyrelsen och vederbörande skogsstatspersonal.

Upplåtelse av lägenheter med nyttjanderätt, odlingslägenheter, skall, enligt styrelsens i överensstämmelse med givna direktiv här avgivna förslag, ske enligt i huvudsak samma grunder, som äro gällande beträffande upplåtelse av odlingslägenheter jämlikt nådiga kungörelsen den 18 juni 1909. Något skäl för att upplåtande av dylika lägenheter icke även framdeles skulle ombestyras genom domänverket synes icke kunna anföras. Ordningen för upplåtande av odlingslägenheter enligt nu förevarande förslag komme att skilja sig från hittills tillämpade former i huvudsak däri, att, innan upplåtelse äger rum, övervägande skall göras, huruvida med hänsyn till behovet av arbetskraft för skogens skötsel upplåtande av lägenheter bör komma till stånd samt att, om så prövas

vara fallet och till odling tjänligt område i tillräcklig omfattning finnes att tillgå, odlingsområdet skall förses med nödig utfartsväg, i erforderlig utsträckning avdikas samt fördelas i lämpligt avgränsade lägenheter, vilka utbjudas till hugade sökande. Hittills tillämpade ordning, varvid sökande till odlingslägenhet i allmänhet själv utvalt plats för bosättning och därefter ansökt om upplåtelse därstädes, vilken ansökan enligt gällande bestämmelser oftast icke kunnat avslås, därest för odling tjänlig mark funnits å den ansökta platsen, skulle sålunda icke vidare komma till användning.

Förarbetena för upplåtande av kolonat med äganderätt, nämligen undersökning huruvida sådana upplåtelser böra komma till stånd samt, om betingelserna härför finnas, uppgörande av förslag till antal upplåtelser och dessas förläggning, ävensom sedan kolonatområdenas avskiljande från kronoparken av statsmakterna bestämts, verkställande av väg- och torrlägningsarbeten, områdenas fördelning i kolonat, desammas uppskattning för fastställande av köpeskillingsbelopp samt i vissa fall efter Eders Kungl. Maj:ts bestämmande kolonatens bebyggande m. m., torde utan tvivel lämpligast och med minsta kostnader kunna ombestyras av domänstyrelsen med underlydande personal, varjämte styrelsen, där så kan anses erforderligt, torde kunna anlita lantmätare, såsom i fråga om kolonatområdes fördelning i kolonat och dessas utstakning, samt lantbruksingenjör eller annan i jordbruk sakkunnig person för undersökning av ifrågasatt områdes lämplighet för odling m. fl. dylika jordbrukstekniska frågor.

I sitt förberörda utlåtande över kolonisationskommitténs betänkande ifrågasatte domänstyrelsen, att vederbörande jägmästare vid uppgörande av det förberedande förslaget till kolonisationens bedrivande och omfattning i reviret skulle samråda med ett av kommunalfullmäktige eller kommunalstämma utsett sockenombud, ävensom att jägmästarens berörda förslag skulle befordras till länsstyrelsen, vilken efter överläggning med vederbörande överjägmästare hade att till domänstyrelsen överlämna ett för länet i dess helhet uppgjort förslag till planläggning av kolonisationen.

Med hänsyn till den väsentliga omläggning av kolonisationskommitténs förslag beträffande ordningen för upplåtande av lägenheter på kronoparkerna, vilken kommit till uttryck i styrelsens nu förevarande förslag, anser styrelsen skäl ej vidare föreligga för ett fasthållande vid vad styrelsen sålunda förr ifrågasatt, utan synes verksamheten böra ombesörjas helt av domänverket. Härmed vill styrelsen emellertid icke hava sagt, att skogstjänstemännen icke böra samverka med kommunala myndigheter vid utredning rörande tillgången å arbetskraft inom viss ort, vid uppgörande av förslag till antagande av kolonister eller lägen-

hetsinnehavare m. m. dylikt, utan styrelsen anser tvärtom sådan samverkan både lämplig och för vinnande av ett gott resultat ändamålsenlig.

Styrelsen har i underdåniga utlåtandet den 29 december 1922 föreslagit, att för kolonisationsärendenas handläggning inom domänstyrelsen skulle inrättas tills vidare en byrå på extra stat. Till denna byrås handläggning skulle från de nuvarande skogsbyråerna därjämte överföras samtliga ärenden rörande skogstorp och odlingslägenheter ävensom eventuellt andra ärenden, som chefen för styrelsen kunde finna skäligt pålägga byrån. Kostnaderna för en sådan byrå beräknade styrelsen till 35,700 kronor förutom personalen tillkommande dyrtidstillägg samt den ökning i lön, som eventuellt kunde tillerkännas skilda tjänstemän på grund av uppflyttning i högre löneklass enligt gällande bestämmelser.

Beträffande sålunda ifrågasatta organisation inom domänstyrelsen får styrelsen nu framhålla, att, med hänsyn till dels det jämförelsevis mindre antal upplåtelse, som åtminstone under närmaste åren torde vara att emotse såsom en given följd av den för kolonisationsverksamheten å kronoparkerna bestämda förutsättningen, eller behovet av ytterligare arbetskraft för skogarnas skötsel, dels ock den föreslagna förändringen i upplåtelseförfarandet, styrelsen är av den mening, att ifrågavarande ärendens mängd och beskaffenhet icke påfordra inrättande av en särskild byrå inom styrelsen, utan synes desamma handläggning kunna ombesörjas å nuvarande skogsbyråer. Då emellertid härmed torde böra följa, att styrelsen även övertager kolonisationsnämndens bestyr med de kolonat, som enligt Eders Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut redan upplåtits å kronoparkerna i de norra länen, torde personalens inom styrelsen utökning med en tjänsteman i sekreterare- eller byråjägmästaregrad samt en eller annan extra tjänsteman vara erforderlig, åtminstone tills vidare. Såsom ytterligare stöd för styrelsens förenämnda uppfattning får styrelsen erinra dels att med föreliggande förslags genomförande fortsatt upplåtande av odlingslägenheter enligt nådiga kungörelsen den 18 juni 1909 icke skulle äga rum, dels att med inrättande från och med juni 1923 av en särskild försäljningsavdelning inom styrelsen ett rätt avsevärt antal ärenden rörande försäljning av skogsprodukter överförts till nämnda avdelning från skogsbyråerna, varigenom de sistnämndas arbetsbörda i viss mån lättats.

Det torde tillkomma styrelsen, att, sedan statsmakterna fattat beslut i frågan, avgiva förslag rörande den ordning, i vilken dessa ärenden lämpligen böra handläggas såväl inom styrelsen som ock i orterna.

Sedan domänstyrelsen i huvudsak utarbetat nu ifrågavarande förslag, har Eders Kungl. Maj:t, efter framställning av kolonistförbundet om att vid den överarbetning av kolonisationskommitténs förslag till kolonisa-

tion å kronoparker i Norrland och Dalarna, som uppdragits åt domänstyrelsen, kolonisterna måtte få bliva representerade med ett av dem valt ombud, den 9 innevarande maj bemyndigat styrelsen att tillkalla två kolonister för att å kolonisternas vägnar taga del av styrelsens förslag och avgiva yttrande däröver.

Styrelsen har i enlighet härmed på förslag av kolonisationsnämnden tillkallat kolonisterna K. G. Nord och T. L. Jonson, den förre innehavare sedan år 1921 av ett kolonat å Luspbergets kronopark i Västra Stensele revir, den senare innehavare likaledes sedan år 1921 av ett kolonat å Metsekens kronopark i Bjurbäckens revir.

Sedan dessa kolonister under tiden från och med den 20 till och med den 24 denna månad tagit del av styrelsens förslag, hava de den 24 innevarande maj i frågan avgivit yttrande, som härmed bilägges (*bilaga nr 4*).

I fråga härom får styrelsen anföra följande. Vid fullgörande av det uppdrag, som genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga beslut den 11 november 1923 givits styrelsen, har styrelsen haft att följa de i statsrådsprotokollet för samma dag angivna direktiv. Styrelsen har sålunda icke ansett sig böra taga under ytterligare övervägande utgångspunkten för kolonisationens bedrivande, huruvida upplåtelse av lägenheter bör ske med äganderätt eller nyttjanderätt, grundvillkoren för äganderättsförvärv eller för lägenhets erhållande med nyttjanderätt m. fl. dylika frågor, för vilkas ordnande direkta riktlinjer angivits i förenämnda statsrådsprotokoll.

I den mån kolonisternas nu förevarande yttrande innehåller ett ställningstagande mot berörda riktlinjer, anser styrelsen sig nu icke böra ingå på någon som helst undersökning rörande det mer eller mindre berättigade i deras kritik därav. Då styrelsens uppdrag därjämte avsett uppgörande av förslag till kolonisationens fortsatta bedrivande, anser styrelsen sig ej heller nu böra upptaga till behandling spörsmål rörande ändring i hittillsvarande villkor för upplåtelse av kolonat.

Kolonisterna hava angående *marktilldelning* uttalat, att de icke kunde ansluta sig till domänstyrelsens förslag om minskad tilldelning av odlingsmark till varje kolonat i jämförelse med den odlingsmarksareal, som hittills tilldelats kolonat. Styrelsen har föreslagit, att kolonat skall utläggas med en areal till odling tjänlig mark av minst sex och högst femton hektar. Det har däremot icke ansetts nödigt att i enlighet med hittillsvarande bestämmelser fasthålla vid två skilda typer av kolonat, en med cirka 6 och en med cirka 15 hektar. Styrelsens förslag innebär sålunda ingen annan minskning av odlingsjordstilldelningen, än att denna icke skulle få överstiga 15 hektar, under det att kolonisationskommittén föreslagit *omkring* 15 hektar.

Beträffande den erinran, som gjorts mot domänstyrelsens förslag

till bestämmelser angående kolonisternas förseende med husbehovsvirke, får styrelsen hänvisa till vad styrelsen härförut därom anfört som skäl till sitt förslag i denna del.

Kolonisterna hava framhållit såsom sin uppfattning, att staten bör fortsätta med den hittills bedrivna verksamheten att till huvudsaklig del uppföra byggnaderna inom vissa kolonisationsområden. Särskilt vore detta av nöden på det att möjlighet skulle finnas för tillhandahållande åt självbyggarna av byggnadssakkunnigt biträde.

I enlighet med de givna direktiven skulle enligt förslaget byggnadsverksamhet genom staten allttjämt bedrivas, om ock i begränsad omfattning mot den, som ägt rum genom kolonisationsnämnden. Där sådan verksamhet icke bedrives, är dock enligt styrelsens mening ofta behov av att staten stödjer kolonisterna med sakkunnigt biträde vid byggnadernas uppförande. Detta behov synes styrelsen böra tillgodoses genom anställande i vissa revir, där upplåtelse av kolonat och odlingslägenheter sker i större omfattning, av byggnadskunnig person, vilken jämväl skulle ombesörja virkesförädling samt utlämnande av förädlad virke och annat byggnadsmaterial, som till billigare pris torde kunna anskaffas genom styrelsen än genom de skilda lägenhetsinnehavarna.

Angående kolonisternas rätt att å kronoparken erhålla bete för innehavande kreatur anser styrelsen sig icke böra frångå sin förut meddelade uppfattning, att betesrättsservitut till förmån för fullt självständiga fastigheter och avseende all framtid icke bör läggas på kronoparken. Enlig kolonisationskommitténs förslag skulle betesrättstiden vara begränsad till den första *arrede*perioden av femton år, vilket förslag styrelsen i sitt den 29 december 1922 avgivna underdåniga utlåtande biträtt. Då styrelsen nu föreslagit 15 års betesrätt, ehuru kolonattet omedelbart tillträdades med äganderätt, har styrelsen ansett sig hava skäl härtill med hänsyn till att, i enlighet med styrelsens förslag, tilldelningen av annan än för odling avsedd mark i regel torde bliva mindre än enligt kolonisationskommitténs förslag. I övrigt får styrelsen i fråga om betesrätten hänvisa till vad styrelsen därom anfört i sitt nyssnämnda underdåniga utlåtande.

Kolonisterna hava vidare framhållit behovet av att även andra sankmarker inom kolonaten än den egentliga myrodlingssmarken genom statens försorg avdikas, där detta erfordras för frostländighetens minskande. Styrelsen har för sin del icke avsett, att de föreslagna avdikningsarbetena skulle begränsas till allenast odlingsbar myrmark, utan böra dessa arbeten likaväl kunna ske för torrläggning av annan odlingsbar mark, såsom försumpad grantjäl och dylikt. I övrigt torde stå lägenhetsinnehavaren fritt att, i mån av behov, för frostländighetens förminskande m. m. begära anslag ur norrländska avdikningsanslaget, såsom i rätt

stor utsträckning alltjämt förekommit beträffande å kronoparker upplåtna odlingslägenheter.

För att tagas i övervägande vid fullgörande av det styrelsen den 11 november givna uppdraget har Eders Kungl. Maj:t till styrelsen överlämnat dels den 14 mars 1924 underdånig framställning i frågan från Sveriges kronojägareförbund, i huvudsak innehållande ett uttalande därom, att efter förbundets mening ett fortsatt upplåtande av odlingslägenheter visat sig vara den lämpligaste formen för bosättning å de norrländska kronoskogarna, där tillskott av arbetskraft, utöver vad i orten kunde vara att tillgå, verkligen behövdes, dels ock den 2 maj 1924 underdånig skrivelse från Landstingens Norrlandskommitté med hemställan, att nu förevarande utredningsarbete angående kolonisationen å kronoparkerna i de norra länen måtte påskyndas på sådant sätt, att kolonisationsfrågan måtte kunna föreläggas nästa års riksdag.

Under meddelande, att förenämnda två underdåniga skrivelser icke synas föranleda till något styrelsens vidare yttrande, får styrelsen härmed återställa desamma¹.

Sedan landshövdingen N. G. Ringstrand den 6 oktober 1923 till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet överlämnat ett på landshövdingens anmodan av vederbörande jordbrukskonsulenter avgivet yttrande angående statens kolonisationsverksamhet i Norrbottens län, ävensom innehavaren av visst kolonat å Ängeså kolonisationsområde i en till chefen för jordbruksdepartementet ställd skrift hemställt om erhållande av bidrag för vissa jordförbättringsåtgärder å innehavande kolonat, hava till följd av särskilda remisser utlåtanden i ärendet avgivits den 14 december 1923 av statens kolonisationsnämnd, den 9 februari 1924 av domänstyrelsen, som därvid överlämnat yttranden av vederbörande skogsstatstjänstemän och statens kolonisationsnämnd, samt den 27 februari 1924 av statskontoret.

Genom nådigt brev den 14 mars 1924 till statskontoret har Eders Kungl. Maj:t i anledning härav *dels* anbefallt statskontoret att till statens kolonisationsnämnd utanordna visst belopp att användas såsom odlingsbidrag utan återbetalningsskyldighet åt två innehavare av kolonat å Ängeså och Djupsjö kolonisationsområden, *dels*, vidkommande i ärendet föreslagen utvidgning av kolonat inom nämnda båda kolonisationsområden, beslutat att denna fråga skulle bero på närmare utredning av kolonisationsnämnden, *dels ock* föreskrivt, att handlingarna i ärendet skulle överlämnas till domänstyrelsen för att i ej prövade delar tagas i övervägande vid fullgörande av det jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 11 no-

¹ Ej medtagna här.

vember domänstyrelsen givna uppdrag rörande viss överarbetning av kolonisationskommitténs förslag till kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna.

Vad i berörda ärende icke varit föremål för Eders Kungl. Maj:ts prövning synes huvudsakligen avse åtgärder till ett från statens sida kraftigare främjande av odlingsarbetet å upplåtta kolonat, och har för sådant avseende föreslagits att större möjligheter måtte beredas kolonisterna att genom jordbrukskonsulenter och vandringsrättare erhålla råd och upplysningar rörande odlingsarbetets lämpligaste utförande och den odlade jordens skötsel, för vilket avseende vederbörande hushållningssällskap borde tilldelas särskilt anslag, varigenom sällskapet kunde sättas i stånd att i ökad omfattning ställa jordbrukstjänstemän till förfogande för ändamålet,

samt att odlingshjälp och odlingspremier måtte tilldelas innehavare av smärre kolonat i överensstämmelse med vad som nu lämnas till innehavare av större kolonat.

Det förstnämnda spörsmålet har betydelse för såväl redan upplåtta kolonat som ock de lägenheter, kolonat och odlingslägenheter, som enligt nu föreliggande förslag äro avsedda att upplåtas å kronoparker i Norrland och Dalarna. Det är därjämte av betydelse för enligt äldre författningar upplåtta odlingslägenheter.

Av den utredning rörande odlingsarbetets å skilda kolonat bedrivande och den uppodlade jordens skötsel, som innehålles i de styrelsen remitterade handlingarna, framgår, att kolonister ej sällan företagit mindre välbetänkta arbeten, som ur ekonomisk synpunkt icke torde varit försvarade, eller ock underlåtit andra, som utan alltför stora kostnader kunnat avsevärt höja jordens avkastning. Det har ock framhållits, såväl av de jordbrukssakkunniga, vilka av landshövding Ringstrand anmodats företaga viss undersökning av förhållandena å förenämnda kolonisationsområden inom Norrbottens län, som ock av vederbörande skogstjänstemän, att grundorsaken till att det bedrivna odlingsarbetet mången gång visade dåligt resultat torde böra sökas i kolonisternas bristande insikt i mera rationellt drivet jordbruk. Förenämnda jordbrukskonsulenter hava ock framhållit, att de inom ramen av de för dem fastställda reseanslagen icke under senaste åren kunnat handlägga alla de förrättningar, som påfordrats på grund av från länets övriga jordbrukare inkomna rekvisitioner om biträde samt att, då ytterst få rekvisitioner inkommit från kolonister, verksamheten å kolonatområdena icke kunnat ske i önskvärd omfattning. Konsulenterna hava för den skull ansett nödigt, att de genom ökade reseanslag bereddtes tillfälle att sommartid på ort och ställe lämna kolonisterna råd och upplysningar.

Överjägmästaren i Övre Norrbottens distrikt har i avgivet yttrande i

huvudsak instämt i vad förenämnda jordbrukskonsulenter i denna fråga anfört samt för sin del hemställt att, beträffande Norrbottens län, hushållningssällskapet måtte tilldelas ett årligt anslag, förslagsvis 2,000 kronor, som bidrag till bestridande av omkostnaderna för ökad upplysningsverksamhet rörande jordbruket bland kolonisterna.

Styrelsen anser för sin del frågan vara av mycket stor betydelse för kolonisationsarbetet och får på det livligaste tillstyrka att i de län, där så erfordras, vederbörande hushållningssällskap genom ökade statsanslag måtte sättas i stånd att med sakkunnigt biträde i behövlig utsträckning stå länets jordbrukare till tjänst, ej minst innehavare av kolonat och odlingslägenheter, vilka — då de dels utföra ett nyodlingsarbete, som i allmänhet är förenat med synnerligt stora svårigheter och som för ett lyckligt resultat ställer stora fordringar på brukarens ihärdighet, omtanke och insikt, dels i regel sakna egen erfarenhet om mera modern jordbruksskötsel och dess möjligheter — i särskilt hög grad äro i behov av råd och upplysning.

Styrelsen har sig icke bekant, i vilken utsträckning ökade anslag till hushållningssällskapen inom skilda län kunna vara av behovet påkallade för tillgodoseende av nu ifrågavarande angelägenhet, men synas vederbörande länsstyrelser lämpligen kunna anmodas att efter hörande av hushållningssällskapens förvaltningsutskott samt efter inforande från vederbörande överjägmästare av uppgifter angående antal och belägenhet m. m. av odlingslägenheter och kolonat inom länet härom lämna utredning.

Beträffande det framställda önskemålet, att innehavare av mindre kolonat skulle kunna tilldelas samma odlingsbidrag som innehavare av större kolonat, får styrelsen, under hänvisning till vad styrelsen härom anfört i sitt den 29 december 1922 avgivna underdåniga utlåtande över kolonisationskommitténs förslag (sid. 79) ävensom till överjägmästarens i Övre Norrbottens distrikt yttrande i skrivelse till domänstyrelsen den 17 januari 1924, vilken skrivelse är bilagd de av Eders Kungl. Maj:t till styrelsen överlämnade handlingarna, i underdånighet tillstyrka, att innehavare av redan upplåtna kolonat av mindre typ måtte komma i åtnjutande av enahanda odlingshjälp, som är tillförsäkrad innehavare av upplåtna kolonat utav större typ.

Enligt styrelsens nu föreliggande förslag till fortsatt upplåtande av kolonat och odlingslägenheter har icke ifrågasatts någon skillnad i avseende på möjligheten att erhålla hjälp till odlingsarbetet för innehavare av större eller mindre lägenheter. Innehavare av kolonat med äganderätt äger möjlighet att för även odlingsarbetet erhålla egnahemslån samt därjämte premielån, oavsett om kolonatet är större eller mindre. Enligt styrelsens förslag skulle, till hjälp för odlingslägenhetsinnehavare, ge-

nom statens försorg uppodlas en hektar åker å varje enligt de föreslagna grunderna upplåten odlingslägenhet, denna må vara större eller mindre.

De enligt Eders Kungl. Maj:t förenämnda nådiga brev till statskontoret till domänstyrelsen överlämnade handlingarna biläggas¹.

Styrelsen får även vidlägga ett av verkställande ledamoten av statens kolonisationsnämnd till styrelsen överlämnat, till Eders Kungl. Maj:t ställt särskilt yttrande i ärendet (*bilaga nr 3*).

Vid avgörandet av detta ärende, som i huvudsak, eller till och med avdelningen beträffande kolonisationsarbetets organisation, föredragits för generaldirektören, hava närvarit förutom undertecknad, överdirektör, byråcheferna frih. Hermelin, föredragande, Cassel och Johanson samt t. f. byråchefen Aminoff och domänfiskalen.

Stockholm den 28 maj 1924.

Underdånigst:

D. AV WAHLBERG.

Martin Rasch.

¹ Ej medtagna här.

FÖRSLAG

till

kungl. kungörelse angående grunder för upplåtande av kolonat och odlingslägenheter å kronoparker i de sex nordligaste länen.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

A kronoparker inom Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län må, där hinder möter att med i orten tillgänglig arbetskraft utföra arbeten, som under normala förhållanden äro erforderliga för skogens rationella skötsel och vård, i den omfattning, som är av behovet påkallad, utläggas jordlägenheter att upplåtas till odling och bebyggande antingen med äganderätt, *kolonat*, eller ock med nyttjanderätt, *odlingslägenhet*, på sätt i denna kungörelse närmare bestämmes.

Fråga om upplåtande av kolonat prövas av Kungl. Maj:t. Beträffande upplåtelse av odlingslägenhet tillkommer det domänstyrelsen att besluta.

2 §.

För kolonat må tagas i anspråk allenast sådant i gränsen mot enskild mark beläget område, som utan olägenhet kan från kronoparken helt avskiljas.

Odlingslägenhet må anläggas å härför tjänlig odlingsmark, som kan vara att tillgå inuti kronopark.

Upplåtelse av odlingslägenhet må icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd äga rum å kronopark ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker.

3 §.

Område, som är avsett att upplåtas såsom kolonat eller odlingslägenheter, skall genom statens försorg förses med nödig utfartsväg.

Å området skall jämväl genom statens försorg anläggas för de odlingsbara sankmarkernas torrläggning nödiga avlopps- och huvuddiken även-

som sådana laggdiken, som möjliggöra odlingsarbetets omedelbara påbörjande i viss utsträckning, allt i den omfattning, som efter undersökning prövas erforderlig och som närmare angives vid lägenheternas utbudande till försäljning eller arrende.

Det åligger kolonist eller innehavare av odlingslägenhet att ansvara för byggande och underhåll av erforderlig utfartsväg från kolonatet eller odlingslägenheten, i den mån vägen faller inom lägenhetens område, samt att deltaga i underhåll av utfartsvägen i övrigt i den utsträckning, som vid lägenhetens upplåtande bestämmes.

I underhållet av de genom statens försorg upptagna diken, som äro belägna utom lägenhetens område, tillhör det innehavaren att deltaga på sätt därom vid lägenhetens upplåtande jämväl bestämmes.

4 §.

Upplåtelse av kolonat eller odlingslägenhet må endast ske till svensk medborgare, som råder över sig och sitt gods, gjort sig känd för arbetsamhet, sparsamhet, nykterhet och hederlig vandel samt prövas äga förutsättningar för drivande av ett mindre jordbruk.

Kolonat eller odlingslägenhet må ej upplåtas till den, som äger fast egendom av sådan storlek, att därå kan födas en familj; ej heller må mer än en lägenhet upplåtas till samma person.

Upplåtelse av kolonat.

5 §.

Kolonat skall utläggas i ett skifte med en areal till odling tjänlig mark av minst sex och högst femton hektar med så lämpliga gränser, som med hänsyn till odlingsjordens belägenhet förhålladena medgiva.

Där i särskilda fall kolonats utläggande i ett skifte skulle förorsaka att större areal annan mark komme att inrymmas inom kolonatets gränser, må detsamma fördelas på två, varandra närbelägna skiften.

6 §.

Virke, som erfordras till de vid kolonatets upplåtande bestämda byggnader vare kolonist, i den mån byggnadsarbetena åligga honom, berättigad att efter utsyning genom vederbörande revirförvaltning avgiftsfritt avhämta från kronoparken, dock allenast i den mån sådant virke icke finnes att tillgå å kolonatet tilldelad mark, som är avsedd till odling eller som skall tagas i anspråk för beredande av erforderligt gårdsutrymme å kolonatet.

Kolonist äge jämväl att under de femton första besittningsåren efter utsyning eller anvisning avgiftsfritt från kronoparken avhämta dels

virke, som efter besiktning finnes vara erforderligt såväl för underhåll av åbyggnader som ock till hägnader, täckdiken, hässjor, slöjd och dylikt samt nödiga lador till grödans förvarande, dels brännved, högst trettio kubikmeter fast mått årligen, dels ock efter domänstyrelsens beprövande i varje särskilt fall virke till bagarstuga och badstu, med iakttagande att virkesbehovet skall i första hand tillgodoses av skog, som utfälles för kolonatets uppodling eller för beredande av erforderligt gårdsutrymme eller som i övrigt bör uttagas från kolonatets område till förhindrande av att skog, som vindfällts eller skadats, må förstöras.

Till brännved skall kolonist vara pliktig åtnöja sig med klenare gallringsvirke, vindfälld eller torr skog, toppar och grenar eller annat dylikt rensningsvirke.

7 §.

Kolonist äge rätt att, efter anvisning av vederbörande revirförvaltning, under de femton första besittningsåren erhålla nödigt bete å angränsande del av kronoparken för å kolonatet vinterfödda hästar och nötkreatur, dock att i varje fall må från bete undantagas mark, varest betandet skulle förorsaka märkligt hinder för skogens återväxt.

8 §.

Rätt till jakt efter älg inom område för kolonat tillkommer kronan.

9 §.

Efter Kungl. Maj:ts bestämmande må i undantagsfall åbyggnaderna å kolonat uppföras genom statens försorg, varvid byggnadsarbetet i regel skall begränsas att omfatta, beträffande manbyggnaden, dennas grundläggande, upptimrande och täckande ävensom erforderligt murningsarbete och det huvudsakliga inredandet av förstuga och kök samt, beträffande uthusbyggnaden, uppförande och inredande av den till ladugård avsedda delen ävensom anordnande av gödselstad.

Där i förestående punkt omförmälda byggnadsarbeten bestämts, men vid kolonatets upplåtande ännu icke utförts, skall i köpekontraktet angivas den tid, inom vilken desamma skola vara fullgjorda, i allmänhet tre år från den dag, då upplåtelse av kolonatet kommit till stånd. På kolonisten ankommande kompletterings- och inredningsarbeten skola vara fullbordade senast vid ingången av 8:de kalenderåret näst efter det, då tillträdet ägt rum.

10 §.

Kolonat skall utbjudas till försäljning under hand mot köpeskilling, som med beaktande av kolonatets belägenhet bestämmes av domänstyrelsen enligt följande grunder.

Odlingsmarken värdesättes med hänsyn jämväl till de enligt 3 § utförda eller till utförande bestämda torrlägningsarbetena, dock högst sjuttio kronor för hektar.

Annan mark uppskattas till dess i befintligt skick för skogsbörd skäliga värde.

Värde å skogstillgång på odlingsmark och mark, som erfordras till behöfligt gårdsutrymme, upptages icke, skog å annan mark värdesättes efter i orten gängse pris.

Där å kolonat staten uppfört eller utfäst sig uppföra åbyggnader i den omfattning, varom sägs i första stycket av 9 §, skall lösensumma för sådana byggnader utgöra 3,500 kronor. Har i särskilt fall byggnadsarbetet i dess helhet fullgjorts genom statens försorg, skall nämnda lösenbelopp i skälig mån ökas efter ty Kungl. Maj:t i varje fall bestämmer.

11 §.

I fråga om köpeskillingens gäldande skola gälla följande bestämmelser, nämligen:

att en tiondel av köpeskillingen erlägges kontant vid köpeavhandlingens upprättande; dock att denna tiondel kan få betalas vid tillträdet, såvida två av domänstyrelsen som vederhäftiga ansedda personer borga en för båda och båda för en såsom för egen skuld för samma betalning;

att återstoden uppdelas i två lika delar, en amorteringsdel och en stående del;

att å amorteringsdelen erlägges, intill dess densamma blivit till fullo gulden, en annuitet av sex för hundra, varvid såsom ränta räknas $4\frac{3}{4}$ för hundra å det oguldna kapitalbeloppet av amorteringsdelen;

att amorteringsskyldigheten inträder med sjätte året efter utgången av det kalenderår, under vilket tillträdet äg rum; dock att amorteringsskyldighetens inträdande må efter domänstyrelsens beprövande framflyttas intill femtonde året efter det år tillträdet skett, därest vid upplåtelsen lägenheten är till avsevärd del ouppodlad eller ej försedd med nödiga byggnader eller ock andra liknande skäl för beviljande av anstånd föreligga;

att, intill dess kapitalavbetalningen börjar, endast ränta, beräknad efter fyra procent för år, å oguldet belopp erlägges;

att därefter erlägges, jämte annuiteten å amorteringsdelen, ränta å stående delen, intill dess jämväl denna del till fullo inbetalts;

att det skall stå lägenhetsägaren fritt att när som helst inbetala köpeskillingen i dess helhet jämte upplupna räntor samt att göra de avbetalningar, han önskar å stående delen;

att med undantag för de fall, om vilka här nedan förmäles, den stående

delen icke kan från statens sida uppsägas, förrän amorteringsdelen till fullo guldits;

att likväl i varje fall den stående delen skall vara gulden inom fem år från det sista inbetalningen å amorteringsdelen bort fullgöras;

att, därest å lägenheten icke inom avtalad tid fullgöres bestämd byggnads- eller odlingskyldighet eller densamma till jord eller byggnader vanvårdas eller föreskrivna ränte- och kapitalavbetalningar icke ordentligt fullgöras, vad av köpeskillingen återstår oguldet jämte ränta skall, där sådant från statens sida påfordras, genast vara till betalning förfallet;

att detsamma skall gälla, där lägenheten övergår till annan än efterlevande make eller bröstarvinge eller efterlevande make och bröstarvinge, vilka behålla lägenheten oskiftad, så framt icke den nye innehavaren provas uppfylla i 4 § angivna villkor för att kunna antagas såsom köpare i första hand; samt

att köparen skall vid tillträdet å oguldna delar av köpeskillingen avlämna med inteckningsmedgivande försedd förbindelse, avfattad i överensstämmelse med vad ovan föreskrivits.

12 §.

Köpare av kolonat skall vid tillträdet avlämna förbindelse att senast vid ingången av åttonde kalenderåret näst efter det, då tillträdet ägt rum, dels, där lägenheten är obebyggd eller endast delvis bebyggd, hava lägenheten bebyggd med bostadshus och för lägenhetens skötsel i övrigt nödiga byggnader enligt plan, som vid upplåtelsen bestämmes, dels ock hava till åker uppodlat minst en femtedel av lägenhetens för odling tilldelade mark, vid äventyr, därest så icke sker, att utöver den avtalade köpeskillingen gälda ytterligare ett belopp, motsvarande hälften av det vid köpeskillingens bestämmande beräknade värdet å mark och växande skog. Förbindelsen skall tillika innefatta medgivande, att berörda fordringsbelopp må i lägenheten intecknas.

13 §.

Inteckning, varom i 12 § förmäles, må, där vederbörande köpare fått egnahemslån sig beviljat, kunna efter domänstyrelsens beprövande i anseende till förmånsrätten nedflyttas närmast efter den för egnahemslånet meddelade inteckningen.

På lika sätt må ock, där egnahemslån beviljats till uppförande av föreskrivna byggnader eller verkställande av odling, kronans inteckning för ogulden köpeskillning kunna nedsättas att gälla med lika rätt som den till säkerhet för egnahemslånet meddelade inteckningen.

14 §.

Bland köpevillkoren skola intagas erforderliga förbehåll om servitut till förmån för såväl kronopark eller därå belägen fastighet som den försålda lägenheten. Sålunda skall i allmänhet kolonist förpliktas tåla, att väg för utforsling av virke från kronoparker tages över lägenheten ävensom att över lägenhetens område till förmån för kronoparken eller därå belägen fastighet drages elektrisk ledning, allt dock mot ersättning för av servitutets utövande vållad skada, ävensom göras förbehåll om skyldighet för ägaren av den försålda lägenheten att underhålla väg.

15 §.

Köpebrev utfärdas vid tillträdet, sedan föreskrivna villkor blivit uppfyllda.

16 §.

Inköpt kolonat skall genom domänstyrelsens försorg avskiljas från stamfastigheten genom jordavsöndring. Lagfart å fänget ombesörjes på kolonistens bekostnad av domänstyrelsen.

Upplåtelse av odlingslägenhet.

17 §.

Odlingslägenhet skall utläggas med en areal till odling tjänlig mark av minst fem och högst tio hektar.

18 §.

Odlingslägenhet upplåtes på femtio år med innehavaren förbehållen optionsrätt till förnyat arrende vid arrendetidens slut.

Lägenhetsinnehavaren eller hans dödsbo må icke utan domänstyrelsens medgivande åt annan överlåta arrenderätten.

19 §.

Lägenhetsinnehavaren skall vara skyldig att på sätt och inom tid, som domänstyrelsen i upplåtelsekontraktet äger föreskriva, bebygga och uppodla lägenheten.

Med allmänna medel skall utöver de torrlägningsarbeten, som omförmälas i 3 §, genom domänstyrelsens försorg till åker uppodlas å varje odlingslägenhet en hektar torvmark, vilken jämväl skall tillföras erforderlig mängd kalk. Där dylikt odlingsarbete icke är verkställt vid lägenhetens upplåtande, skall detsamma vara utfört senast tre år efter det upplåtelsen ägt rum.

20 §.

Lägenhetsinnehavaren skall äga från kronans mark erhålla dels efter utsyning behövt virke till lägenhetens åbyggnader och nödiga hägnader samt gagnvirke till övrigt husbehov, dels ock efter anvisning erforderligt skogsfång till vedbrand, det senare dock företrädesvis av vindfällad eller torr skog eller sådan, som i anseende till sin beskaffenhet eljest bör för en god skogsvård avverkas.

Därest under arrendetiden uppkommer behov av större eller flera åbyggnader än vid upplåtelsen föreskrivits, skall domänstyrelsen äga medgiva, att lägenhetsinnehavaren jämväl för sådant ändamål erhåller nödigt virke från kronans mark; skolande i skriftligt tillägg till upplåtelsekontraktet föreskrivas, huru den nya åbyggnaden skall vara beskaffad.

21 §.

Lägenhetsinnehavaren skall äga rätt att under arrendetiden å område av kronans mark, som för ändamålet anvisas, erhålla nödigt bete för å lägenheten vinterfödda häst- och nötkreatur; dock att, när domänstyrelsen så påyrkar, det anvisade området må kunna utbytas mot annat, samt att i varje fall från bete må undantagas mark, varest betandet skulle förorsaka märkligt hinder för skogens återväxt.

22 §.

Angående rätt för lägenhetsinnehavare att idka jakt och fiske å odlingslägenheten gälle vad i dessa avseenden är för brukare av annans jord i allmänhet stadgat, dock att rätt till jakt efter älg icke tillkommer innehavaren. Ej må lägenhetsinnehavare tillkommande jakt- eller fiskerätt å annan överlåtas.

23 §.

För skatt och annan allmän tunga, som under de femton första åren efter lägenhetens upplåtande belöper å lägenheten, ansvarar kronan.

24 §.

Lägenhetsinnehavaren skall tillförbindas att, företrädesvis i brandstodsförening för länet eller orten, där sådan finnes, för kronans räknning ombesörja och utan avdrag å arrendet bekosta åbyggnadernas brandförsäkring till deras fulla, i behörig ordning uppskattade värde med rätt för domänstyrelsen att, där anledning därtill förekommer, meddela föreskrift såväl om det belopp, varför försäkring bör sökas, som om den anstalt, där försäkring må äga rum.

Om brandskada inträffar, skall lägenhetsinnehavaren vara skyldig att mot erhållande av brandskadeersättningen bota skadan utan rätt att av kronan erhålla fritt virke; skolande kronan äga uppbära brandskadeersättningen, vilken tillhandahålles lägenhetsinnehavaren i den mån för byggnaden erfordras.

Om byggnad annorledes skadas och lägenhetsinnehavaren därtill är vållande, skall denne vara skyldig att bota skadan utan rätt att därtill av kronan erhålla nödigt virke.

25 §.

Lägenhetsinnehavare skall äga rätt att av allmänna medel såsom byggnads- och odlingsbidrag erhålla 2,000 kronor. Härav må lägenhetsinnehavaren under arbetets fortgång utbekomma intill fyra femtedelar i den mån han vid av vederbörande jägmästare hållen besiktning befinnes hava å lägenheten utfört föreskrivna byggnads- och odlingsarbeten, med iakttagande härvid att lägenhetsinnehavaren varje gång ej må uppbära större andel av hela berörda bidrag, än som med inberäkning av vad förut kan hava lyftats motsvarar den andel, de fullgjorda arbetenas värde utgör av beräknade värdet av samtliga föreskrivna arbeten, att dylik besiktning ej må av lägenhetsinnehavaren påkallas oftare än en gång varje år, samt att sådana utbetalningar ej må ske i mindre poster än 150 kronor varje gång. Återstoden av bidraget skall utbetalas till lägenhetsinnehavaren, då lägenhetens uthus- och manbyggnader äro färdiga och godkända samt minst en hektar jord, som vid tiden för lägenhetens upplåtande varit ouppodlad eller som icke odlats genom statens försorg, är bruten och försvarligt hävdad såsom åker.

Är vid upplåtandet lägenheten bebyggd med kronan tillhörigt hus, som finnes kunna antingen i förefintligt skick eller ock efter reparation eller tillbyggnad godkännas såsom åbyggnad å lägenheten, må på domänstyrelsen ankomma att vid upplåtelsen bestämma skälig nedsättning i byggnads- och odlingsbidragets belopp.

26 §.

Lägenhetsinnehavaren skall vara skyldig att från och med sextonde besittningsåret för lägenheten erlägga en årlig avgift, som bestämmes vid upplåtelsen och sättes till 3.6 för hundra av dels det kapitalvärde lägenheten anses äga vid tiden för upplåtelsen, dels ock den byggnads- och odlingshjälp, som, på sätt i 24 § sägs, kommer att utgå till lägenhetsinnehavaren.

Är lägenheten vid upplåtandet bebyggd eller uppodlad, äger domänstyrelsen föreskriva skälig förkortning av den tid, efter vilkens utgång innehavaren skall hava att erlägga årlig avgift för lägenheten.

Vid bestämmande av lägenhetens kapitalvärde skall gälla, att odlingsmarken värdesättes med de jämlikt 3 § utförda eller till utförande bestämda torrlägningsarbetena, dock beträffande ouppodlad eller obebyggd lägenhet högst sjuttio kronor för hektar, samt att annan mark uppskattas till dess i befintligt skick för skogsbörd skäliga värde.

27 §.

Lägenhetsinnehavaren skall vid avträädandet lämna ifrån sig lägenheten med åbyggnader och odlingar till föreskriven omfattning i fullgott stånd eller ersätta förekommande brister sådana de vid avträdessyn befinnas.

28 §.

Domänstyrelsen må äga att vid upplåtelsen föreskriva de villkor, som utöver vad nu sagts samt vad i allmänhet om arrende finnes i lag föreskrivet må kunna finnas erforderliga.

Omförande till kolonat av enligt tidigare författningar upplåtna odlingslägenheter.

29 §.

Odlingslägenhet, som upplåtits jämlikt brevet till domänstyrelsen den 29 maj 1891 eller kungörelserna den 27 maj 1904 och den 18 juni 1909, må, på därom av innehavaren hos domänstyrelsen gjord ansökan, omföras till sådant kolonat, varom i denna kungörelse förmåles, under följande förutsättningar och villkor, nämligen

att i 1 § omförmält behov av arbetskraft för skogens skötsel prövas vara för handen;

att lägenheten är belägen invid gränsen mot enskild mark och utan olägenhet kan från kronoparken helt avskiljas;

att till lägenheten hör en areal för odling tjänlig mark av minst sex hektar eller, där så icke är förhållandet, tillgång till ytterligare odlingsjord för arealens utökande finnes invid eller i närheten av lägenheten;

att innehavaren fullgjort de byggnads- och odlingsarbeten, som ålegat honom enligt upplåtelsekontraktet; samt

att innehavaren prövas fylla de krav, som i 4 § äro angivna för den, till vilken kolonat eller odlingslägenhet må upplåtas.

30 §.

Har ansökan om odlingslägenhets omförande till kolonat bifallits, skall å lägenheten tillämpas vad är stadgat i 3 och 5 §§, 6 § andra och tredje styckena, 7, 8 och 11 §§, 13 § andra stycket samt 14, 15 och 16 §§, i den mån ej nedan annorlunda förordnas.

31 §.

Virke till husbehov enligt 6 § andra stycket samt betesrätt enligt 7 § tillkommer innehavare av kolonat, som omförts från odlingslägenhet, till och med tionde året från och med det, varunder lägenheten övertagits med äganderätt.

32 §.

Köpeskilling för kolonat, som avses i denna avdelning, fastställs enligt följande grunder:

Värdet å odlingsmark i ouppodlat skick med de jämlikt 3 § utförda eller till utförande bestämda torrlägningsarbetena, i mån sådana erfordras, beräknas till högst sjuttio kronor för hektar; vid uppskattningen odlad jord, som vid lägenhetens upplåtande som odlingslägenhet icke var odlad, skall värdesättas såsom om den fortfarande vore ouppodlad. Annan mark uppskattas till dess i befintligt skick för skogsbörd skäliga värde.

Skog på annan mark, än som är avsedd till uppodling eller byggnadstomt, värdesättes efter i orten gängse pris.

Förutom värde å mark och skog, beräknat på sätt ovan sägs, skall i köpeskillingen ingå det belopp, som innehavaren uppburit av staten såsom byggnads- och odlingshjälp, samt, där lägenheten vid upplåtandet som odlingslägenhet var bebyggd med kronan tillhörigt hus, dettas uppskattade värde vid tiden för upplåtandet, dock att häri icke må ingå rotvärdet å det för byggnaden använda virket.

Vad sålunda förordnats träder i kraft genast efter utfärdandet, och må nya upplåtelser på grund av kungörelsen angående upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen den 18 juni 1909 därefter icke vidare äga rum.

Utdrag av protokollet över jordbruksärende, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 november 1923.

Närvarande:

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pettersson anför:

I skrivelse den 18 september 1914, nr 273, anhöll riksdagen, bland annat, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allmän undersökning rörande statens för kolonisationsändamål tillgängliga och därtill tjänliga marktillgångar inom de sex nordligaste länen i syfte att vinna en allmän översikt över belägenheten, storleken och beskaffenheten av jord, som kunde befinnas lämplig för utläggande av såväl odlingslägenheter som under äganderätt upplåtna, självständiga jordbruk, ävensom en förberedande plan för områdenas fördelning i nu nämnda hänseende.

Tillika anhöll riksdagen i samma skrivelse, att Kungl. Maj:t måtte *dels* efter verkställd utredning för riksdagen framlägga förslag till ändrade och förbättrade villkor för upplåtelse av odlingslägenheter å kronoparkerna i de sex nordligaste länen, huvudsakligen avseende förhöjning av odlingsbidraget samt gynnsammare lyftnings- och återbetalningsvillkor för detta bidrag, *dels ock* taga under omprövning möjligheten och önskvärldheten av sådan ändrad ordning för de å nämnda kronoområden belägna större, sammanhängande odlingsmarkers förvaltande och upplåtande, som av motionärer i riksdagen närmare angivits, nämligen att dylika områden avskildes från skogsstatens förvaltning och förvaltades i annan ordning samt upplåtelse av odlingslägenheter anförtroddes åt organ, som lämnade fullt tillfredsställande garantier för en prövning av dylika upplåtelse ur kolonisations- och jordbrukssynpunkter.

Vid anmälan den 11 juni 1915 av denna riksdagsskrivelse bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla sakkunniga personer för biträde inom departementet vid uppgörande av förslag till plan för en allmän undersökning rörande statens för kolonisationsändamål tillgängliga och därtill tjänliga marktillgångar inom de sex nordligaste länen med undantag av trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. På grund härav tillkallades fem sakkunniga personer, de s. k. *kolonisations-sakkunniga*.

Sedan de sakkunniga framlagt förslag angående sådan markundersökning, som nyss omförmäts, förordnade Kungl. Maj:t den 2 maj 1916 om viss inventering av odlingsjord å kronomark i Norrland och Dalarna.

Den 30 juni 1916 uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté, benämnd *kolonisationskommittén*, att verkställa utredning och avgiva förslag beträffande åtgärder för främjande av kolonisationen å kronans marker i Norrland och Dalarna med undantag av trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens

läns lappmarker ävensom angående därmed sammanhängande spörsmål, däribland även frågan om utsträckt tillämpande av intensivt skogsbruk å de norrländska statsskogarna samt om därav påkallade åtgärder för ökad bosättning å dessa skogar.

Därefter förordnade Kungl. Maj:t den 25 maj 1917, att uppsikten över förberörda inventering av odlingsjord skulle tillkomma kolonisationskommittén.

Efter slutfört arbete har kommittén i betänkande den 31 maj 1922 framlagt, bland annat, förslag till kolonisation av kronoparkerna i Norrland och Dalarna jämte motiv till dessa förslag. Särskilda yttranden, avgivna av vissa kommitténs ledamöter, voro fogade till betänkandet, som åtföljdes av en redogörelse för inventeringsresultatet.

Över betänkandet hava infordrade utlåtanden avgivits av ett flertal myndigheter.

Jag vill vidare erinra därom, att riksdagen alltsedan 1918 beviljat medel till s. k. försökskolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. Kolonisationsförsöken hava bedrivits i enlighet med av kolonisationskommittén framlagda, av Kungl. Maj:t och riksdagen godkända förslag. Försökskolonisationens utförande har stått under ledning av en utav Kungl. Maj:t den 3 maj 1918 tillsatt nämnd, *stats kolonisationsnämnd*.

Beträffande kolonisationskommitténs nu föreliggande förslag framhöll min företrädare i ämbetet vid äskandet av anslag till försökskolonisationens bedrivande under budgetåret 1923—1924 (1923 års statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 114) i huvudsak följande: Frågan om formen för markupplåtelse och övriga villkor för kolonisation i Norrland borde icke upptagas till slutlig prövning, förrän frågan om upplåtande av kronojord med besittningsrätt för obegränsad tid blivit av statsmakterna avgjord. Betänkligheterna mot ett anstånd vore så mycket mindre, som kolonisationskommittén för den fortsatta koloniseringen föreslagit i huvudsak samma villkor och bestämmelser, som de för försökskolonisationen gällande. Uppskovet komme således icke att föranleda något avbrott av kolonisationsverksamheten, därest, såsom departementschefen ansåge böra ske, försökskolonisationen fortsattes.

Med anledning härav uttalade riksdagen i skrivelse den 16 mars 1923, nr 53, att riksdagen icke hade kunnat undgå finna, att det varit önskvärt, att Kungl. Maj:ts förslag i anledning av kolonisationskommitténs betänkande förelegat, innan statsmakterna fattade beslut om en ytterligare utvidgning av den hittills såsom kolonisationsförsök betraktade kolonisationsverksamheten i den omfattning, Kungl. Maj:ts framställning innebure. Riksdagen hade därvid sin uppmärksamhet särskilt fäst på angelägenheten av att kolonisationsverksamheten inriktades med tanke icke blott på skogsvårdens krav utan jämväl på att tillgodose det krav på eget hem, som förefunnes hos personer från orten med nödiga förutsättningar för en bosättning i här ifrågavarande trakter.

För egen del har jag, efter att under sommaren 1923 hava besökt ett flertal kolonisationsområden, kommit till den uppfattningen, att de hittills bedrivna kolonisationsförsöken icke ännu givit ett så påtagligt resultat rörande desammas ändamålsenlighet, att man på grund av utfallet av försöken kan förorda ett slutligt ordnande av den norrländska kronoparkskolonisationen enligt dessa linjer oförändrade. Jag vill erinra därom, att den tidpunkt ännu icke inträtt för någon kolonist, då betalandet av avgifter till staten skall begynna, och man saknar alltså varje erfarenhet om kolonisternas möjligheter att härutinnan göra rätt för sig gent emot staten. Från mina besök å kolonatområdena har jag vidare fått det intrycket, att kolonisterna i många fall mötts av större svårigheter än

vad som beräknats, såväl i fråga om erhållande av arbetsförtjänster som beträffande odlingsarbetets bedrivande.

I de yttranden, som avgivits över kolonisationskommitténs förslag, hava från ett flertal myndigheter framförts synpunkter, som i väsentliga hänseenden avvika från kommittémajoritetens, och framställts erinringar, vilka icke utan vidare torde kunna avfärdas.

Med hänsyn till vad jag nu framhållit, anser jag mig icke kunna förorda, att det av kolonisationskommittén framlagda förslaget — vilket i allt väsentligt ansluter sig till de vid försökskolonisationen tillämpade anordningar — nu framläggas för riksdagen såsom en slutlig lösning av den norrländska kronoparks-kolonisationsfrågan.

Jämsides med de påbörjade kolonisationsförsökens fullföljande och samlandet av erfarenheter från dessa, torde därför ett förnyat övervägande av frågan i dess helhet böra komma till stånd, därvid de erinringar mot kommitténs förslag, som från skilda håll framkommit, böra närmare skärskådas.

Den ytterligare utredning av frågan, som jag alltså nu förordar, bör verkställas med iakttagande av följande.

Då förhållandena å de norrländska kronoparkerna i regel äro sådana, att arbetsförtjänster å kronoskogarna äro en nödvändig förutsättning för nybyggare därstädes skola kunna existera, bör utgångspunkten för kolonisationens bedrivande å dessa kronoparker vara behovet av ytterligare arbetskraft för skötsel av skogarna. Jag underskattar visst icke betydelsen av bildandet av självständiga jordbruksegnahem å odlad jord i Norrland, men finner förutsättningarna härför å de norrländska kronoparkerna — som till huvudsaklig del äro belägna inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker — icke vara så gynnsamma, att därstädes nu kan tillrådas en kolonisation, som bedrivs utan beaktande av möjligheterna för vederbörande kolonister att jämväl erhålla betryggande arbetsförtjänster å närliggande kronoskogar.

Upplåtelseformen torde böra göras beroende av den tillgängliga odlingsmarkens läge. I första hand bör för kolonisation anlitas sådana områden, vilka utan olägenhet kunna från kronoparkerna helt avskiljas såsom belägna å kronomarks angränsning till enskild jord. Dylika områden böra upplåtas under äganderätt. Skulle sålunda belägna odlingsområden icke stå till förfogande för anordnande av kolonisationsföretag, som anses erforderliga för vinnande av ökad arbetskraft, utan allenast sådana områden inuti kronoparkerna, som icke lämpa sig att avskiljas från skogsförvaltningens vård, torde upplåtelse med nyttjanderätt kunna alltjämt komma i fråga.

Beträffande kolonisationsarbetets bedrivande å sålunda utvalda odlingsområden torde det böra ankomma på staten att genom domänverket utföra erforderliga grövre kolonisationsbefrämjande åtgärder, såsom väganläggningar, torrläggningar o. d. I undantagsfall torde därjämte statlig byggnadsverksamhet böra ifrågakomma, såsom inom finnbygden eller, där det kan befinnas vara av nöden att någon mönsterbyggnad uppföres till ledning för den självbyggnadsverksamhet, som i övrigt bör förekomma. Lämpligt synes ock vara, att genom domänverkets försorg i möjligaste mån beredes tillgång till byggnadsvirke i försågt skick.

De kolonisationsområden, där äganderätt bör användas, torde böra upplåtas på i stort sett liknande grunder, som tillämpas vid upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med beaktande likväl av att sådana villkor föreskrivas i fråga om jordpris, tilldelning av virke, bete m. m., att de här förekommande speciella behoven bliva på ett ändamålsenligt sätt tillgodosedda.

Byggnads- och odlingsverksamheten å sålunda försålda kolonisationsområden torde kunna i vanlig ordning främjas genom egnahemslån, premielån och andra hjälpmedel, som stå allmänheten till buds.

Rörande åter sådana kolonisationsområden, där nyttjanderätt bör ifrågakomma, torde upplåtelseerna böra ske på grunder, som ansluta sig till bestämmelserna om odlingslägenheter, med iakttagande dock att förbättrade villkor beredas innehavarna i ungefärligen den omfattning som av kolonisationskommittén blivit föreslagen. Undersökas bör dock, huruvida icke å ena sidan det av kolonisationskommittén föreslagna byggnadsbidraget bör sänkas och å andra sidan lägenhetsinnehavarna beredas kraftigare bistånd för odlingsarbetets bedrivande. Statens bidrag åt lägenhetsinnehavarna torde nämligen böra inriktas med huvudvikten lagd på odlingsens befrämjande.

Vid utarbetandet av förslag till de statliga hjälpanordningarna för kolonisationens befrämjande bör vidare tillses, att formerna härför bliva så enkla som möjligt och i görligaste mån anpassa sig efter den nybygges- och odlingsverksamhet, som naturligen äger rum.

Den av mig nu ifrågasatta överarbetningen av föreliggande förslag i fråga om den norrländska kronoparkskolonisationen och däröver avgivna yttranden torde lämpligen kunna anförtros åt domänstyrelsen i samråd med verkställande ledamoten av statens kolonisationsnämnd och statens egnahemsinspektör.

Under återopande av det anförda får jag alltså hemställa,

att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt domänstyrelsen att, i samråd med verkställande ledamoten av statens kolonisationsnämnd och statens egnahemsinspektör, verkställa överarbetning av kolonisationskommitténs förslag till kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna samt därefter till Kungl. Maj:t inkomma med utformat förslag i ämnet i den riktning, som jag här ovan angivit.

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan, behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att utdrag av protokollet i detta ärende skall tillställas domänstyrelsen.

Vid protokollet:

Allan Tigerschiöld.

Till KONUNGEN.

Sedan Eders Kungl. Maj:t uppdragit åt domänstyrelsen att i samråd med undertecknad och statens egnahemsinspektör verkställa överarbetning av kolonisationskommitténs förslag till kolonisation å kronoparkerna i Norrland och Dalarna, får jag, som vid en närmare undersökning funnit att de i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 11 november 1923 angivna riktlinjerna för den anbefallda utredningen icke medgiva utformande av ett ändamålsenligt och ur social synpunkt tillfredsställande system för upplåtelse av jordbrukslägenheter å kronoparker i Norrland och Dalarna och som i väsentliga delar ej kunnat ansluta mig till domänstyrelsens uttalanden, i underdånighet närmare utveckla min ståndpunkt till frågan.

Vid utformande av sitt förslag har domänstyrelsen enligt min uppfattning tolkat de riktlinjer för utredningsarbetet, som angivits i förenämnda statsrådsprotokoll, alltför snävt. På domänstyrelsen torde hava ankommit att ej blott i detalj utforma och motivera ett förslag inom de i statsrådsprotokollet angivna gränserna, utan även därest det vid en närmare undersökning visade sig, att de givna riktlinjerna icke kunde leda till ett ur kolonisations- och skogsvårdssynpunkt ändamålsenligt och fullgott system, angiva sin speciella ståndpunkt i frågan. Då så emellertid ej skett, har domänstyrelsen för egen del bland annat ej kommit att taga en klar och deciderad ställning till den viktiga huvudfrågan om sättet för kolonaternas upplåtande. Jag erinrar emellertid att styrelsen i sitt den 29 december 1922 över kolonisationskommitténs betänkande avgivna yttrande anfört, att styrelsen ej hade något att väsentligt erinra mot kommitténs förslag till bestämmelser rörande sättet för kolonaternas upplåtande till kolonisterna. Härvid framhöll dock domänstyrelsen, att upplåtelse med äganderätt här och var i kronoparkerna av flera orsaker ofta kunde vara till hinder för skogarnas rationella skötsel och vård. En undersökning, huru och under vilken form upplåtelse skulle kunna ske i annan ordning än med äganderätt, vore för den skull önskvärd. Bärande skäl att frågå äganderättsformen vid upplåtelse av kolonat invid kronoparkernas utkanter i närheten av odlad bygd m. m., *där kolonaten icke vore avsedda att fylla domänverkets behov av skogsarbetare*, ansåge styrelsen icke finnas. Då emellertid frågan, huruvida i allmänhet upplåtelse av lägenhet å kronojord skulle ske med äganderätt eller med viss åbo- eller besittningsrätt ännu icke vore av Kungl. Maj:t och riksdagen prövad och avgjord, fann sig styrelsen i fortsättningen av sitt yttrande över kolonisationskommitténs betänkande böra utgå från att kolonisten under av kommittén föreslagna förutsättningar skulle berättigas att förvärva kolonatet med äganderätt. Domänstyrelsen uttalade sig vidare för att nu gällande stadganden rörande upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker i de sex nordligaste länen fortfarande borde äga bestånd.

I fråga om besittningsformen anger det förberörda statsrådsprotokollet, att sådana områden, som utan olägenhet kunde från kronoparker helt avskiljas såsom belägna å kronoparks angränsning till enskild jord, *och vilka områden i första hand borde anlitas för kolonisation*, skulle upplåtas med äganderätt. Skulle för anordnande av

kolonisationsföretag, som ansåges erforderliga för vinnande av ökad arbetskraft, icke finnas till förfogande i kronoparkernas utkanter belägna områden, utan allenast sådana områden inuti kronoparkerna, som icke lämpade sig att avskiljas från skogsförvaltningens vård, skulle upplåtelse med nyttjanderätt alltjämt kunna komma i fråga.

Till en början torde böra uppmärksammas, att statsrådsprotokollet bestämmer att de kolonat, som upplåtas i kronoparkernas utkanter, i första rummet skola vara till för täckande av det ökade behov av arbetskraft för skogsbruket, som kan visa sig uppstå. Enligt domänstyrelsens tidigare yttrande över kolonisationskommitténs betänkande förutsätter emellertid domänstyrelsen, att sådana i kronoparkernas utkanter belägna områden, som kunna utan olägenhet avskiljas från kronoparken, kunna upplåtas med äganderätt i det fall, att härvid uppkommande lägenheter *icke* vore avsedda att fylla domänverkets behov av skogsarbetare. Här synes domänstyrelsen för sin del hysa en mening, som står i direkt motsats till statsrådsprotokollets bestämmelser. Oaktat de föreskrifter för utredningen styrelsen erhållit, borde väl denna styrelsens mening ånyo komma till synes. Den omständighet att ett områdes upplåtande med äganderätt gjorts beroende av huruvida området utan olägenhet kunde avskiljas från skogsförvaltningens vård, är en för upplåtelseformen grundläggande principfråga, som är förtjänt att göras till föremål för närmare undersökning och diskussion. Då så emellertid ej skett, vill jag upptaga frågan till ett närmare skärskådande.

De omständigheter, som vid ett områdes avskiljande från skogsförvaltningens vård, kunna tänkas medföra olägenhet, torde kunna hänföras till det ökade besvär med kronoparkens bevakning, som härav kunde bli en följd. I detta avseende har framhållits, att risken för att innehavare av lägenheter inuti kronoparkerna skulle olovligen tillägna sig virke och skog på kronoparken vore större än i fråga om lägenheter i kronoparkernas utkanter. Att skogsåverkan å de norrländska kronoparkerna tidigare förövats i rätt stor omfattning av den å kronoparkerna eller i deras närhet boende befolkningen, är allmänt bekant, men framgår av domänstyrelsens statistik, att antalet åtalade förbrytelser av ifrågavarande slag under senare tider alltmer minskats. Detta torde dels vara beroende på en bland befolkningen numera alltmer ökad rättskänsla, dels av den detaljerade tillsyn, som från den numera långt talrikare bevakande personalens sida kunnat ägnas kronoparkerna och försvarar för att ej säga rent av omöjliggör missbruk. Att skogsåverkan under senare tid alltmer minskats framgår bland annat av att inom Pite revir eller det revir, där kronoparkerna enligt norrländska förhållanden utan allt tvivel inom sig inrymma de flesta enskilda tillhöriga hemman och smärre hemmansdelar, intet enda åtal föranlett av skogsåverkan förekommit under perioden 1916—1920. Huru förhållandena gestaltat sig efter denna tid framgår ej av statistiken. I och med införande av en intensiv, rationell skogsvård torde den tillsyn, som av skogspersonalen ägnas kronoparkerna, komma att bliva alltmer ingående, till följd varav eventuellt förekommande fall av skogsåverkan från den självägande befolkningens sida helt visst kommer att uppdagas och beivras. Vidare torde, om sådan åverkan i framtiden kan komma att bedrivas av kolonister, den omständigheten att områden med äganderätt upplåtas i kronoparkernas utkanter ej innebära någon större garanti för att dessas innehavare skola i mindre omfattning bedriva åverkan än de lägenhetsinnehavare, som äro bosatta i större och mindre kolonier inne på kronoparkerna. Men den omständighet att på kronoparkerna upplåtna skogstorp och odlingslägenheter innehavas endast med nyttjanderätt har hittills icke ansetts befria skogspersonalen från att övervaka att dessas innehavare ej föröva åverkan på skogarna. Även om dessa lägenhetsinnehavare ej skulle kunna tänkas olovligen tillägna sig virke från kronoparken till eget behov, är därmed ej uteslutet, att så skulle kunna ske för avsalu. Tidigare har detta även i åtskilliga fall förekommit, ehuru det numera torde höra till sällsyntheterna. Det skäl, som ur bevakningssynpunkt sålunda anförts mot upplå-

telse av lägenheter med äganderätt inne på kronoparkerna, synes mig sålunda ej vara av någon större betydelse och alls icke av den art att dylika upplåtelser av denna anledning ej böra ifrågakomma i det inre av kronoparkerna.

Ett annat skäl, som anförts mot upplåtelser med äganderätt inom kronoparkerna, är det ökade besvär som skulle förorsakas skogspersonalen med uppsikt över att rågångarna kring dessa lägenheter upprätthållas på ett sådant sätt att tvivel om deras rätta sträckning ej kan uppstå. Visserligen kan ej förnekas att denna omständighet spelar en viss roll, men då kolonaten såsom hittills sannolikt i fortsättningen komma att upplåtas gruppvis, torde de ägofigurer dessa kolonat tillsammans bilda inom kronoparken dels bliva ganska stora, dels någorlunda regelbundna, varför gränsernas övervakande i verkligheten ej kommer att bliva förenat med synnerligt besvär. Om sålunda upplåtelser med äganderätt inom kronoparkerna i någon mån kunna sägas medföra vissa olägenheter, äro dessa dock mycket små i jämförelse med de stora fördelar, som äro förenade med att äganderätt till å kronoparkerna upplåtna lägenheter kan tillerkännas dessas innehavare.

Vidare medför upplåtelse-systemet med äganderätt vissa obestriddiga fördelar för domänverket. Då enligt domänstyrelsens förslag lägenheterna inom kronoparkerna skola upplåtas såsom vanliga odlingslägenheter utan någon som helst skogstilldelning, kommer för all framtid utsyning och anvisning av gagnvirke och vedbrand för dessa lägenheter åvila skogspersonalen, vilket själfvallet är förenat med besvär och omkostnader. Vid upplåtelser av kolonat med äganderätt inne på kronoparkerna skola dessa lägenheter enligt kolonisationskommitténs förslag i likhet med övriga kolonat tilldelas viss skogsmarksareal, varigenom kolonisterna från eget område kunna fylla viss del av sitt behov och de eljest erforderliga utsyningsförrättningarna i viss mån kunna inskränkas.

Slutligen är möjligheten för en kolonist att förvärva sitt ställe med äganderätt ur åtskilliga synpunkter synnerligen värdefullt för kolonisten själf. Att i detta sammanhang närmare ingå på äganderättens företräden framför arrenderätten, torde ej vara behöfligt, tillräckligt torde vara att påpeka, att det alls icke lider något tvivel att varje kolonist, som anser sig mäktiga uppfylla de villkor, som äro eller kunna bliva stadgade för kolonats övertagande med äganderätt, även önskar använda sig härav. Vid samtal i denna fråga med åtskilliga kolonister har ej i ett enda fall uttalats annan mening från deras sida.

Det synes mig sålunda att mycket starka skäl tala för upplåtelser med äganderätt av lägenheter ej blott i kronoparkernas utkanter utan även kolonivis inuti kronoparkerna.

Enligt de för förevarande utredning fastställda direktiv skulle lägenheter med äganderätt upplåtas på i stort sett liknande grunder, som tillämpades vid upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med beaktande likväl av att sådana villkor föreskrevs i fråga om jordpris, tilldelning av virke, bete m. m., att de i förevarande fall speciella behoven bleve på ett ändamålsenligt sätt tillgodosedda. Genom upplåtande av lägenheter med äganderätt skulle domänverkets behov av ökad arbetskraft för skogarnas vård i första hand fyllas. Sedan det område, som för ifrågavarande ändamål skall disponeras, frånskiljts kronoparken, skulle det ankomma på domänstyrelsen att uppdelat området å skilda lägenheter, verkställa vissa väg- och torrlägningsarbeten samt i undantagsfall ombesörja bebyggande av vissa kolonat. Därefter skulle, sedan kolonaten saluvärderats, dessa utbjudas till försäljning på i huvudsak enahanda grunder, som tillämpas vid upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar.

Till en början må då ifrågasättas huruvida det kan anses lämpligt att giva kronoparkskolonisationen den begränsning, som betingas av möjlighet för kolonisten att erhålla nödigt arbete utom kolonatet på kronoparken. Som bekant har vid den hittills bedrivna egnahemsverksamheten å enskild mark ej någon som helst hänsyn tagits till möjligheter för den enskilda egnahemsbyggaren att förskaffa sig den kontanta arbets-

förtjänst, som även för honom måste anses vara en grundförutsättning för att han skall på drägligt sätt kunna försörja sig och sin familj. Härvid torde dock under årens lopp åtskilliga oobeygda och oodlade jordbrukslägenheter anlagts, av vilka sannolikt en del torde i fråga om belägenhet intill odlad bygd och kommunikationsled ej vara avsevärt bättre gynnade än månet kolonat, som kan komma att upplåtas i kronoparkernas utkanter. Domänstyrelsen ifrågasätter även detta i sitt förut berörda yttrande den 29 december 1922, där styrelsen anför att det, om ock i begränsad omfattning, även i Norrland och Dalarna torde finnas vissa kronoparker eller delar därav, som med hänsyn till belägenhet m. m. innefatta sådan odlingsjord, att denna borde kunna upplåtas åt enskilda utan att därvid avseende behövde fästas vid om innehavaren nu eller framdeles kunde påräkna nämnvärd inkomst genom arbete på kronoparkerna. Styrelsen torde härmed ha avsett sådan för odling lämplig mark, som är belägen i närheten av industrisamhälle eller annan större, bebyggd ort, där det kunde antagas, att kolonisterna kunde erhålla arbetsförtjänst i större eller mindre omfattning.

I detta avseende får jag instämma i domänstyrelsens yttrande av 1922 och ifrågasätta huruvida icke undantag från nyssnämnda regel borde äga rum i sådana fall, då de till upplåtelse ifrågasatta områdena äro belägna i närheten av sådan större bebyggd ort, där kolonisterna kunna hava utsikt att i erforderlig omfattning erhålla arbetsförtjänst.

Upplåtelse av mark i nyssnämnda fall skulle emellertid utgöra undantag, och även enligt min mening skulle domänverkets behov av ökad arbetskraft för skogarnas rationella skötsel bilda den för kolonisationens omfattning bestämmande grundprincipen.

Då den norrländska befolkningen till allra största del torde för sin utkomst på ett eller annat sätt, direkt eller indirekt, vara beroende av skogsbruket, torde vara uppenbart att en rationell, intensiv vård av statens i dessa landsdelar belägna stora skogsarealer är av den allra största betydelse. Först genom införande av en dylik form av skogsvård kan garanti vinnas för skogarnas bevarande för framtiden och höjande alltmär av markens produktionskraft, vilket i sin ordning medför den trygghet för befolkningens existens, som måste anses ofrånkomligen nödvändig. Under sådana förhållanden måste även bedrivandet av en kolonisation å kronoparkerna — skogsarbetarekolonisationen — vara av stor vikt för statsskogarnas skötsel och framtida bestånd.

Till en början torde med denna utgångspunkt vara uppenbart, att kolonisationsförslaget bör vara sådant, att en viss garanti förefinnes dels för att till skogsarbetare dugande kolonister erhållas, dels för att dessa med de villkor staten bjuder dem bliva iståndsatta att relativt snabbt och säkert fullgöra sin byggnads- och odlingsskyldighet och därmed ernå den någorlunda tryggade ställning, som är en oundgänglig förutsättning för dem att bliva dugande och intresserade skogsarbetare.

Då emellertid kolonaten, sedan de delvis blivit iordningställda, skola försälas för att med äganderätt omedelbart tillträdas, ligger i sakens natur att en såsom både kolonist och skogsarbetare mindre lämplig eller olämplig person kan erhållas såsom ägare till kolonaten. Visserligen är det självfallet, att ett dylikt misstag kan begås och även mången gång på grund av otillförlitliga uppgifter rörande personernas kvalifikationer redan begåtts, men då kolonaten enligt kolonisationskommitténs förslag till en början upplåtes allenast å arrende, torde det då vara långt lättare att skilja den oduglige kolonisten från hans lägenhet än om han innehar denna med äganderätt. Det var även till stor del med hänsyn till skogsvårdens krav på dugande arbetskraft som kolonisationskommittén i sitt första betänkande föreslog en 10-årig prøvotid, innan kolonisten sattes i tillfälle att förvärva kolonaten med äganderätt. Då kolonist enligt kommitténs förslag inom bestämd tid fullgjort sin byggnads- och odlingsskyldighet och sålunda berättigats övertaga stället med äganderätt har han även därmed visat sig äga de förutsättningar, som anses nödvändiga. Praktiken har även visat att kommitténs förenämnda förslag varit synnerligen välbetänt, i det att ett flertal såsom kolonister och arbetare mindre lämp-

liga personer sett sig nödsakade lämna kolonaten, då de själva efter hand insett omöjligheten av att gå i land med uppgiften. Visserligen kan givetvis en kolonist, som omedelbart förvärvat kolonaten med äganderätt, av samma anledning komma att lämna det samma, men det möter i sådant fall tvivelsutan större svårigheter för honom att sätta annan i sitt ställe, vilket bör vara villkoret för att han löses från sitt kontrakt. Likaså är det självfallet lättare för kolonisationsledningen att skilja en kolonist, som ej fullgör sina åtaganden från ett kolonat, då han endast arrenderar kolonat, mot om han besitter kolonaten med äganderätt. Om sålunda skogsarbetarekolonaten omedelbart upplåtas med äganderätt, kommer detta utan tvivel leda till att statens avsikt med kolonisationen i viss mån kommer att förfelas.

Men kolonisationssystemet bör även vara sådant, att det leder till att kolonisten hastigt nog kan bliva i stånd att fullgöra sina åtaganden i avseende å kolonatets bebyggande och uppodling. Leder systemet ej till detta resultat, torde det framkalla missmod och hopplöshet hos kolonisterna. Även i detta fall är avsikten med kolonisationen förfelad.

Det av domänstyrelsen inom de av Kungl. Maj:t angivna gränserna utformade förslaget till upplåtelse av kolonat med äganderätt går ut på att kolonisten skall med bistånd av ett vanligt egnahemslån sättas i tillfälle att inköpa kolonaten. Detta skall ske efter de grunder, som äro stadgade vid upplåtelse av egnahemslägenheter från vissa kronodomäner. Enligt domänstyrelsens förslag skall i köpeskillning för kolonaten erläggas högst 70 kronor pr hektar för odlingsmarken med utförda torrlägningsarbeten, för annan mark det värde, som denna för skogsvård skäligen anses ha, samt för ståndskog det värde, denna anses betinga efter gängse pris. Då staten uppför byggnaderna å kolonaten, har kolonist att lösa dem med 3,500 kronor.

Upplåtelseformen.

I och för bedömande av huruvida detta system kan vara ägnat att fylla de krav, som härå böra kunna uppställas, har med ledning av kolonisationskommitténs utredningar och med tillämpande av det nu föreslagna priset å odlingsjord följande sammanställningar gjorts:

I. Mindre kolonat, där kolonisten själv ombesörjer byggnadernas uppförande.

Köpeskillning för kolonaten.

Odlingsmarken, 6 har å 70 kr.	kr. 420	
Skogsmark, 3 „ „ 20 „	} enl. kom- mittén {	„ 60
Ståndskog,		„ 570
<i>Byggnadernas värde med undantag av virkesvärdet</i> (nu gällande pris)...		„ 7,000
		Summa kronor 8,050

II. Större kolonat, där kolonisten själv ombesörjer byggnadernas uppförande.

Köpeskillning för kolonaten.

Odlingsmarken, 13,5 har å 70 kr.	kr. 945	
Skogsmark, 7 „ „ 20 „	} enl. kom- mittén {	„ 140
Ståndskog,		„ 812
<i>Byggnadernas värde med undantag av virkesvärdet</i> (nu gällande pris)...		„ 7,000
		Summa kronor 8,897

Enligt gällande bestämmelser för egnahemslån har egnahemslåntagaren rätt att i lån utfå minst halva värdet av marken och de till uppförande bestämda byggnaderna, sålunda i de båda fallen respektive 4,025 och 4,448.50 kronor. Som maximum kan lånet

uppgå till $\frac{5}{6}$ av nyssnämnda värde och sålunda utgå med i runt tal respektive 6,708 och 7,414 kronor.

Enligt för dessa kolonat föreslagna bestämmelser har kolonist att omedelbart vid köpets avslutande erlægga $\frac{1}{10}$ av köpeskillingen för mark och skog eller för de två fallen respektive 105 och 190 kronor, belopp, som dock efter domänstyrelsens prövning skulle kunna få erläggas vid kolonatets tillträde.

För att kunna bilda sig en klar uppfattning om huru det föreslagna systemet kan komma att verka borde genom domänstyrelsens försorg en utredning härom verkstälts. Då så emellertid ej skett, har jag uträknat och i tablån bil. A sammanställt såväl de utgiftsbelopp, köpeskillingar och räntor, som under vissa förutsättningar skola av kolonisterna erläggas liksom de tillskott i penningar och arbete, som måste av kolonist göras för fullgörande av hans åligganden. Till jämförelse meddelas motsvarande siffror å de belopp, som enligt kolonisationskommitténs äldre i praktiken tillämpade förslag åligger en kolonist att årligen erlægga, ävensom de belopp han i sådant fall har att för fullgörande av sina åtaganden själv tillskjuta.

Av tablån framgår sålunda följande:

	Försåld areal i har	Lån kr.	Kolonistens kontanta avgäld			Kolonistens eget tillskott		
			5 första åren	5 andra åren	S:ma	5 första åren	5 andra åren	S:ma
Enligt domänstyrelsen	9	4,550.00	582.89	907.99	1,490.88	2,000.00	1,500.00	3,500.00
Enligt kommittén ..	14	5,375.00	—	774.00	774.00	1,790.00	710.00	2,500.00

Härav befinnes att under det kolonist enligt domänstyrelsens utredning har att under de fem första åren erlægga en kontant avgäld av sammanlagt 582.89 kronor, har kolonist enligt kommitténs förslag under samma tid ingen avgäld att erlægga. Under andra femårsperioden erlägger den förre omkring 130 kronor mer än den senare. Under de båda femårsperioderna har den förre kolonisten att genom eget arbete och tillskott i pengar för fullgörande av honom åliggande byggnadsskyldighet tillskjuta respektive 210 och 790 kronor mer än den senare. Ända till och med tolfte året har kolonist enligt kommitténs förslag mindre avgälder till staten och mindre belopp att själv tillskjuta än kolonist enligt domänstyrelsens förslag. Först från och med trettonde året får den senare en omkring 50 kronor större årlig avgäld än kolonist enligt domänstyrelsens utredning. Skillnaden i avgälder kolonisterna emellan nedgår dock enligt de båda förslagen med sjuttonde året till 13 kronor. Då kolonist enligt kommitténs förslag vid köp av kolonatet dels förvärvar sig ett 5 har större kolonat än enligt domänstyrelsens utredning, dels i motsats till kolonist enligt den senare utredningen ej erlægga någon avgäld alls under de första fem åren, dels under samma tid har att tillskjuta mindre belopp än den senare, dels slutligen från och med sjuttonde året ej har att erlægga mer än 13 kronor mer i årlig amortering och ränta än den senare, ligger i öppen dag huru mycket förmånligare för kolonisten kommitténs förslag är än det, till vilket domänstyrelsens utredning kommit.

Vilken betydelse små utlägg för kolonisten har i begynnelsen av hans verksamhet framgår därav, att de flesta kolonister äro helt medellösa.

Enligt av kolonisationsnämnden verkställd undersökning hava 545 kolonister uppgivit sina tillgångar vid tiden för deras antagande till kolonister. Av dessa 545 voro 467 eller 85.7 procent helt utan kontanta tillgångar. En del av dem ägde dock vissa husgeråd, kreatur och redskap. Under sådana förhållanden inses lätt att huvudmassan av

de hittillsvarande kolonisterna skulle med det system, som framgått av domänstyrelsens utredning, haft synnerligen stora svårigheter att slå sig fram. Man torde till och med kunna påstå att helt medellösa personer endast undantagsvis äro mäktiga att under de fem första åren komma ut med kontanter och arbete till ett sammanlagt värde av 2,582 kronor eller med 516.40 kronor årligen. Härvid måste även beaktas, att kolonisten under denna sin första verksamhetsperiod tillika är nödsakad anskaffa kreatur, redskap, husgeråd m. m. Vida lättare ställer det sig för en kolonist att med kolonisationskommitténs villkor slå sig fram under de fem första åren — hans ojämförligt svåraste tid såsom kolonist —, då han har att i pengar och eget arbete tillskjuta 1,790 kronor, ett belopp, som även det, måste anses under förhanden varande omständigheter nog så betungande. I varje fall synes det mig mer rationellt att av kolonisten fordra mindre bidrag i begynnelsen av hans verksamhet — under hans svagaste period — än att längre fram, då han bebyggt sitt ställe, odlat en del jord, å vilken han kan taga viss avkastning och sålunda framföda vissa kreatur, fordra mer av honom. Ett motsatt system med för framtiden enahanda avgälder, som fordras av kolonist enligt kommit-

Kolonistens avgäld och eget tillskott			Avgälder under nedanstående år					
5 första åren	5 andra åren	S:ma	12:te	13:de	14:de	15:de	16:de	17:de
2,582.89	2,407.99	4,990.88	209.89	209.89	225.93	225.93	225.93	235.18
1,790.00	1,484.00	3,274.00	193.50	258.00	258.00	258.00	258.00	258.00

téns förslag, torde endast komma att leda till ökade svårigheter och därav föranledda misslyckanden.

Särskilt domänstyrelsen och länsstyrelsen i Norrbottens län hava i sina yttranden över kolonisationskommitténs förslag framhållit betydelsen av att kolonisternas avgälder i framtiden ej bliva högre, än att de hava utsikt att kunna erlægga dem. I sitt nu föreliggande yttrande framhåller domänstyrelsen i samband med sitt förslag till förbättrade villkor för odlingslägenhetsinnehavare, att det för kolonistens framtida välfärd är lyckligast, om han vid lägenhetens anläggande icke ikläder sig så stora förbindelser, att han allt framgent kommer att tyngas av därmed följande jämförelsevis stora årliga arrendeavgälder. Gäller nu detta yttrande odlingslägenheter, bör det med lika stort fog gälla kolonat med äganderätt. Då det upplåtelsesystem, domänstyrelsens utredning emellertid leder till, enligt det föregående lära komma medföra i det stora hela lika höga avgälder, som det av kolonisationskommittén föreslagna, och det förra systemet enligt vad tidigare anförts därtill är behäftat med långt större olägenheter än det senare, synes domänstyrelsens förord för detta system utgöra en påtaglig inkonsekvens. Domänverkets behov på arbetskraft för skogsvården skall dock i första hand fyllas genom upplåtelse av kolonat med äganderätt, och bör det särskilt härför vara av betydelse för domänstyrelsen huru de ekonomiska möjligheterna för dessa kolonister i fortsättningen gestalta sig.

Nu är att märka, att jag vid förenämnda utredning utgått från det lägsta egnahems-lånebelopp, som en kolonist kan ha laglig rätt att påfordra. Beviljas större lån än låneminimum, ställer sig systemet än mer ogynnsamt. Likaså blir fallet, om domänstyrelsen ej beviljar femton års uppskov med erläggande av amortering å köpeskillingen för mark och skog, såsom i tablån bil. A förutsatts.

Det har anförts såsom skäl mot kolonisationskommitténs system, att detta medförde bättre villkor för kolonisterna än det system, som är gällande för vanliga egnahemsbyggare, och man har ifrågasatt varför en kolonist på kronoparkerna skall komma i åtnjutande av rikligare statsunderstöd.

Allmänt torde vara bekant att det ojämförligt största antalet av lån till egnahemsbyggare avsett förvärvande av äldre, helt eller delvis bebyggda och odlade lägenheter. Först under senare år hava lån i någon större omfattning utlämnats för förvärvande av obebyggda och oodlade jordbruksfastigheter. Gemensamt för största delen av dessa lägenheter torde få anses vara, att de ligga antingen i den äldre bygden eller ock i dess utkanter. Kolonaten åter äro förlagda till de från den äldre bygden mer eller mindre avlägset liggande kronoparkerna. Att bryta bygd och odla jord på en avlägsen kronopark, där till och med vägar att börja med helt saknas, där likaledes bostäder att vistas i under byggnadstiden ofta ej finnas, där såg, hyvelmaskin och en stor del byggnadsmaterialier måste fraktas långa vägar, är förenat med vissa större svårigheter än att slå sig ned i den odlade bygden eller i dess grannskap.

Då som bekant en egnahemslåntagare för förvärvande av en jordbruksfastighet äger att utfå lån, svarande mot $\frac{1}{2}$ — $\frac{5}{6}$ av det beräknade värdet å jorden med därå för uppförande avsedda byggnader, måste han sålunda själv kunna tillskjuta $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{2}$ av nysnämnda värde, d. v. s. han bör äga en sammansparad penning och om denna ej räcker till, hava utsikt att genom eget arbete förskaffa sig det som brister. Den, som alltså intet äger, han är även självfallet ställd utom möjligheten att gå denna väg för förverkligande av sina förhoppningar att erhålla ett eget hem.

För dem, som befinna sig i en sådan belägenhet, är det då nödvändigt att andra möjligheter stå till buds. Kolonaten med sina gynnsammare villkor äro då på sin plats.

Slutligen gives ännu ett skäl för ett högre understöd åt kolonisterna. Då det obestridligen är ett viktigt statsintresse, att staten åt sig anskaffar fasta arbetare å skogarna för skogsvården, då måste staten äga åtminstone någon garanti för att de som slå sig ned på kronoparkerna såsom sådana arbetare, även skola kunna och det ganska hastigt få en trygg ställning. Eljest blir det inga dugande arbetare för skogsvården och statens avsikt med kolonisationen blir delvis förfelad. Att endast giva kolonisterna på kronoparken ett egnahemslån, låt vara med vissa små förbättringar i villkoren, det är att åt slumpen överlämna alltför mycket. Att massor av egnahemslån utlämnats och amorteringar och räntor flutit in, är ett, men ett annat är, huru användas pengarna? Vad blir resultatet? Mig veterligt kan ingen besvara den frågan på ett någorlunda upplysande sätt. Man litar lugnt på att den som fått ett lån, i hans intresse ligger att disponera pengarna på bästa sätt och bland annat bygga sig en solid bostad. Den erfarenheten hava vi ej från de självbyggande kolonisternas verksamhet och ännu mindre från odlingslägenheterna. Den, som har litet eller otillräckligt understöd, bygger sitt hus på lättvindligaste sätt. Detta är både förklarligt och förlåtligt.

Ett annat motiv för tillämpande av egnahemslånesystemet för kolonister, boende i kronoparkernas utkanter, är att man härigenom skulle ernå viss enhetlighet vid egnahemsupplåtelser såväl på enskild mark som på kronoparkerna. Då emellertid kolonaten med äganderätt enligt domänstyrelsens förslag ej skulle få upplåtas i det inre av kronoparkerna, där endast odlingslägenheter på arrende skulle få upplåtas, kommer sålunda den eftersträfvade enhetligheten i upplåtelsesystem under alla förhållanden ej att ernås. Vidare är det av domänstyrelsen utarbetade upplåtelsesystemet med kolonat under äganderätt i väsentliga avseenden avvikande från det gängse egnahemssystemet, varför full enhetlighet ej ens beträffande dessa kolonat och egnahemsupplåtelseerna vinnas.

Då emellertid staten för egnahemsanläggningar upplåter den mark, staten äger, och då detta sker för realiserande av en strävan från statens sida att med den arbetskraft,

som kan genom kolonisationen erhållas, införa en efter omständigheterna anpassad form av rationell, intensiv skogsvård, och då därjämte avsevärt större svårigheter i allmänhet möter för kolonisationen av de i stort mer avsides liggande kronoparkerna, torde väl därmed få anses uppenbart, att ett särskilt system för denna form av kolonisationen är synnerligen väl motiverat.

I fråga om det av domänstyrelsen utarbetade förslaget till kolonat med äganderätt må anföras följande.

Domänstyrelsen har sålunda föreslagit, att kolonaten ej böra enligt kommitténs förslag uppdelas på tvenne typer, en mindre med omkring 6 har odlingsbar mark, en större med omkring 15 har, utan skulle tilldelningen av dylik mark rättas efter rådande förhållanden dock inom gränserna 6 och 15 har ävensom större kolonat förekomma allenast i mindre omfattning och i så fall förläggas till med hänsyn till kommunikationer m. m. jämförelsevis mer gynnsamt belägna platser.

Då emellertid kolonisationskommittén med sina kolonattyper avsett att den mindre typen skulle tilldelas allenast så stor markareal, att dess innehavare under sommartiden vore i tillfälle att i väsentlig mån deltaga i skogsarbete på kronoparken, under det den större typens innehavare skulle på grund av marktilldelningens omfattning efter hand helt kunna frigöra sig från behovet av sommararbete i skogen och sålunda utvecklas till ett mer oberoende bondejordbruk, har kommittén haft vägande skäl för denna anordning. Att en viss variation i marktilldelning till de olika typerna i praktiken skulle förekomma har kommittén dock förutsatt. Vad beträffar domänstyrelsens förslag att lägenheter av den större typen skulle upplåtas allenast i undantagsfall, får jag endast hänvisa till de uttalanden i denna del, som upprepade gånger gjorts i jordbruksutskottet om att större antal dylika lägenheter borde utläggas än som kommittén på sin tid under försökskolonisationen föreslagit.

Slutligen synes domänstyrelsens förslag om att de större kolonaten skola förläggas till med hänsyn till kommunikationer m. m. jämförelsevis mer gynnsamt belägna platser, ej välbetänkt av den anledning, att efterfrågan på jord å dylika platser givetvis är större än å mindre välbelägna och den areal odlingsmark, som kan vara att tillgå inom dylika områden följaktligen bör delas på ett större antal kolonister. Då utkomst-möjligheten å dylika platser därtill i allmänhet torde vara bättre än å mer avlägset från kommunikationer liggande områden, torde möjligheten inom de förra områdena för kolonisterna att reda sig med mindre tillskott från jorden även få anses större än för det senare.

Domänstyrelsen, som i sitt yttrande den 29 december 1922 över kolonisationskommitténs slutliga betänkande tillstyrkt kommitténs förslag om tilldelning av skogsmark till de av kommittén föreslagna två kolonattyperna med så stor areal, att denna under förutsättning av någorlunda god skötsel borde giva en avkastning för större kolonat av 10 kbm. och för mindre av 6 kbm. fast mått, har ansett sig med hänsyn till de i flera avseenden ändrade grunder, på vilka kolonaten enligt givna direktiv äro avsedda att upplåtas, böra ifrågasättas viss begränsning av de sålunda föreslagna och av styrelsen tidigare tillstyrkta virkesfångsträttigheterna. Sålunda föreslår domänstyrelsen ingen egentlig skogsmarkstilldelning utöver den, som anses bliva nödvändig för en regelbunden arrendering av de odlingsområden, som tilldelas kolonaten. Följden härav blir visserligen som domänstyrelsen framhåller, att större kolonat kunna i genomsnitt erhålla omkring 6 å 7 hektar och mindre 3 å 4 har skogsmark, men i de fall, då den odlingsbara marken förekommer i en mer regelbunden figur, skulle den skogsmarksareal, som tillkommer ett kolonat, kunna bliva mycket begränsad. Skogsmark komme sålunda att tillfalla kolonaten i mycket växlande omfattning, varav följden bleve att

*Kolona-
tens till-
delning av
odlings-
mark.*

*Husbe-
hovsvirke
och kolo-
naternas till-
delning av
skogsmark.*

kolonaten bleve för dess innehavare av olika värde, något som kan förväntas medföra avund och misstämning kolonisterna emellan.

Under de 15 första åren skulle kolonist kostnadsfritt erhålla byggnads- och vedskog från kronopark, men efter denna tid skulle beträffande vedvirket detta köpas från kronoparken. I fråga om det gagnvirke, som efter nämnda tid erfordras för byggnadernas underhåll m. m., har domänstyrelsen ej avgivit något förslag. Domänstyrelsens uppfattning torde vara, att även dylikt virke då skulle av kolonisterna köpas.

För min del kan jag ej ansluta mig till dessa förslag utan tillstyrker jag i detta avseende kommitténs förslag såsom varande långt mera lämpligt och medförande en större trygghet för kolonisten vid fyllande av hans gagnvirkes- och vedbehov. Min uppfattning är nämligen, att därest kolonist skulle efter 15 år vara nödsakad köpa såväl gagnvirke som vedskog från kronoparken, skulle detta vara för honom alltför betungande. Vad vedvirket angår synes mig kommitténs förslag om en 30-årig servitutsrätt välbetänkt, i all synnerhet som detta virke, därest det tages av avverkningsavfall, torr skog och gallringsvirke, i de flesta fall torde för skogsägaren — staten — vara värdelöst eller av mycket ringa värde.

Rörande den av domänstyrelsen föreslagna fria dispositionsrätten till den skog, som eventuellt kan finnas inom kolonaten, sedan skogen å odlingsmarken och byggnadsplatsen disponerats för byggnadernas uppförande, torde ett sådant förslag endast kunna tillstyrkas under förutsättning att någon egentlig skogsmarkstilldelning ej kommer ifråga. Skulle däremot kolonaten tilldelas skogsmark i den omfattning kolonisationskommittén föreslagit, är kommitténs förslag om dispositionsrätt till skogen att föredraga, framför domänstyrelsens förslag.

Kolonistens bebyggande.

Enligt de av Kungl. Maj:t meddelade direktiven skulle byggnadsverksamheten på kolonaten understödjas genom egnahemslån. Då med dessa lån emellertid är förbunden skyldighet att under fem år uppföra fullt färdiga byggnader, men domänstyrelsen med hänsyn till de större svårigheter, som beräknas möta kolonisterna vid dessa arbetens utförande, föreslår byggnadstidens utsträckande till sju år, påfordrar detta motsvarande förändring i egnahemsläneförfattningen. Mycket ovisst torde vara huruvida denna förlängning bleve tillfyllest.

Då kommittén övervägde frågan om tiden för kolonatbyggnadernas uppförande och föreslog att s. k. förstahandsbygge borde intill fem år från tillträdesdagen vara å kolonaten utfört under det att ytterligare fem år anslagos för byggnadernas kompletterande, utgick kommittén ifrån att kolonisten med ett förstahandsbygge å sitt kolonat förskaffat sig sådana byggnader, som väl motsvara det nödortfiga behovet, och kolonisten därefter skulle vara i tillfälle att mer uteslutande ägna sig åt odlingsarbetet å kolonaten. Visserligen vore det ju önskvärt, att kolonisten snarast möjligt fullbordade sina byggnader, men sedan förstahandsbygget utförts, funnes intet grundat skäl för att han för byggnadernas komplettering skulle eftersätta odlingsarbetet. Åtskilliga kolonister hava visserligen valt utvägen att uppföra hela gården på en gång å sina kolonat, men annan möjlighet bör dock stå öppen för dem, som vilja åtnöja sig med förstahandsbygge under första tiden och i stället för att utföra ytterligare byggnadsarbete ägna sig åt det mer produktiva odlingsarbetet. Då emellertid kolonisationskommittén föreslagit, att kolonist skall beredas tillfälle att köpa sitt kolonat, sedan han fullgjort sin byggnads- och odlingsskyldighet, torde denna bestämmelse för övrigt komma att i praktiken avkorta byggnadstiden. Något skäl till avkortande av byggnadstiden för kolonisterna, såsom domänstyrelsen föreslagit, synes mig emellertid ej föreligga.

I fråga om den räntesats av 3.6 procent, som av kommittén föreslagits för kolonisterna tillkommande lån, är denna avsevärt lägre än de räntesatser, som äro bestämde för egnahemslån. Ändring i dessa senare räntesatser beträffande lån åt kolo-

nisterna anser domänstyrelsen ej kunna ifrågakomma, men olägenheten av dessa högre räntesatser skulle uppvägas av den möjlighet, som föreligger för kolonisterna, att genom s. k. premielån kunna erhålla odlings- och byggnadsbidrag. Härvid har dock domänstyrelsen ej beaktat, att samma rätt enligt kommitténs förslag tillkommer kolonist, sedan han övertagit kolonatet med äganderätt. Visserligen kan han sålunda ej påräkna dylikt premielån för fullgörande av sin byggnads- och odlingsskyldighet, men till det odlingsarbete, som efter kolonatets övertagande med äganderätt ifrågakommer, är han givetvis lika berättigad till ett dylikt lån som varje annan mindre jordägare. Härvid är då att märka, att den kolonist, som erlagger allenast 3.6 procent ränta å sitt lån för kolonatet, står i en vida gynnsammare ställning än den kolonist, som erhållit egnahemslån.

Vidare föreslår domänstyrelsen, att styrelsen, där så lämpligen kan ske, till hjälp för kolonisterna bör ombesörja erforderligt byggnadsvirkes avverkning och framforsling ävensom detsammans huvudsakliga förädling, såsom försågning m. m. På sådant sätt mer eller mindre förädlad virke skulle kolonisterna äga att till statens självkostnadspris inlösa. Därjämte skulle domänverket anskaffa andra erforderliga byggnads-materialier att ävenledes mot självkostnadspris tillhandahållas kolonisterna.

Det är ju tydligt, att ett sådant förslag, därest det kunde i praktiken realiseras, vore av stor betydelse för kolonisterna.

Vad sågning av virke för kolonisternas räkning angår har kolonisationsnämnden i flera år redan tillämpat ett sådant system, men har detta visat sig erbjuda åtskilliga svårigheter. Sålunda har kolonisationsnämnden såväl på Ansjö som på Metsekens kronoparker uppsågat och lagrat större virkespartier för de självbyggande kolonisternas räkning. Då emellertid detta virke ej togs i anspråk omedelbart av kolonisterna och arbetsprisen efter sågningen sjönko, voro kolonisterna ej villiga att använda sig av det uppsågade virket, enär detta betingade ett högre självkostnadspris än det som beräknades gälla vid den tid, då kolonisterna skulle taga det i anspråk. För att ej lida en alltför stor förlust på virkesförädlingen var kolonisationsnämnden nödsakad hos Kungl. Maj:t hemställa om rätt att under självkostnadspriset till kolonisterna överlåta virket, ett förslag, som ehuruval detta tillskyndade staten viss förlust, godkändes av Kungl. Maj:t. I en tid av sjunkande arbetspriser löper staten alltid risken att göra förlust på en dylik förädlingsverksamhet. Den medför även ett betydligt besvär, om små partier skola utlämnas i olika repriser.

Ett villkor för att domänverket skall kunna tillhandahålla kolonisterna sågat virke och andra materialier är, att kolonisterna även äro i stånd att betala dessa materialier. För detta ändamål torde delar av egnahemslånet kunna disponeras, men då gängse praxis torde vara att dessa medel utbetalas allenast i ett mindre antal poster, i den mån kolonisten å kolonatet utfört så mycket arbete, att detta avsevärt överstiger det begärda penningbeloppets storlek, kommer det, under förutsättning att beviljat egnahemslån uppgår allenast till $\frac{1}{2}$ av byggnadernas värde i fullt färdigt skick, att erbjuda stora svårigheter för kolonisterna att vid mottagande av förädlade trävaror genom domänverket även kunna kontant betala dem. Därför torde han även i praktiken vara nödsakad själv ombesörja virkets avverkning och så långt sig göra låter själv ombesörja dess förädling, varvid han kan nedbringa sina kontanta utlägg genom att härvid själv biträda. Däremot torde det få anses mycket välbetänkt att, såsom kolonisationsnämnden gjort från den försöksvis bedrivna kolonisationsverksamhetens begynnelse, tillhandahålla självbyggande kolonister övriga materialier till självkostnadspris. Då emellertid domänverket ej tillhandahåller egnahemslånet och utbetalar detta, kommer det givetvis att yppas svårigheter för kolonisterna att disponera sådana medel för likviderande av de genom domänverkets försorg tillhandahållna materialerna. Vid den nuvarande kolonisationsverksamheten ordnas likviden i allmänhet genom en enkel bokföringsåt-

gärd hos kolonisationsnämnden, då kolonisternas byggnadslänkonto påföres kostnaderna för de inköpta materialerna.

Den statliga byggnadsverksamheten.

Den statliga byggnadsverksamheten skall enligt lämnade direktiv inskränkas och endast i undantagsfall förekomma såsom inom finnbygden eller där det kan befinnas vara av nöden, att någon mönsterbyggnad uppföres till ledning för den självbyggnadsverksamhet, som i övrigt bör ifrågakomma.

I sitt den 29 december 1922 avgivna yttrande över kolonisationskommitténs betänkande har domänstyrelsen påpekat, att det förutom i finnbygden gäves andra mindre väl belägna trakter, där statlig byggnadsverksamhet vore lika berättigad som i finnbygden på grund av därstädes hos befolkningen rådande ringa byggnadskunnighet.

Då den statliga byggnadsverksamheten av åtskilliga skäl vid den försöksvis bedrivna kolonisationsverksamheten visat sig synnerligen ändamålsenlig, må det tillåtas mig att i detta sammanhang något närmare utveckla denna fråga.

Den statliga byggnadsverksamheten motiveras av följande omständigheter.

1. Byggnadskunnigheten bland den norrländska befolkningen är i allmänhet ej särdeles stor.
2. Byggnadskulturen särskilt inom finnbygden, lappmarkerna och därmed jämförliga områden står på en mycket låg ståndpunkt.
3. Bostadshygienen inom förenämnda områden lämnar i allmänhet mycket övrigt att önska.
4. Domänverkets behov på skogsarbetare fylles snabbare genom att staten själv ombesörjer byggnadernas uppförande å en del kolonat.
5. De genom statens egen försorg till huvudsaklig del uppförda byggnaderna bliva i allmänhet mer solida och billiga än om kolonisterna själva uppföra dem.
6. Statlig byggnadsverksamhet sätter större fart i kolonisationsverksamheten.
7. De genom statens försorg uppförda byggnaderna bliva ett föredöme för ortsbefolkningen.
8. Kolonisterna å statsbyggda kolonat bliva i tillfälle tidigare ägna sig åt det produktiva odlingsarbetet än eljest är fallet.
9. Genom att statlig byggnadsverksamhet bedrivs, kan staten ha anledning att anställa byggmästare, vilka vid sidan av sin befattning med den statliga byggnadsverksamheten kunna biträda de självbyggande kolonisterna med råd och anvisningar samt kontrollera byggnadsverksamheten i dess helhet.

Till belysande av byggnadsskickligheten bland den norrländska befolkningen må meddelas följande siffror. Av 687 kolonatsökande hava vid förfrågan 36 procent angivit sig vara hemmastadda i byggnadsarbete, 25 procent ansett sig äga någon kunskap härutinnan och 29 procent förklarat sig ej besitta sådana kunskaper, under det att 10 procent ej lämnat upplysningar i frågan. Även om sålunda en ganska betydande procent av de kolonatsökande anse sig besitta vissa kunskaper i byggnadsarbeten, varmed i allmänhet torde avses förmåga att hantera olika byggnadsverktyg, så är därmed långt ifrån sagt, att de besitta förmåga att på ett praktiskt och ekonomiskt sätt ordna ett byggnadsföretag. Svårigheten med ett bygge ligger nämligen ej i att utföra vissa detaljer av själva arbetet, utan att på rätt sätt bereda materialerna, samla dem till byggnadsplatsen, upprätta förmånliga avtal med byggnadskunniga personer i de fall, där arbetet ej kan utföras av kolonisten själv o. s. v. Det är sålunda ej fråga endast om att besitta färdighet med såg och yxa utan helt enkelt att äga en byggmästares kunskaper. En del personer förmena att ett bygge kan av kolonisten utföras på "lediga stunder". Detta är ett mycket stort misstag. Visserligen kan så ske med en del inredningsarbete

och andra detaljer, men alldeles icke med den viktigare delen av byggnaden, grunden, timringen, stommen. Dessa arbeten måste med stor omtanke utföras i en följd, eljest kommer husets beskaffenhet att bliva i hög grad underhållig.

Och huru planera nu kolonisterna sina byggen, då de själva få härom bestämma. Verkställd undersökning häröver visar att av 144 självbyggare 37 eller 26 procent själva utfört det huvudsakliga av byggnadsarbetet å kolonatbyggnaderna, under det att 107 eller 75 procent funnit sig böra bortsätta arbetet åt andra personer. Av dessa 107 hava 59 anlitat nämndens byggmästare såsom förmedlare vid arbetets bortsättande.

Härav torde framgå att stora huvudmassan av självbyggande kolonister icke har erforderlig kompetens till utförande och ledande av egen byggnadsverksamhet. Redan denna erfarenhet talar för att dylik verksamhet genom statens egen försorg måste anses motiverad.

Av såväl länsstyrelsen i Norrbottens län som domänstyrelsen har tidigare framhållits, att byggnadskulturen och bostadshygienen inom finnbygden och även inom andra delar av Norrland stå på en ganska låg ståndpunkt. Ej utan fog torde kunna påstås, att det inom stora delar av Norrbottens län tillämpade byggnadsättet med därav föranledd trångboddhet till stor del framkallat det kända förhållandet att tuberkulosens skördar i nämnda län äro dubbelt talrikare än inom andra delar av vårt land. Den statliga byggnadsverksamheten kommer i sin mån att leda till ett bättre tillgodoseende av hygienens fordringar.

I de fall där domänverket är i större behov av arbetare för skogarnas vård och utnyttjande, kan sådan arbetskraft genom statlig byggnadsverksamhet snabbare anskaffas. Genom relativt hastigt inträdande, lokala förbättringar i avsättningsmöjligheterna för särskilt smärre virkesdimensioner kan det visa sig nödvändigt, för ett snabbt fyllande av ett ökat behov av skogsarbetare, använda sig av statlig byggnadsverksamhet.

Då de genom statens försorg uppförda byggnaderna uppföras under detaljerad ledning och kontroll av statens egna byggmästare, ligger i sakens natur att arbetet i det stora hela måste bliva omsorgsfullt och väl utfört, varför även byggnaderna bliva mer varaktiga och värdefulla.

I fråga om kostnaden för dylika byggen hava dessa under kristiden med sina högt uppskrivade arbets- och materialpriser ställt sig jämförelsevis höga, under det kostnaden för senare utförda byggen stannat på 4,500—5,000 kronor. Jämfört med självbyggande kolonisters kostnader för byggnadernas uppförande äro angivna kostnader för statsbyggena enligt uttalande av kolonisationsnämndens samtliga byggmästare och andra sakkunniga mycket låga.

Trots det att den statliga byggnadsverksamheten vid försökskolonisationen ännu ej utövats mer än under 5—6 år, har det likväl redan i åtskilliga fall visat sig, att äldre jordägare i trakten kring kolonisationsområdena vid uppförande av nya byggen tillämpat det mer omsorgsfulla byggnadsättet, som kommit till användning å kolonisationsområdena. Att den statliga byggnadsverksamheten i dessa fall spelat en viktig roll såsom förebild torde ej lida något tvivel.

I sakens natur ligger att, i de fall staten ombesörjer den huvudsakliga delen av bygget å koloniet, kolonisterna härigenom befrias från många svårigheter och bliva i tillfälle att tidigare och med större kraft ägna sig åt det produktiva odlingsarbetet å koloniet.

Slutligen må anföras, att en hel del av de myndigheter, som avgivit yttrande över kolonisationskommitténs betänkande, uttalat sig för önskvärdheten av att kolonisterna hava att tillgå fullt byggnadskunniga personer såsom rådgivare vid utförande av dem åliggande byggnadsarbeten. För egen del kan jag ej annat än kraftigt instämma i dessa myndigheters uttalanden i denna del. Erfarenheten av den hittills bedrivna

kolonisationsverksamheten har nämligen tydligt ådagalagt av vilken stor betydelse för de självbyggande kolonisternas verksamhet kolonisationsnämndens byggmästare äro. De söka ena kolonister till samverkan vid byggnadernas uppförande, något som är av allra största vikt för nedbringande av kostnaderna, de stå dem till tjänst med råd och anvisningar och äro behjälpliga med kontroll av byggnadsarbetet. Därest emellertid den statliga byggnadsverksamheten skulle inskränkas i den utsträckning, som i statsrådsprotokollet angives, torde det komma möta vissa svårigheter att anställa byggmästare uteslutande såsom rådgivare åt kolonisterna och kontrollanter av deras verksamhet. För att deras tid helt skulle kunna utnyttjas skulle ett stort antal kolonisationsområden tilldelas var och en, varav följderna bleve långa och för staten dyrbara resor och minskad möjlighet att på så ingående sätt, som önskvärt är, utöva verksamhet å skilda områden. Då de därvid ej hade statlig byggnadsverksamhet att ombesörja och således det praktiska föredömet ej kunde ingå som led i deras upplysningsarbete, inskränktes deras verksamhet allenast till rådgivning i den mån kolonisten själv önskade sådan. Under det att vid fortsatt statlig byggnadsverksamhet nödiga maskiner för verkets bearbetning m. m. alltid skulle anskaffas och de självbyggande kolonisterna såsom hittills skett kunde använda sig av dem, finge kolonisterna, om statlig byggnadsverksamhet i allmänhet ej skulle ifrågakomma, ofta var för sig eller i mindre grupper anskaffa dylika maskiner, vilket i sådant fall skulle fördyra byggnadsarbetena. Finnas nödiga maskiner för den statliga byggnadsverksamheten redan på platsen, har det visat sig att kolonisterna äro angelägna att använda sig av det tillfälle, som erbjuder sig till maskinernas användning för deras behov.

En del skäl hava anförts mot den statliga byggnadsverksamheten. De viktigaste av dessa äro följande:

- 1) Kolonisten anses ej bliva så fäst vid kolonatet, då han ej själv uppför byggnaderna.
- 2) Byggnaderna bliva dyrare, då de uppföras genom statens försorg.
- 3) Vid statlig byggnadsverksamhet bli statens uppoffringar större än eljest är fallet.

Beträffande det första skälet torde detta få anses mindre bärande. Så vitt jag känner hava de egnahemslåntagare, som använt lånta medel till inköp av en redan bebyggd och delvis odlad lägenhet, ej visat sig mindre fästa vid denna lägenhet än vad fallet är med dem, som själva uppfört sina byggnader. Som bekant hava hittills de flesta egnahemslån gått ut för inköp av äldre bebyggda ställen. Därför synas ej några skäl tala för att kolonisten ej skall finna sig lika fäst vid ett statsbyggt kolonat som vid ett, därå han själv uppfört byggnaderna helst som han alltid blir satt i tillfälle att uttrycka sina önskemål rörande byggnadernas förläggning å ett statsbyggt kolonat innan byggnadsarbetet påbörjats. Byggnadernas komplettering ger för övrigt åtskilligt utrymme åt innehavarens personliga initiativ och önskingar.

I fråga om det andra här ovan anförda motivet mot den statliga byggnadsverksamheten hänvisas till vad jag tidigare därom anförde.

Om de genom statens försorg å vissa kolonat uppförda byggnaderna komma att i fortsättningen betinga en kostnad av 5,000 kronor och kolonisterna skola i köpeskilling härför erlægga 4,500 kronor, skulle statens uppoffringar i varje fall bliva 500 kronor mer än vad fallet är för en självbyggande kolonist. Med hänsyn till de obestridliga fördelar statens skogsvård kan vinna genom den statliga byggnadsverksamheten och de fördelar ur social synpunkt, som detta system lika obestridligt medför, torde den med statlig byggnadsverksamhet förenade större uppoffringen från statens sida vara väl motiverade.

Domänstyrelsen föreslår att något särskilt odlingsunderstöd ej skall tillkomma kolonist, utan torde han genom erhållande av s. k. premielån komma i åtnjutande av det understöd för odlingsarbetets utförande å kolonatet, som är av nöden. Sådant premielån torde kolonist framför andra kunna erhålla, då företräde härtill bör beredas den som verkställer nyodling, uppför ekonomihus, gödselstad o. dyl.

Då det emellertid ej gives någon garanti för att varje kolonist i verkligheten kan erhålla premielån, torde åtminstone i vissa fall kunna förutsättas att sådant lån ej komme att beviljas. Då riksdagen för varje år för ändamålet anvisar viss summa, blir antalet lån och dessas storlek beroende av det anvisade beloppets storlek. Huru ifrågavarande lånemöjligheter för närvarande gestalta sig framgår av eganhemsinspektörens yttrande i årets statsverksproposition.

Vid fördelningen den 13 juli 1923 av statsanslag för utlämnande av premielån till egnehemslåntagare under den kvarvarande delen av 1923 hade en synnerligen kraftig nedprutning måst företagas i av låneförmedlarna äskade belopp. *Icke hälften av vad som söktes hade kunnat beviljas.* Det hade också visat sig, att låneförmedlarna i sin ordning i allmänhet haft så knapp tillgång av premielånemedel till förfogande, att svårigheter ej sällan mött att överhuvudtaget kunna bevilja samtliga till premielåns erhållande berättigade egnehemslåntagare dylika lån samt att premielånebeloppen för dem, som kunnat tilldelas dessa lån, i regel måst sättas avsevärt lägre, än vad som vid anordningens införande förutsattes, och oftast ej kunnat beviljas till högre belopp än omkring 500 kronor per lån.

Jämväl beträffande statsanslag för ändamålet för 1924 hade av låneförmedlarna sökta belopp — sammanlagt 887,000 kronor — icke på långt när kunnat ställas till förfogande. Svårigheterna för låneförmedlarna att tillgodose premielånebehovet för 1924 torde efter allt att döma bliva större i fråga om 1924, då högst 490,000 kronor finnas till förfogande, än vad fallet varit under verksamhetens första skede eller senare halvåret 1923, då 310,000 kronor varit tillgängliga.

Då det emellertid redan visat sig, att premielåneverksamheten i förening med egnehemslån vore ett synnerligen verksamt och ändamålsenligt medel för främjande av egnehemsrörelsen och särskilt nybildningen av jordbruk, syntes det vara önskvärt, att så stort anslagsbelopp funnes till förfogande, att det någorlunda täckte förefintligt behov. Om för ett vart av kalenderåren 1924 och 1925 funnes till förfogande 650,000 kronor, torde härav kunna utlämnas årligen i runt tal ettusen premielån om i genomsnitt 600 à 700 kronor. Dylik omfattning av verksamheten torde ungefärligen motsvara det mest trängande behovet. För möjliggörande härav skulle alltså erfordras, att ett ytterligare anslagsbelopp å 160,000 kronor — avrundat till 150,000 kronor — funnes till förfogande för 1924 samt att för 1925 kunde få disponeras 650,000 kronor. Sammanlagda anslagsbeloppet för budgetåret 1924—1925 skulle alltså uppgå till 800,000 kronor, d. v. s. samma belopp, som upptagits i riksstaten för 1923—1924.

Härav framgår sålunda att efterfrågan å premielån är mycket stor samt att lånens genomsnittliga storlek för närvarande torde kunna beräknas till 600 à 700 kronor. Därest emellertid ett hundratal kolonat skulle årligen komma att upplåtas, torde sålunda riksdagen till premielån utöver hittillsvarande belopp böra anvisa ytterligare omkring 60- à 70,000 kronor.

Emellertid är nu att erinra att innehavare av hittillsvarande större kolonat enligt kolonisationskommitténs förslag åtnjute en odlingshjälp utan återbetalningsskyldighet av 500 kronor jämte en odlingspremie efter fullgjord odling till viss omfattning. Då det emellertid gjorts upprepade framställningar från kolonisterna såväl från innehavare av större som mindre kolonat, vilka senare ej åtnjute något som helst odlingsunderstöd, om bidrag från statens sida till odlingsarbetets bedrivande, torde kunna

ifrågasättas om ett premielån på 600 à 700 kronor verkligen kan anses tillräckligt stort för behovets fyllande.

*Köpeskil-
ling.*

Rörande domänstyrelsens förslag om köpeskillingen för kolonat torde följande vara att erinra.

Enligt punkt 15 i nådiga kungörelsen den 17 oktober 1913 (nr 271) angående grunden för upplåtande av egnahemslägenheter för vissa kronoegendomar med däruti skedd ändring genom nådiga kungörelsen den 28 november 1919 (nr 728) bestämmes att, därest köparen ej inom bestämd tid fullgör sin byggnadsskyldighet, han har att utöver den bestämda köpeskillingen erlägga ett ytterligare belopp, som svarar mot $\frac{1}{6}$ av det vid köpeskillingsens bestämmande beräknade värdet å mark samt växande skog.

Då emellertid de belopp, som staten offrat på kolonatets iordningställande äro rätt betydande, anser domänstyrelsen att kolonist, som ej i behörig ordning fullgör sin byggnads- och även odlingsskyldighet, skall åläggas att utgiva ej blott den överenskomna köpeskillingen utan därtill ett belopp, svarande mot 50 procent härå.

Fullgör nu kolonisten sin byggnadsskyldighet men ej sin odlingsskyldighet, som för ett litet kolonat i allmänhet kommer att omfatta 1.2 har, löper han lika stor risk att få köpeskillingen förhöjd med 50 procent som då han fullgjort odlingsarbetet men ej byggnadsarbetet, ehuruval det förra torde i värde endast utgöra $\frac{1}{7}$ av det senare.

Emellertid står möjligheten för en kolonist att underlåta att vare sig bebygga eller odla sitt kolonat öppen. Därest han disponerar exempelvis ett bebyggt tomtområde på närgränsande enskild mark, är han ej i behov av att bebygga kolonatet. Uraktlåter han sin skyldighet härutinnan, erlägger han endast 50 procent högre köpeskillning för mark och skog, vilket med hänsyn till de av staten på kolonatet utförda arbetenas värde ej kan anses vara något för honom avskräckande i förhållande till de fördelar han härav kan tänkas vinna. Dikningskostnaden per hektar beräknas nämligen till 160 kronor, under det köpeskillingen för den odlade jorden ej uppgår till mer än 105 kronor. Det förhöjda värdet på skogsmarken och ståndskogen, som han i sådant fall har att erlägga, kompenseras av det undervärde, han erlägger för den odlingsbara jorden. Följden av ett sådant förfarande från kolonistens sida blir emellertid, att statens avsikt att genom kolonatets upplåtande förvärva sig ökad arbetskraft för sin skogsvård i viss mån förfelas.

*Kontroll
över kolo-
nisations-
verksam-
heten.*

I fråga om kontrollen över kolonisationsverksamheten anser domänstyrelsen, att denna bör handhavas dels av skogsstatens personal, dels av egnahemsnämndernas ombud. I sådant avseende bör skogsstatspersonalen övervaka, att byggnaderna å kolonaten uppföras och odlingen verkställas på bestämd tid och i bestämd omfattning, att under de första 15 upplåtelseåren skog icke avverkas annat än till kolonatens husbehov o. dyl., varjämte skogsförvaltningspersonalen skall besörja tilldelning till kolonisten av byggnadsvirke, brännved, byggnadsmaterialier m. m. Egnahemsnämnderna å sin sida hava att pröva framställningar om och i stadgad ordning utlämna egnahems- och andra lån, att vaka över att byggnads- och odlingsarbetet må bliva vederbörligen fullgjort samt att tillse att räntor och amorteringar i behörig ordning inbetalas.

Tvenne olika kategorier funktionärer, skogsstatens och egnahemsnämndernas, skola skild mark och som utan olägenhet kan helt avskiljas från kronoparken, icke står misterna torde självfallet en dylik anordning vara i hög grad olämplig. Vilken av dessa funktionärer har kolonisten att närmast hålla sig till, vilkens order och föreskrifter måste han i främsta rummet åtlyda? Likaledes torde den omständigheten, att kolonist kommer att för sitt kolonats förvärvande vara nödsakad att till domänstyrelsen erlägga köpeskillingen för mark och skog samt till egnahemsnämnden åter-

betala egnahemslånet, vållar kolonisten onödiga olägenheter. För undvikande härav föreslår domänstyrelsen visserligen, att kolonist skall av egnahemsnämnden erhålla så stort lån, att han därmed må kunna till staten inbetala ogulden del av köpeskillingen. Skulle så låta sig göra, bleve dock härav följden att det av domänstyrelsen föreslagna 15-åriga anståndet med amorteringens begynnande å köpeskillingen för mark och skog bleve illusorisk, i det att han från och med sjätte året jämlikt egnahemslånebestämmelserna vore nödsakad begynna erlægga den härå belöpande amorteringen, i vilket fall hans avgälder för honom bleve än mer betungande än som framgår av bil. A.

Men den av domänstyrelsen föreslagna dubbla kontrollen över kolonisternas byggnads- och odlingsverksamhet skulle utan ringaste tvivel i åtskilliga fall komma att leda till slitningar skogsstatens och egnahemsnämndens funktionärer emellan, vilket ytterst komme att drabba kolonisterna.

Enligt de i tidigare omförmålt statsrådsprotokoll angivna riktlinjerna skall, då till avhjälpande av befintlig brist å arbetskraft för kronoparkernas rationella skötsel sådan till odling tjänlig mark, som är belägen å kronoparkens angränsning intill enskild mark och som utan olägenhet kan helt avskiljas från kronoparken, icke står till förfogande för anordnande av kolonisationsföretag, upplåtelse av lägenheter med nyttjanderätt kunna alltjämt komma i fråga.

*Upplåtelse
av odlings-
lägenheter.*

Dessa direktiv, som på grund av sin formulering enligt min uppfattning alls icke utesluta möjligheten av upplåtelse av lägenheter under annan form än nyttjanderätt, har av domänstyrelsen tolkats så, att endast nyttjanderättsupplåtelser i ifrågavarande fall skulle få förekomma.

Domänstyrelsen föreslår i anslutning härtill att lägenhetsupplåtelser inne på kronoparkerna skola ske i nära anslutning till de för odlingslägenheter stadgade villkoren och bestämmelserna, dock med vissa förändringar.

Till en början föreslås, att odlingslägenhet skall tilldelas en odlingsmarksareal av minst fem och högst tio hektar. Varför domänstyrelsen ansett sig böra beträffande dessa lägenheter frågå kolonisationskommitténs i detalj motiverade förslag rörande kolonatens tilldelning av odlingsmark, framgår ej av utredningen. Möjligen kan någon begränsning av arealerna vara motiverad därav, att odlingslägenhetsinnehavarna enligt förslaget skola för all framtid åtnjuta betesrätt för sina kreatur å kronoparken, under det att däremot kolonisterna, såsom kommittén föreslagit, efter första upplåtelsestiden skulle tillsläppa bete inom eget område.

Vidare skall odlingslägenhetsinnehavaren, såsom för närvarande är fallet, komma i åtnjutande av 2,000 kronor i byggnads- och odlingshjälp. För detta anslag har kolonist att å lägenheten uppföra erforderliga byggnader enligt särskilda föreskrifter samt odla en hektar jord.

Lägenheten besittes under de 15 första åren arrendefritt, varefter lägenhetsinnehavaren har att i arrende erlægga ett belopp svarande mot 3.6 procents ränta på dels odlingsmarkens värde med därå utförda förbättringar genom markens avdikning, ett värde, som av domänstyrelsen föreslås till högs 70 kronor per hektar, dels på byggnads- och odlingsbidraget å 2,000 kronor. Med ingången av sextonde besittningsåret har sålunda lägenhetsinnehavaren att i årligt arrende erlægga en summa, som med hänsyn till storleken av den odlingsareal, som tilldelas lägenheten, kommer att variera mellan 84.60 och 97.20 kronor. Vidare skall på statens bekostnad å kolonaten utföras dikningsarbeten av ungefär enahanda omfattning, som av kolonisationskommittén föreslagits för kolonat samt därjämte varje lägenhet förses med nödig utfartsväg.

Slutligen föreslår domänstyrelsen att en hektar odlingsmark skall på statens bekostnad uppodlas och kalkas, ett arbete, som beräknas i medeltal komma att kosta

500 kronor. Denna summa skall dock ej tagas i beräkning vid bestämmande av den årliga arrendeavgälden.

En av de viktigaste anledningarna till kolonisationskommitténs tillsättande var den under årens lopp alltmer stadgade uppfattningen, att det dåvarande upplåtelsesystemet med skogstorp och odlingslägenheter på de norrländska kronoparkerna lämnat ett allt annat än lyckligt resultat. I anledning härav har även kommittén nedlagt ett betydande arbete på att söka utreda dessa lägenheters tillstånd och de möjligheter, som systemet ansåges erbjuda lägenheternas innehavare att förskaffa sig en någorlunda dräglig tillvaro. I detta avseende hänvisas till kommitténs slutliga betänkande den 31 maj 1922 sid. 7—25.

Det kontanta understöd, som till en början av staten lämnades dessa lägenheters innehavare, utgick med 500 kronor, ökades sedermera till 750 kronor och utgör sedan år 1918 2,000 kronor.

För att närmare belysa upplåtelsesystemet i fråga, kan nämnas, att enligt uppgift från domänstyrelsens kameralbyrå hade vid utgången av år 1923 upplåtits tillsammans 2,538 skogstorp och odlingslägenheter, varav dock 315 nedlagts. Av de återstående 2,223 lägenheterna hade innehavarna av 577 lägenheter vid samma tid fullgjort dem åliggande byggnadsskyldighet. Då medgivande till dessa lägenheters upplåtande skedde på grund av nådiga skrivelsen till domänstyrelsen den 29 maj 1891, men de första ej tillkommo förrän år 1893, har sålunda verksamheten pågått i 30 år. Fördelas de nu kvarvarande lägenheterna på 30 år, hava sålunda årligen i genomsnitt tillkommit omkring 74 lägenheter. 577 äro, som tidigare omnämnts, färdigbyggda, svarande mot ej fullt 8 årgångar dylika lägenheter under 30 år. I detta sammanhang bör dock påpekas, att det är möjligt att byggnaderna å åtskilliga lägenheter utöver de i det föregående omförmälda 577 för närvarande kunna vara i det närmaste färdiga och endast mer oväsentliga kompletteringsarbeten återstå, men då odlingslägenhetsinnehavarna enligt nådiga kungörelserna den 18 juni 1909, den 9 oktober 1914 samt den 20 juni 1918, den sistnämnda om ett tilläggsbidrag av 1,250 kronor, äger utbetomma härvid ifrågavarande belopp i mån av arbetets fortgång, dock så att $\frac{1}{3}$ skall inestå till dess arbetet är helt utfört, torde utöver förenämnda 577 lägenhetsinnehavare, som fullgjort sin byggnadsskyldighet, ej så särdeles många hava sina åbyggnader i det närmaste färdiga, då det givetvis ligger i innehavarens intresse att därest endast mer oviktiga, mindre kostsamma kompletteringsarbeten återstå, snarast möjligt ombesörja dem för utfående av ännu inestående, relativt stor del av byggnadsbidraget. Vid bedömande av resultatet av ifrågavarande kolonisationsverksamhet bör beaktas dels att det understöd staten berett flertalet av dessa lägenheters innehavare varit allt för ringa, dels att många lägenheter på grund av gällande författningsbestämmelser ej anlagts på bästa sätt, dels slutligen att mängden gång personer utan nödiga kvalifikationer måst antagas till innehavare av dessa lägenheter, allt omständigheter, som varit ägnade att bidra till ett mindre lyckligt resultat.

Emellertid har nu domänstyrelsen föreslagit, att byggnadsbidraget för odlingslägenheter bör bestämmas till nuvarande belopp eller 2,000 kronor. Innan emellertid så skett, hade enligt av mig i domänstyrelsen väckt förslag bort undersökas huru det enligt nådiga kungörelsen den 20 juni 1918 till 2,000 kronor ökade byggnads- och odlingsbidraget för odlingslägenhetsinnehavare verkat. Då emellertid detta mitt förslag ej vunnit domänstyrelsens gillande, har jag genom direkt privat hänvändelse till en del revirförvaltare erhållit nedanstående uppgifter rörande utfört byggnads- och odlingsarbete å samtliga de odlingslägenheter inom respektive revir, som tillkommit efter nyssnämnda kungörelserns ikraftträdande, och vilkas innehavare jämlikt gällande bestämmelser skulle haft skyldighet att före den 14 mars 1924 å respektive lägenheter färdigställt till uppförande bestämda byggnader.

Uppgifter hava sålunda lämnats beträffande 57 dylika lägenheter. Av dessa hava emellertid 14 på grund av domänstyrelsens beslut nedlagts, vadan sålunda 43 återstå. Av dessa 43 äro byggnaderna fullt färdiga å 2, byggnaderna ej färdiga men mer än halvfärdiga å 14, mindre än halvfärdiga å 16 samt intet byggnadsarbete utfört å de övriga 11. Å 31 av lägenheterna är uppodlat sammanlagt 12.22 har eller i genomsnitt omkring $\frac{2}{3}$ har å varje.

Då ifrågavarande 57 lägenheter äro utan något som helst urval uttagna, torde de lämnade uppgifterna om byggnads- och odlingsarbetets fortskridande å desamma få anses någorlunda representativa för förhållandena i allmänhet beträffande den grupp av dylika kolonat, som efter år 1918 tillträtts, och vilkas innehavare kommit i åtnjutande av 2,000 kronor i byggnads- och odlingsunderstöd. Resultatet av verksamheten torde då kunna betecknas som ganska svagt. Att ej mindre än 25 av samtliga 57 lägenheter måst nedläggas eller intet arbete å desamma utförts, tyder på att vissa bristfälligheter vidlåda systemet. Utan att löpa risken att misstaga sig alltför mycket torde man kunna påstå, att den huvudsakligaste anledningen till det underhaltiga resultatet ligger i det jämförelsevis obetydliga understöd staten skänkt dessa odlingslägenhetsinnehavare. Man kan med fog antaga, att dessa lägenhetsinnehavare vid lägenheternas tillträdande varit i ungefär samma ekonomiska ställning som kolonisationskommitténs kolonister, av vilka, som tidigare anförts, ej mindre än 85.7 procent helt saknade kontanta tillgångar. För var och en som närmare känner odlingslägenhetssystemet och de förhållanden, under vilka dessas innehavare i allmänhet begynna sin verksamhet, ligger det i öppen dag, att denna fattiga befolkningsgrupp med ett så relativt obetydligt understöd som ifrågavarande endast undantagsvis, då lägenhetens innehavare är utrustad med synnerligen utvecklad energi och arbetsförmåga och till sin hjälp disponerar vuxna barn, kan under fem års tid mäktat skaffa de 5,000 kronor, som antingen i kontanter eller i form av arbete måste tillskjutas för att han inom loppet av den stadgade byggnadstiden av 5 år skall mäktat fullborda byggnaderna.

Emellertid har nu domänstyrelsen ansett sig icke böra tillstyrka förhöjning av det kontanta anslag av 2,000 kronor, som under senare tid tillkommit odlingslägenhetsinnehavare. Motivet härför ligger i den omständigheten att staten enligt domänstyrelsens förslag bör bekosta anläggande av vägar till lägenheterna, till viss omfattning torr-lägga den odlingsbara marken samt uppodla en hektar mark å lägenheten. Domänstyrelsen synes sålunda förmena, att dessa förbättringar i hittillsvarande odlingslägenhetssystem skola i viss mån kompensera bristen i det kontanta tillskottet. Genom anläggande av vägar till lägenheterna, en åtgärd, som domänstyrelsen för övrigt i många fall redan tidigare vidtagit, genom utförande av dikningar å lägenheterna, för vilket ändamål många äldre odlingslägenhetsinnehavare erhållit anslag från Norr-ländska avdikningsanslaget samt genom uppodling av en hektar mark torde emellertid byggnadsarbetet på lägenheterna ej komma att i någon väsentlig mån underlättas. Tillkomst av utfartsväg och uppodling av en hektar mark på statens bekostnad kan visserligen sägas i viss mån indirekt underlätta lägenhetsinnehavarens byggnadsverksamhet men högst sannolikt endast i mycket ringa mån.

Av antydda skäl hyser jag sålunda den bestämda uppfattningen att ett kontant understöd av 2,000 kronor för byggnadernas uppförande och för uppodling av en hektar mark måste betraktas som alldeles för knappt, därest man såsom domänstyrelsen avser att dessa prestationer skola vara fullgjorda inom sju år.

Med hänsyn särskilt till de femton frihetsår, som domänstyrelsen föreslagit för odlingslägenheterna, torde kunna ifrågasättas om statens uppoffringar för dessa lägenheter i verkligheten äro så särdeles mycket mindre än fallet är för åtminstone kolonaten av mindre typ. Den viktigaste skillnaden de båda upplåtelseystemen emellan

synes mig sålunda icke i främsta rummet ligga härutinnan utan fastmera i det sätt, på vilket staten lämnar sitt understöd. I detta avseende är kommitténs förslag enligt mitt förmenande långt mer rationellt än domänstyrelsens.

För bedömande av denna fråga äro de resultat, som redan uppnåtts av kolonisationskommitténs system synnerligen belysande, varför jag i det följande i största korthet vill redogöra för de viktigare resultaten.

Vad till en början angår de självbyggande kolonisternas byggnadsverksamhet må följande nämnas. Vid 1923 års utgång voro 286 dylika kolonat upplåtna. Under det inga byggnadsarbeten ännu påbörjats å 49 kolonat, hade sådana arbeten bedrivits å 237. Vid denna tid hade de självbyggande kolonisternas byggnadsverksamhet fortskridit så långt att

60 gårdar då voro färdiga eller i det närmaste färdiga,
72 gårdar voro ej färdiga men väl mer än halvfärdiga,
105 gårdar endast påbörjade.

Enligt gällande upplåtelsekontrakt åligger det kolonist att innan 5 år förflutit från dagen för kolonatets tillträde hava å kolonatet uppfört ett s. k. förstahandsbygge, d. v. s. byggnader motsvarande dem, som genom statens försorg uppföras på vissa kolonat. Ehuru väl ännu ej *ett enda kolonat* är av den åldern, att dess innehavare skulle kontraktsevenligt hava utfört förstahandsbygget å kolonaten, hava ej mindre än 132 kolonister utfört så stor del av byggnaderna att de minst svara mot förstahandsbyggen samt ej mindre än 60 av dessa 132 fullgjort eller i det allra närmaste fullgjort den byggnadsskyldighet, som enligt kontraktet ålegat dem fullgöra *inom tio år* från dagen för kolonatets upplåtande, vilket ju måste betecknas såsom ett synnerligen gott resultat.

Det är ju självfallet, att då de första åren på kolonatet disponeras för byggnadernas uppförande, kommer odlingsarbetet att stå efter. Därför kunna ej heller några större arealsiffror odlad jord från kolonaten nu uppvisas. Inom 232 kolonat hava vid 1923 års slut odlats sammanlagt 148.60 hektar eller i genomsnitt 0.6 har per kolonat. Å övriga upplåtna kolonat, av vilka stora huvudmassan äro av yngre datum, äro ej några odlingsarbeten utförda. Vill man emellertid undersöka odlingsresultatet å några äldre kolonisationsområden, kan man exempelvis uttaga Metsekens kolonisationsområde i Lycksele, där kolonisterna arbetat i genomsnitt 4 år. Där har odlats 38 hektar av 25 kolonister och sålunda i genomsnitt 1.5 hektar. Å övriga inom denna kronopark upplåtna fem kolonat äro ännu ej utfört något odlingsarbete. Å fem fall hava kolonisten odlat omkring 2.5 hektar per kolonat, en areal, som är minst lika stor som den areal, som åtskilliga bönder i angränsande byar uppodlat under betydligt längre tid. Inom Djupsjö kolonisationsområde i Norrbotten hava 19 kolonister i genomsnitt odlat 1.3 hektar per kolonat.

Som jag tidigare nämnt åligger innehavare av större kolonat att inom loppet av 3 år från tillträdesdagen odla en hektar. Av nämndens samtliga kolonister åligger det för närvarande 20 att hava fullgjort detta odlingsarbete. 16 hava emellertid fullgjort åtagandet med en uppodlad areal av i genomsnitt 1.9 har under det 4 ännu ej gjort det. Dessa senare hava dock i medeltal odlat 0.30 har.

För att kunna bilda sig en fullt objektiv uppfattning om de självbyggande kolonisternas hela verksamhet inom skilda kolonisationsområden har kolonisationsnämnden låtit genom sina byggmästare i detalj efter nu gängse priser värdera alla på 193 kolonat utförda byggnads- och odlingsarbeten. Vid denna värdering har man utgått från så pass låga priser, att man med visshet vid en eventuell realisation anses kunna uppnå de åsatta värdena. Kolonaten hava grupperats efter det antal år, respektive kolonister varit å kolonatet sysselsatta. Här bör framhållas att bland dessa 193

kolonister ingå ej kolonisterna inom områden uteslutande avsedda för industriarbetare. Där är resultatet av verksamheten givetvis sämre.

År	0—1.	1—2.	2—3.	3—4.	4—5.	S:a
Värde av utförda arbeten	26,748	191,854	454,110	110,247	62,017	844,976
Utbetald byggnads- och odlingshjälp	24,988	154,246	349,344	84,634	41,893	654,105
Antal kolonat	16	46	98	22	11	190,871
Övervärde per kolonat	110	839	1,069	1,164	1,829	990

Visserligen är det av kolonisten i form av å kolonatet utfört arbete sammansparade beloppet ej så särdeles stort, men här bör beaktas, att så lång tid ej stått till hans disposition för dylikt arbete under de 2.5 år, han i genomsnitt sysslat på kolonatet. Hans tid har i huvudsak gått åt dels till byggnadernas uppförande, dels till förtjänstarbete särskilt vid kolonisationsnämndens arbeten, väganläggningar, dikningar m. m. De medel, han härvid kunnat intjäna, hava gått åt förutom till hans och familjens livsuppehälle, till inköp av redskap, kreatur och husgeråd m. m. Först sedan större delen av byggnadsarbetet å kolonatet är utfört, är kolonisten i tillfälle att ägna sig mer åt odlingsarbetet och därmed öka kolonatets värde i hastigare tempo.

Jag får sålunda för min del i underdånighet varmt tillstyrka kolonisationskommitténs förslag till kolonisation å kronoparkerna i Norrland och Dalarna med vissa på grund av genom försökskolonisationen vunnen erfarenhet i det följande angivna ändringar och tillägg.

Med hänsyn till den nedgång i arbets- och materialpriserna, som under senare tid inträtt, anser jag att det högsta byggnadsbidrag, som bör tillerkännas självbyggande kolonist, bör för nedbringande av lega och amorteringsavgifter utan större olägenhet kunna sänkas från 4,500 till 4,000 kronor.

Vidare torde odlingsbidraget till innehavare av större kolonat böra ur förslaget utgå och ersättas med förbindelse för staten att bekosta uppodling av en hektar odlingsbar mark å *varje* kolonat, större som mindre. Denna bestämmelse bör gälla även äldre kolonat, men bör stadgas att för innehavare av sådant kolonat avdrag bör göras för till äventyrs redan utbetalad del av gällande odlingsbidrag, och odling på statens bekostnad i detta fall endast företagas för härvid återstående belopp.

Därjämte bör den av kolonisationskommittén föreslagna bestämmelsen om kolonist tillkommande rätt att å byggnadshjälpen utfå visst förskott böra helt utgå eller ock förskottsbeloppet starkt beskäras. Erfarenheten har nämligen lärt att bestämmelsen i fråga vid försökskolonisationen i allmänhet ej visat sig medföra de fördelar, som härav förväntats uppstå.

Vidare bör tillerkännas innehavare av samtliga äldre kolonat rätt att så snart de fullgjort sina kontraktsevenliga åtagande så till byggnader som odling, omedelbart övertaga kolonaten med äganderätt.

Därjämte bör stadgas att inga nya odlingslägenheter efter äldre författningar få upplåtas.

Slutligen föreslås beträffande äldre kolonat att dessas innehavare i möjligaste mån beredas tillfälle att erhålla arbete på kronoparkerna såväl under vintern som sommaren. För beredande av vinterarbete åt kolonisterna torde domänverket framför allt böra föranstalta om utförande av egna avverkningar, varvid kolonister i första rummet böra komma i fråga såsom arbetstagare.

Stockholm den 23 maj 1924.

Underdånigst
And. Holmgren.

Bilaga nr 4.

Till Kungl. Domänstyrelsen.

Undertecknade, som i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 11 november 1923 av domänstyrelsen tillkallats för att taga del av ett av denna styrelse, efter vissa av regeringen lämnade direktiv, upprättat nytt förslag till kolonisation å kronoparker i rikets norra län, få härmed vördsamt meddela, att det oss företedda förslaget givit oss anledning till många och från vår synpunkt tungt vägande erinringar. Vi sammanfatta dessa erinringar i följande yttrande, uppställt i anslutning till de i kolonisationsförslaget ingående huvudavdelningarna.

A) Riktlinjer för det framtida kolonisationsarbetet.

Upplåtelseformen. Stödda på den allmänna meningen hos kolonisterna liksom hos det befolkningsslager, varifrån nya kolonister komma att antagas, uttala vi oss för upplåtelse med äganderätt. Denna rätt skapar större trygghetskänsla och medför ökad arbetsintensitet. Vi åberopa hurusom bondebefolkningen i våra trakter, bestående mest av småbrukare, förut allmänt haft endast åborätt men strävat efter och efterhand även lyckats vinna full äganderätt utom i undantagsfall. Vi tro att den så kallade stadgade besittningsrätten icke så väl passar för de små jordbruk, som kunna åstadkommas i skogarna, men å andra sidan anse vi att en valfri möjlighet till sådan besittningsrätt bör finnas för den, som av en eller annan anledning, t. ex. svårighet att hopspara det nödvändiga inlösningsbeloppet, föredrager att icke förvärva äganderätt utan behålla kolonatet under nyttjanderätt. Formen härför torde då böra vara femtonårigt arrende med optionsrätt till förnyelse, icke såsom vid försökskolonisationen endast för en period, utan även fortsättningsvis under villkor att kolonisten fullgör sina kontraktsenliga skyldigheter.

Marktilldelning. Vi finna försökskolonisationens bestämmelser i stort sett lämpliga, dock att de mindre kolonaten böra få minst sex hektar odlingsmark. Däremot kunna vi icke ansluta oss till den nedsättning av arealerna, som domänstyrelsen i strid mot befolkningens önskingar och erfarenheterna från skogstörpsanläggningarna föreslår.

Virkesbehovet. Domänstyrelsens förslag innebär, att såväl gagnvirke som ved skulle fritt tillhandahållas kolonisterna endast under 15 år. Vi anse nödvändigt, att det gagnvirke, som åtgår för husens underhåll m. m., för all framtid fritt tillhandahålles dem, som bo på kronoparkerna, och enklast sker detta genom en i alla fall helt obetydlig skogsmarkstilldelning till varje kolonat. Skulle skogsbeståndet vid kolonatet vara av den beskaffenhet, att därifrån icke kan fås erforderligt gagnvirke, bör bristen kunna få fyllas genom utsyning från kronoparken, åtminstone under en lämplig övergångstid. Detta om gagnvirket; vad bränslet angår kunde även finnas skäl att uttala sig för fri tilldelning till husbehov för all framtid, men i varje fall bör bränslet vara fritt under minst 30 år. Vi förutsätta, att även efter den tiden genom statsmakternas omtanke blir ordnat så, att bränslet kan fås utan någon betungande kostnad.

Byggnadsfrågan. Jämväl vi äro av den mening, att det är lyckligast om kolonisterna själva förmå utföra byggnadsarbetet, — även om detta, som nog oftast är fallet, härigenom blir dyrare — ty den egna verksamheten knyter kolonisterna starkt tillsammans med deras lägenheter. Men ofta är kolonisten icke byggnadskunnig, och en oduglig byggare förstör både virket och huset. Det fordras också en enhetlig och sakkunnig ledning för att få allt väl ordnat, då ett flertal hus skola byggas på samma gång. Vi äro fullt på det klara med, att vi icke varit där vi nu äro, om icke statens byggnadsverksamhet och kolonisationsnämndens byggnadsförmän funnits till, utan då hade väl det mesta i byggnadsväg varit ogjort än. De senare ha jämt och ständigt behöfts, även till råd och hjälp för självbyggarna. Till en del kunna vi visserligen gå in på domänstyrelsens tankegång att statens byggnadsverksamhet skall inskränkas, men den bör icke upphöra, detta särskilt för materialfrågans och arbetsledningens skull. Det bör även finnas någon möjlighet för sökande, som äro färdiga att genast ta i tu med odlingen men ej hava tak över huvudet och ej äro byggnadskunniga, att omedelbart få flytta in i en nödortfittigt tillredd byggnad — det är ju endast i halvfärdigt skick, som staten upplåter dem, men de kunna dock genast tagas i användning. Vår uppfattning är alltså, att staten bör fortsätta byggnadsverksamheten, och detta bör alltid ske i den omfattning, att det kan finnas möjlighet att tillhandahålla självbyggarna sakkunnigt biträde i byggnadsfrågan å varje kolonisationsområde.

Betesfrågan. Rättvisan fordrar, att kolonisterna tillerkännas minst samma rättigheter till bete på angränsande kronopark, som nu åtnjutas av hemmansägare och andra, d. v. s. fritt bete å oinhägnad mark. Men naturligt och önskligt vore, att denna betesrätt något utvidgades och reglerades, så att till kolonaten lades rätt till bete, så länge detta låter sig göra utan hinder för skogsvården. Om kreaturen genom vallning avhållas från att inkomma på skogsplanterade eller besädda områden, föreställa vi oss att någon skada icke åstadkommes av betande djur, åtminstone icke av nötkreatur och hästar.

Torrläggningsfrågan. I huvudsak kunna vi i denna fråga instämma i domänstyrelsens förslag, men vi vilja betona behovet av att även andra sankmarker inom kolonaten än den egentliga myrodlingensmarken avdikas, då detta erfordras för frostländighetens minskande och även torde vara förmånligt för kronan såsom ägare av angränsande mark.

Odlings skylldigheten bör i vad den avser villkor för inlösen av kolonat minskas, för större sådana till $3\frac{1}{2}$ hektar och för mindre till $2\frac{1}{2}$ hektar. Har sådan odling skett och bygget blivit färdigt, då är ingen fara för att icke odlingsarbetet sedermera skall så att säga gå av sig självt, där så erfordras med tillhjälp av nyodlings- och premielån.

Odlingshjälp. Vi tillstyrka, att bestämmelserna härom ändras och att varje kolonat, större eller mindre får den första hektarens odling, kalkning och konstgödning däri inbegripen, ersatt av till kolonisationen anslagna medel, utan återbetalningsskyldighet. Dessutom böra odlingspremier på ett eller annat sätt utgå till innehavare av såväl större som mindre kolonat.

Byggnadshjälp. En nedsättning av byggnadshjälpen torde böra ske, om ökad odlingshjälp blir beviljad, men lägre än till 4,000 kronor bör maximibeloppet icke sättas, om man skall kunna vänta något tillfredsställande byggnadssätt och att arbetet skall fortskrida någorlunda raskt. I särskilda fall bör även Kungl. Maj:t äga att medgiva lämplig höjning därutöver av byggnadsbidraget, om anledning därtill uppstår.

Köp och lega. Det ligger en sund tanke i att fordra en prøvotid, innan äganderätt kan få förvärfvas, men den bör ej sättas till ett visst antal år, utan anse vi, att kolonist

bör få köpa sitt ställe, så snart han fullgjort sina odlings- och byggnadsskyldigheter och härigenom visat, att han lämpar sig för sin uppgift. Prövotiden är ej blott förmånlig för staten utan även för kolonisten som, då han tar kolonat, ej alltid är så säker på att han givit sig in på något som han kan gå i land med. Om han efter en tid finner sig icke passa som kolonist, har han såsom arrendator mycket lättare att bli fri från kolonatet än om han enligt domänstyrelsens förslag omedelbart förvärvat kolonatet med äganderätt.

Vad vidare angår legan under arrendetiden (innan köp kommit till stånd) äro vi därmed inne på den kanske mest ömtåliga och svårlosta frågan. Många kolonister äro oroliga för att de icke skola förmå att efter de nuvarande fem frihetsårens utgång komma ut med de årliga arrendena, uppgående till i genomsnitt ett par hundra kronor. Denna summa kan tyckas vara måttlig även för en arbetare, men vi hava icke något oavbrutet förtjänstarbete och kunna icke heller vänta samma förtjänstmöjligheter som t. ex. i städer och industrisamhällen, och under de år, som gå, innan odlingen skett och ladugården kan lämna avkastning, måste kolonistens ekonomiska ställning vara mycket ansträngd. Enligt bilagt protokoll hava en del kolonister uttalat sig för en förlängning av frihetsåren till tio, och även vi tillhöra dem, som anse detta befogat, bland annat vid jämförelse med de gamla nybyggesupplåtelseerna samt skogstorp- och odlingslägenheter, som haft och hava femton frihetsår. Men så behjärtansvärd saken än må synas vara, inse vi, att det högre kontanta understödet till kolonisten framtvingar en sänkning av frihetsårens antal. Vi hoppas, att dock en höjning åtminstone till åtta frihetsår i stället för fem skall kunna beviljas, utan något nämnvärt betungande av statsverket, och vi vänta förstående av detta önskemål, vilket framkallas av de särskilda svårigheter, som äro förenade med att anlägga egna hem i obygd. Fördelarna för det allmänna av att få bebyggelse och ökad livsmedelsproduktion till stånd, att förskaffa sig en arbetarestam på skogarna och att bereda obesuttna personer existensmöjlighet inom vårt lands gränser uppväga enligt vår mening väl det ökade stöd under nybörjaretiden, som vår hemställen avser att åstadkomma.

I detta sammanhang föreslå vi även att såväl lega som amortering få erläggas i 2 å 4 terminer årligen, vilket borde kunna ordnas genom revirförvaltningarna. Därjämte bör finnas möjlighet att vid inträffande betalningssvårigheter utverka anstånd med inbetalningarna för en eller flera av dessa terminer.

Under vad vi nu anfört ligger framförallt en bestämd uppfattning om det orimliga i att tänka sig kolonisationen å kronoparkerna som en vanlig enkel egnahemsfråga, därvid staten noga taget icke gör annat än utlämnar ett lån, vanligen med sorgfälligt prövning av säkerheten och under förhållanden, som icke giva utsikt till betalningsförmåga annat än för den någorlunda bemedlade och välsituerade. Sådana lånesökande skulle nog endast i undantagsfall nöja sig med det avskilda läge och de primitiva förhållanden, varmed kolonisten har att räkna. Deras plats är den redan odlade bygden, större samhällen och andra orter, där de på en gång kunna ställa sig på en högre levnadsstandard än kolonister annat än efter lång tid kunna uppnå. För oss kolonister som i de allra flesta fall äro helt medellösa, då vi söka kolonat, är det otänkbart att vi kunna från början gå i land med de höga räntavgälder och egna tillskott för byggnadernas uppförande och odlingens utförande, som domänstyrelsens system förutsätter. Det är för oss av största vikt att erhålla lindring särskilt under den första tiden, då vi sakna förmåga att bära så stora avgälder. Vi måste vidare bestämt fasthålla vid nödvändigheten att ordna kronoparkskolonisationen så, att det blir en tillräckligt lång första försöks- och prövotid samt tillika nyss omnämnda frihetsår, så att en mindre bemedlad kan tänkas lyckas i sin uppgift.

Därjämte innebär vårt yttrande att vi, i likhet med vad alla med norrlandsförhållanden förtrogna personer, tidigare riksdagar och olika regeringar förut varit ense om, utdöma det av domänstyrelsen förordade odlingslägenhetssystemet, såsom det även är underkänt av skogstorparna själva. Det går ej att gjuta nytt liv i detta otidsenliga system, utan fastmer är en revision av de redan befintliga torpen och lägenheterna ofrånkomlig.

B) Förbättringar för redan antagna kolonister.

Då vi sålunda yttrat oss över riktlinjerna för framtiden med förordande av vissa betydelsefulla avvikelser såväl från den hittills bedrivna försökskolonisationen som från kolonisationskommitténs slutligt avgivna förslag, torde det vara naturligt, att vi även vilja uttala oss för motsvarande ändringar i fråga om de redan gjorda kolonationsupplåtelseerna. Vi få härvid hemställa, att kolonister, som redan antagits eller kunna komma att antagas till redan beslutade kolonier, med ändring av upprättade kontrakt tillerkännas möjlighet att snabbare utverka sig äganderätt, att erhålla ökad betesrätt, att åtnjuta bidrag till laggdiken och i övrigt något förbättra dikningsbidrag, att få odlingshjälpen anordnad såsom ovan antytts, samt att friheten från lega även för dem blir satt till det antal år, som av förhållandena betingas.

En fråga, som står i intimaste samband med kolonisationen och som vi därför be att få framhålla, är den om beredande av skogsarbete för kolonisterna. Utan tillgång på skogsarbete äro dessas utsikter att reda sig oftast otrygg, och å andra sidan äro statens skogsvårdsarbeten starkt beroende av tillgången till en lämplig arbetarstam. Här mötas skilda intressen och påkalla en fast samverkan för framtiden. Vi hava all anledning att tacksamt erkänna domänstyrelsens alltmer ökade omsorg om att bereda kolonisterna arbete, varigenom särskilt under den gångna vintern givits dem ett kraftigt och välbehövt stöd, och vi hemställa, att detta må fortsättas även framgent genom utlämnande till kolonisterna av avverkningar, dikningar, kulturer m. m. till ortens gängse arbetspris. Vi vilja dock uttala önskemålet att särskilt de drivningsarbeten, som skola utföras av kolonisterna, planeras redan tidigt på hösten så att man redan då kan ha vetskap om att arbete under vintern står till buds.

Genom vad vi här förordat befrämjas även det nödvändiga goda samförståndet mellan skogsstatens befattningshavare och dem, som bo på skogarna, vilka båda grupper ständigt med varandra komma i beröring.

Då nuvarande ovisshetstillstånd icke gärna kan fortsätta längre samt en ändring efter regeringens direktiv skulle bliva en dödsstöt åt kolonisationen, som dock i årtionden varit en i vida kretsar varmt omhulad framtidstanke, få vi slutligen vördsamt och enträget hemställa till dem, som det vederbör, att frågan i hela dess vidd blir framlagd till kommande riksdag och löst i den riktning försökskolonisationen gått, sålunda efter ett i praktiken prövat system, dock med de ändringar och tillägg vi i det föregående föreslagit. Vi veta, att vi i denna hemställan hava bakom oss hela den befolkningsgrupp vi nu haft att företräda.

Stockholm den 24 maj 1924.

Karl Gustaf Nord.

Tyko L. Jonsson.

Protokoll, hållet vid sammanträde med kolonisterna å Abborrträsklidens kolonisationsområde i Lycksele socken den 17 maj 1924.

§ 1.

Att leda dagens förhandlingar utsågs kolonisten T. L. Jonsson.

§ 2.

Upptogs till behandling frågan om den fortsatta kolonisationen å kronoparkerna skulle bedrivas i enlighet med kolonisationskommitténs eller domänstyrelsens förslag.

Uppdrogs åt kolonisten T. L. Jonsson att söka utverka vissa ändringar i kolonisationsnämndens förslag och uttalade sig mötet för att, därest dessa ändringar kunde göras, kolonisationskommitténs förslag borde i framtiden alltjämt komma att tillämpas. Dock borde kolonisten Jonsson äga rätt att efter noggrann undersökning och därest han ansåge det av domänstyrelsen utarbetade kolonisationsförslaget lämpligt och nyttigt giva sin anslutning härtill.

§ 3.

I anledning av kolonisten Bromans förslag till utverkande av tio frihetsår från erläggande av lega för kolonatet uttalade sig mötet för nödvändigheten av en dylik förbättring i hittills rådande system. Efter denna tids utgång ansåg mötet att ett årligt arrende av 125 kronor skulle kunna erläggas därest kolonisten ej redan då beslutat sig för att övertaga kolonatet med äganderätt.

§ 4.

Kolonisten Broman väckte därpå förslag om att man borde hos Kungl. Domänstyrelsen göra framställning om att styrelsen skulle bemyndiga vederbörande revirförvaltare att årligen å respektive kronoparker, där kolonat funnes, genom eget folk avverka och utdriva viss del av det årliga utsyningsbeloppet. Härvid borde kolonisterna i främsta rummet erbjudas att mot i orten gängse pris åtaga sig virkets avverkning och framforsling. Dessa virkeskvantiteter borde till sin storlek så anpassas att kolonisterna i möjligaste mån erhöles full och jämn sysselsättning hela vintern igenom. Under sommaren borde för beredande av arbetstillfälle för kolonisterna anordnas skogsårdsarbeten såsom dikningar, hyggesrensningar, kulturer och gallringar varvid vore särskilt önskvärt att sådana arbeten funnes tillgängliga redan från den tidigare våren.

§ 5.

Vidare beslöts att föreslå anläggning av vissa utloppsdiken ävensom förbättring och komplettering av tidigare å kolonaten upptagna diken.

§ 6.

Beslöts uppdraga åt kolonisten Jonsson att hos Kungl. Domänstyrelsen göra framställning om skogsdikens upptagande på styrelsens bekostnad även inom vissa kolonat och ej, som i vissa fall redan skett, dylika diken framdragits allenast till kolonatets rågångar och vattnet sedan släppts utöver kolonatet och därstädes förorsakat olägenheter. I enahanda syfte borde genom skogsförvaltningens försorg tidigare upptagna diken, som beröra kolonaten, i enahanda syfte upprettas och kompletteras.

§ 7.

Vidare uttalade sig mötet för att kolonist, som fullgjort honom åliggande byggnadsskyldighet, borde medgivas rätt att omedelbart övertaga kolonatet med äganderätt.

§ 8.

Slutligen uppdrogs åt kolonisten Jonsson att hos Kungl. Domänstyrelsen göra framställning om att skogsförvaltningen finge i uppdrag att tillse det all skog, som stode för nära utförd odling och beskuggande sådan ävensom sådan skog, som stängde ut-sikten för kolonatet och eljest förorsakade vantrevnad å kolonatet och som ej ansåges oundgängligen böra ur skogsvårdens synpunkt kvarstå, måtte snarast borttagas. Där-jämte borde å kolonatet befintlig ungskog, särskilt omkring byggnadsplatsen, gallras och genomhuggas.

Som ovan

Tyko L. Jonsson.

Enligt uppdrag.

Vidare utlåtade sig rådet för att kolonist, som tillägnat honom följande fastighet
skänkt, borde meddelas öfverens kolonist med särskild

Stämman upptogs af kolonisterna för att för Kungl. Domänstyrelsens förslag
ställning om att skogsförvaltnings ämbets utlåtelse på tillägnat af skog som stannat
för när utlåtelse om att skog som stannat af skog som stannat af skog som stannat af skog
afsked för kolonist och ej till förtäring vid kolonist och som i utlåtelse
omskickades till utlåtelse af skog som stannat af skog som stannat af skog som stannat af skog

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

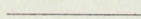
Domänstyrelsens utlåtande den 28 maj 1924 med förslag till kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna 3

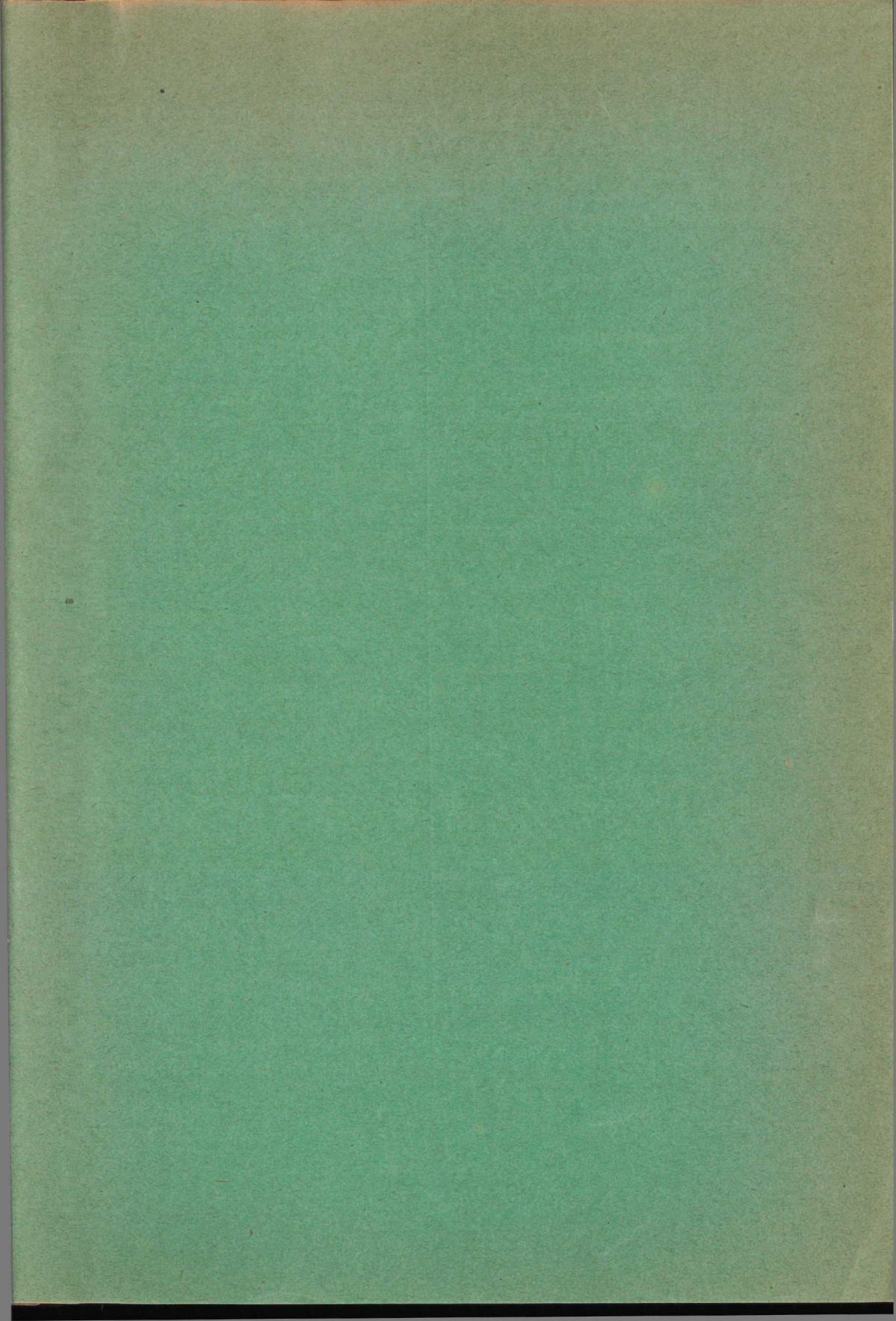
Bilaga nr 1. Förslag till Kungl. kungörelse angående grunder för upplåtande av kolonat och odlingslägenheter å kronoparker i de sex nordligaste länen 33

Bilaga nr 2. Utdrag av protokollet över jordbruksärende, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 november 1923 43

Bilaga nr 3. Särskilt yttrande av verkställande ledamoten av statens kolonisationsnämnd And. Holmgren 47

Bilaga nr 4. Yttrande av kolonisterna K. G. Nord och T. L. Jonsson 70

Statens offentliga utredningar 1924

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Till frågan om ny jorrdelningslagstiftning. [40]
Kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. [43]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till gruvlag. [16]
Malmkommissionens slutbetänkande. [32]
Malm tillgången i Norrbottens län. [33]
Förbrukningen av virke till husbehov på Värmlands läns landsbygd. [42]

Kommunalförvaltning.

Industri.

Cement- och betongbestämmelser. [25]

Statens och kommunernas finansväsen.

Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden, 26. Ljusindustrin. [34] 27. Ylleindustrin. [35] 28. Tegelinindustrin. [36] 36. Betänkande ang. tullsystemets verkningar, Del 1. [37] Del 2. [38]

Handel och sjöfart.

Skeppstjänstkommitterades betänkande. 3. [20]

Politi.

Handledning vid utarbetandet av brandordningar för landskommuner. [23]

Kommunikationsväsen.

Utredning rörande ny vattenväg mellan Östersjön och Väneren jämte bihang. [6]
Anvisningar rörande vägväsendet och automobiltrafiken. [19]

Socialpolitik.

Iakttagelser rörande socialiseringen i Österrike. [14]
Det svenska tobaksmonopolet. [15]
Statens järnvägar. [22]
Statens järnvägar som allmänt affärsverk. [30]
Sveriges vattenkrafttillgångar och yttkraftproduktion. [39]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Hälso- och sjukvård.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Allmänt näringsväsen.

K. Elektrifieringskommitténs meddelanden, 9. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Hallands län. [18] 11. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Blekinge län. [10] 12. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Kopparbergs län. [3] 13. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Västmanlands län. [8] 14. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Värmlands län. [9] 15. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Jämtlands län. [11] 16. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Norrbottens län. [28] 18. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Gotlands län. [12] 19. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Västerbottens län. [17] 20. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Västerbottens län. [29]
Förslag till lag om lärlingsväsendet i vissa yrken. [41]

Supplement nr 2 till Sverges familjenamn 1920. [4]
Betänkande angående det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. [5]
Betänkande och förslag angående läroverks- och landsbibliotek. [7]
Förslag till lönereglery för befattningshavare vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter. [13]
K. skolöverstyrelsens utlåtande över skolkommisionens betänkanden 1—5. 2 [24]
Systematiskt utforskande av allmogekulturen. 1. [26] 2. [27]
Utredning rörande kungl. teaterns verksamhet. [31]

Försvarsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Det svenska lanthbrukets produktionskostnader. 2. Bokföringsåren 1920—1921 och 1921—1922. [2]
Fastighetsregisterkommissionens meddelanden. 13. [21]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Angående ordnandet av statens kommersiella informationsverksamhet. [1]